GALAMBOS
LAJOS

Szent János fejevétele

MAGYAR SZOCIALISTA MUNKÁSPÁRT
IV/6-os Körzeti Vezetősége

8001-58

GALAMBOS LAJOS

Szent János fejevétele

MAGYAR SZOCIALISTA MUNKÁSPÁRT
IV/6-os Körzeti Vezetősége

8001-58

Szent János fejevétele

Galambos Lajos

Ára: 6 fillér

3. r. sz. Könyvkártya
KV Könyvtárellátó
zl. Ny.

GALAMBOS LAJOS

Szent János fejevétele

KOSSUTH KÖNYVKIADÓ • 1972

© GALAMBOS LAJOS, 1963

Hogy gyűlölöm már
amit még annyira szeretek:
— a szegénység megáldott ereklyéit,
a befogott tehénkék kajla bánatát,
a zsugoriság nyávogó imáit
s a pislogó szemekben
a babonák ragályos trahomáját.

Lassan széled a vert történelem.

VÁCI MIHÁLY

Átok vagy áldás

Molnár Katalin ezerkilencszáznegyven nyarán született, a gimnáziumot jeles eredménnyel végezte, s viszonylag simán vitt az útja a pedagógiai főiskolára. Gyakorlóévét szülővárosához közel, egy faluban töltötte. Autóbusszal járt ki tanítani. Egy esztendő eltelte után az évfolyamot behívták a megyei oktatási osztályra, és kihirdették előttük az új és végleges beosztásokat. Nem lehet azt mondani, hogy Katalin túlságosan megörült új helyének, de azért elkeseredésében sem verte falba a fejét. Tudta, hogy a kinevezéssel nem oldódik meg semmi sem a saját, sem a mások életében, a végérvényesség ellen vagy a végérvényességért nagyon sokat kell tenni.

Édesapja valamikor a villanytelepen dolgozott, anyja pedig a helyi nyomdában volt berakómunkás. Néha esténként édesanyja úgy beszélte, hogy apja azon a napon esett el a visszacsatolt déli területen egy eltévedt golyótól, amikor ő megszületett. Egy élet, egy halál: a kettő közelsége valahogyan arra ösztönözte mindig, hogy magatartása más legyen, mint a másoké. Irtózott a középszerűségtől. Néha elnézegette az apja fényképeit. Érdekes fényképarca volt ennek az ismeretlen embernek. Katalin a kicsi bajuszát olykor szerette volna látni elevenen.. Máskülönben nem nagyon vágyódott utána, hiszen nem ismerte soha. Furcsamód az anyja más férfit nem választott magának az apja után, s Katalin ezt nem nagyon tudta megérteni.

Csöndes estéken, amikor a vacsora után ketten

tűldögéltek a konyhában, faggatta erről az édesanyját. Ilyenkor az anyja hosszan nézte őt, elmerengett, majd csendesen azt mondta:

— Elég vagy te nekem.

Anyja csepegtette-e belé a kiválás utáni vágyat, vagy magával hozta sejtjeiben az ismeretlen ösztönökkel, nem tudta megmondani. Nem bántott vele senkit, az arcára nem volt felírva semmi, s megfogható eredménye ennek eddig egyáltalában nem mutatkozott. Hajlandó volt aztán elhinni, hogy mindez másokban is megvan, csak éppen fel kell figyelni rá. Vagyis hát mi különösség van az ő érzéseiben? Semmi. Talán ha megvalósít belőle valamit: a belső világa érthetőbb lesz.

Érettségi után szerzett magának egy Sklodowska-képet. Akkor már ismerte ennek a csodálatos asszonynak a sorsát szinte évszám szerint, a szegénységét, a tanítóskodását, a párizsi egyetemet, Curie-t, a férjét, a két Nobel-díjat, a kemény és nagy akaratú lelkét is ismerte, mindent.

A Sklodowska-képet bekereteztette, s odatette az ágya fölé. Az anyja megkérdezte, hogy ki az.

— Egy asszony.

— Azt éppen látom.

— Ő aztán csinált valamit — mondta Katalin. — Nem élt bele a világba semmiért. Nem nyalakodott. Dolgozott.

— Én tán nem dolgoztam?

Katalin elnevette magát. Később, amikor már főiskolára járt, olykor azt gondolta, ez a kép talán mégis gyerekes dolog. De nem tudott megválni tőle. Otthagyta.

Néha, amikor a tanulástól későn és fáradtan feküdt le, vele álmodott. Egészen takarosan elbeszélgettek, s Sklodowskának leginkább az volt a véleménye, hogy a világ tele van várakozással, s nincs olyan eldugott helye a világnak, ahol ne várnának

valakire, akiben már nincsen a várakozásból semmi, mert magával hozza a változást.

Ilyenkor reggel azt mondta az anyjának:

— Micsoda bolondokat tudok álmodni.

S az édesanyja azt válaszolta:

— Teleetted magad az este biztosan.

Ők ketten nem veszekedtek sohasem. Időnként persze megszurkálták egymást, de ettől messzibbre nem mentek. Ezek a szurkálások is leginkább akkoriban jöttek elő, amikor már Katalinnak udvarolgatni kezdtek. Gimnazista korában megesett, hogy három fiú is várta a sarkon, s öt lépés távolságban követték őt. Később jöttek komolyabb udvarlók, de azért olyan végérvényesen komoly egyik se lett. Katalin tanakodott: tulajdonképpen kit is válasszon? Trepsánszky felmerült időnként, szívósan közeledett, de hát nem túlságosan fiatal hozzá ez a Trepsánszky? Azonkívül a fiúnak az osztályból volt már néhány barátnője. Egyik eddig, másik addig, magyarán: Trepsánszky nem volt valami hűséges természet.

Vagy mégis?

Mindazok, akik egy esztendővel ezelőtt végezték el a főiskolát, s délután megkapták új beosztásukat, a régi Korona különtermében jöttek össze. A pincérek huszonkilenc terítéket raktak fel. Vacsorára bécsi szeletet hoztak karikakrumplival és uborkasalátával. A nyurgán felmagasodó vázákban egy-egy szál megkésett pünkösdi rózsa virított.

Vacsora előtt, amikor még Trepsánszky nem érkezett meg, a lányok közül többen állva maradtak. Katalin nem törődött velük. Ha jobb nekik az ablakhoz húzódva kibámulni a térre, tegyék. Úgysem ők fognak majd választani, hanem Trepsánszky. Micsoda szerencsétlen dolog ez is, gondolta, huszonkilencen végeztünk, s ebből tizennyolc a lány és csak tizenegy a fiú.

Az iskolában a fiúkat, minthogy kisebbségben

voltak, a lányok bizony elkényeztették. Egy kicsit udvaroltak nekik, s riszálták magukat előttük. A már jelenlevő fiúknak hamar akadt párjuk most is, s a még hátralevőnek maradt választék bőven. Egy-két pár az asztalnál már úgy bújt össze, mint akik nem is akarnak elválni, csak a sírba tételkor. A kis Köves Mari a Fábián Mihályával egészen megható volt, kitette az asztalra a kezét, hogy jól láthassa mindenki a karikagyűrűjét, az arca lángban állott, s a tekintete majd elolvadt a fiú nézésében.

Katalinban feltüremkedett egy kis nevethetnék, de utána azonnal leintette magát.

Micsoda pimasz alak vagyok! — gondolta.

Nagy zajjal voltak az asztaloknál, mesélték egymásnak a gyakorlati év eseményeit, jópofa történetek kerekedtek, csak éppen az új beosztásokról nem beszéltek sokat, mert ugyan mit is, az még csak ezután következik. Túlságosan jó állást egyikőjük sem kapott, messzi falukba helyezték őket, a legszerencsésebbek maximum kifogtak egy nagyközséget. Hát persze kivéve Trepsánszkyt, az ő szerencséjét nem is kell szerencsének venni, édesapja szakszervezeti titkár volt a megyében, s akinek a pereputtya az isten markában ül, maga sem eshet messzire onnan.

A gyakorlóévet egyébként Trepsánszky is messze töltötte, egy egészen kicsi faluban, az isten háta megett, Katalinnak üdvözlőlapokat írogatott néha onnan; tehát még azt sem lehet mondani, hogy a kinti életet nem próbáltatták meg vele, azt az egy évet lehúzta tisztességesen, éppúgy, mint más.

— Hát te, Molnár? — kérdezték tőle. — Neked tán kútba esett ez az egy év?

— Kútba éppen nem esett.

— Tudjátok, mit vártam én? — mondta Vereckei Magda, aki az ablaknál leskelődött eddig. —

Hogy egyszer csak hallom, hogy a Molnár Kossuth-díjat kapott.

— S nem kapott?

— Nézem márciusban az újságot, hát nem.

— Fantasztikus.

S nevettek.

— Vajon most mit hülyéskedtek? — mondta Katalin.

De Vereckei nem tágított:

— Nézem aztán, hogy nem jelölték-e képviselőnek.

— S nem?

— Nem láttam a nevét sehol.

— Fantasztikus.

Katalin csak legyintett rájuk.

— Pedig hú, de nagy mellel ment dolgozni — mondta az egyik fiú. — Azt gondoltam legalábbis, hogy ezután tálcákra fogják építeni az iskolákat.

— S ti tán nem mentetek nagy mellel, mi? — mondta Katalin. — Láttam. Csak az egyik bevallja, a másik nem.

Elcsendesedtek.

— Na, jól van — mondta Vereckei, és megölelte őt.

Nem tartott soká a csend, csak éppen míg elgondolkodtak egy kicsit, aztán az ablaknál állók közül valaki azt mondta:

— Kocsival jött.

— Szép kocsi?

— Wartburg.

— Abban nincsen is szép — mondták a fiúk.

— Dehogy nincs, ez két színű. Igazán isteni.

— A faterja biztos kicserélte a régi tragacsot.

Trepsánszky nagyon otthonosan mozgott. A karjával integetett a társaságnak köszönésképpen, aztán meghordozta a tekintetét, hogy hová üljön.

— Van itt még hely.

— Itt is — mondták az ablaknál leskelődők.

Trepsánszky megkerülte az asztalt, s Katalin mellett állt meg.

— Szervusz.

— Szervusz.

— Megengeded?

— Miért ne?

— Egy kicsit elkéstem — mondta a fiú —, ne haragudjatok.

Megélénkült a zaj újra. Hogy éppen Katalin mellé ült oda? Hát odaült.

— Dehogy késtél — mondták Trepsánszkynak —, nem hozták még a vacsorát. Gondolod, ha hozzák, várunk rád?

Nevettek, és a boroskancsókból zöldessárga furmintot töltögettek. Trepsánszky nem törődött vele, hogy kocsival van, töltött magának ő is, és feleresztette a bort szódavízzel.

— Fenséges — mondta. — A szomjúság valósággal kicserzette a torkomat.

Katalin most melegedett bele igazán az elmúlt esztendőbe. Ahol ő volt, mondta, ott még mindig a pap a falu szellemi vezetője. Bajuk van? Hozzá mennek. Levelet kell írni? Hozzá mennek. Tanácsot akarnak kérni? A pap az első. És ez így van, akármit mondanak, az irányító szerepet senki sem tudta átvenni.

— Hát ki vegye át?

— Mi — mondta Katalin.

— Nana, még azt is?

— Nem elég az iskola?

— Mi — mondta Katalin —, ahol a párttitkárok képtelenek voltak rá. A tanács még egy jó darabig csak hivatal lesz az emberek szemében, éppolyan, amilyen a községháza volt. S ha a párttitkárok is a tanácsházán fogadnak, nem mennek már oda olyan szívesen. Hát akkor ki más, mint mi?

Egy kicsit elgondolkodtak.

— Te végig ilyen mély dolgokon töprengtél? — kérdezte a csendben Vereckei.

Nevettek.

— Megtanultam például traktort is vezetni — mondta Katalin.

— Te?

— Én hát.

— Még csak ez hiányzott volna nekünk — sóhajtott szerelmesen Fábián Mihály Köves Marira nézve.

— Bizony isten — mondta Katalin —, nem viccelek. Kirendelték az iskolánkat kukoricát törni, hát persze kimentem én is rendesen. A gyerekek nekiálltak a munkának, én meg akkor ránéztem a körmömre. Úristen, én itt nem a kukoricát fogom letördelni, hanem a körmeimet.

— Na, végre — mondta Vereckei —, már azt hittem, szentté kell avatni téged.

— Én csak járkáltam, nézelődtem — mondta Katalin —, a szomszéd földdarabon meg szántottak. Az egyik traktor már jó ideje állt. Kimentem a dűlőszélre, hát látom, hogy a szerkocsi vezetője, a szerelő meg a traktoros az árnyékban kártyázik. Rossz tán az a traktor? Nem rossz az. Mert már vagy egy órája nem megy. Üljön rá, majd megy akkor. Én meg ráültem.

— Rád ismerek — mondta Vereckei.

S akkor Katalin azt gondolta: átok ez, ami bennem van vagy áldás? Az isten verje meg, de hát ha bennem van, tehetek én róla? És szégyellni kell ezt, vagy együtt menni az érzésekkel? Senkinek nem akartam még rosszat, és rosszat senkivel nem tettem.

— Na és aztán? — kérdezték.

— Én meg ráültem — mondta Katalin. — Szalad oda mindjárt a traktoros, csak nem bolondultam meg? De aztán megmutatta, hogyan kell kapcsolni, hogyan kell az ekét fölvenni meg visszaereszteni;

én mondom, egészen rendesen tudtam dolgozni vele. Csak éppen a traktorosnak nem sikerült azután semmi, nem járt már az esze a kártyán, a gépét leste szüntelen. Százötven forintot vesztett, hagyjam most már a motorját, mondta, mit gondolok én, akárki ráülhet erre? De azért megengedte másnap is, hogy ráüljek.

Hatalmas adag bécsi szeletet kaptak, elegendő volt vacsorára a legéhesebb gyomornak is. Miközben ettek, Trepsánszky megkérdezte Katalintól:

— Olyan könnyen megengedte az a traktoros?

— Mit?

— Hogy a gépére ülj.

— Megengedte.

— Hogy néztél rá?

Katalinnak egy pillanatra megállt a falat a szájában.

— Most mit akarsz ezzel, mi? — mondta. — Ugyan, menj már. — S szép melle a bújkáló kacaghatnéktól megemelkedett.

Vacsora után folytatták az iszogatást. Bejöttek hozzájuk a zenészek, a lányok meg arra kérték Trepsánszkyt, hogy énekeljen, mert neki igazán jó hangja van. A fiú nem kérette magát sokáig. pózosan emelkedett fel, s belekezdett:

május van
és májusban
mindenki nagyon szerelmes.

Közben Katalint nézte.

kék az ég
az ajkunk ég
szívünk már nem engedelmes

Hát persze, most már nincsen május, gondolta Katalin, június vége van, akárhogy vesszük. Volt

egy jellegzetes fintora, ahogyan ő el tudta húzni a száját. Hát most elhúzta. De aztán belekapcsolódott a dalba ő is, ha egyszer már mindenki énekel, mi van abban?

nyílnak a pünkösdi rózsák
megkönnyezünk egy kis nótát

Abszolút nem volt kedve a könnyezésre, annál inkább a táncra. Hát táncoltak aztán egészen addig, amíg a fiúk bírták az iramot ennyi lánnyal. S kellemes volt az is, hogy bár már éjfél közeledett, a társaságból senki sem rúgott be. Telve jó érzéssel, lebegtek a bor és a tánc könnyű mámorában.

Néhányan éjfél felé megéheztek. Trepsánszky is erről súgdosott a fülébe tánc közben.

— Tudod, mit kívánnék enni?

— Mit?

— Marhavelőt pirítós kenyérrel.

— Az nem lenne rossz — mondta Katalin.

— Csakhogy ki kellene menni az erdei csárdába. Az ilyesmi ott az igazi.

Katalin azt mondta:

— Van még villamos, kimehetünk.

— Üljünk be a kocsiba.

— Tudsz még vezetni?

— Ajjaj.

Úgy határoztak, hogy meglógnak a társaságtól. Ha egy ilyen csordával mennének ki oda, még elérhetnék, hogy nem kapnak velőt egyáltalán. Jobb lesz kettesben. S Katalinban komolytalanul csiklandó nevetések bujkáltak. Mi a fene ez, hogy egyszeriben olyan nagyon kívánja az édeskettest Trepsánszkyval?

Előbb a fiú lépett le. Majd amikor Katalin látta, hogy a társaságnak fel sem tűnik Trepsánszky hiánya, utána ment ő is. Beült a fiú mellé, és kuncogott. Majd ha észreveszik, hogy meglógtunk,

gondolta, elindul a pletyka. Eddig nem nagyon adott okot rá. Tudták, hogy Trepsánszky kísérletezik időnként, hát majd most lesz egy kis alapja a pletykának. Még azt is ráfoghatják, hogy Molnár Katalin összeköttetést keres magának.

— Ugyan — mondta Trepsánszky —, én vagyok aztán egy összeköttetés. Elég melójába került a faternak, hogy legalább engem behozzon valahogyan az osztályra.

— Nekem meg nincs szükségem összeköttetésre — mondta Katalin. — Elegendő ahhoz a munka. Gondolom, ki fogom bírni a tanyát. Sklodowska talán nem tanyán élt ilyen idős korában?

Trepsánszky nem emlékezett rá, ki az a Sklodowska, de meg sem erőltette magát, hogy ismereteiből előszedje. Elhallgatta a célzást, s aztán megkérdezte:

— Tán örülsz a tanyának?

— Azt éppen nem mondanám.

— Én meg már azt hittem.

— Olyan szent nem vagyok.

— Hová helyeztek tulajdonképpen?

— Szentjánosra.

Trepsánszky füttyentett:

— Messze van.

— Nincs is olyan messze.

Az erdei úton a fiú megállította a kocsit. Hallgatott egy darabig, rágyújtott, megkínálta a lányt, s néhány szívás füstöt eresztettek ki.

— Én azt hiszem — mondta Trepsánszky —, te igazán talpraesett ember vagy, de azért jobb szeretném, ha közelebb lennél. Ez az igazság. Mikor láthatlak megint? Olyan könnyű volt ez az egy év, azt gondolod?

— Ha olyan nagyon akartál volna látni, láthattál volna. Ünnep is volt, szünet is volt, s én sem szaladtam el a világ végére. Nyilván nem hiányoztam annyira.

— Az istent is le tudnád hűteni — mondta a fiú.
— Talán ezért nem akartál látni?
S becsületesen nézett föl rá.
Trepsánszky hirtelen belecsókolt a szájába, s hogy Katalin nem ellenkezett, csókolta tovább.
— Nem haragszol? — kérdezte a fiú.
— Nem.
De azt gondolta: nem hűséges természet. Nem kívánok tőle semmit, azt sem, hogy házasságról fecsegjen, de nyilvánvaló, hogy nem hűséges természet.
S az ilyet azzá lehet-e tenni?
Már nem volt messze a csárda, a kerthelyiség fényei ideértek hozzájuk. Trepsánszky bekapcsolta a motort.
— Mikor lesz saját kocsid? — kérdezte Katalin.
— Remélem, hamarabb, mint ahogy a faternak lett.
— Gondolod?
— Biztos.
— Ez a vágyad?
— Többek között.
A csárdában velőt ettek pirított kenyérrel, s könnyű, homoki bort ittak utána, de nem tudták elfogyasztani ketten a hét decit, talán azért, mert vizezve itták.
— Kifog rajtunk — mondta Katalin.
— Pedig egyáltalán nem vagyunk spiccesek se.
Egy kicsit nézték egymást.
— Mit nézel? — kérdezte Katalin.
A fiú azt mondta:
— Féltelek.
— Szeretnék ott jól dolgozni — mondta Katalin.
— Amikor tudok, kimegyek hozzád.
— Azt hiszem, hazulról fogok kijárni. Egy óra alatt odaér a busz, már megnéztem. De ha ott laknék, különösen nem szeretném, hogy mászkáljanak utánam.

— Féltenéd a tekintélyedet?

— Az ember éljen úgy, hogy bizalommal lehessenek iránta. Lehet, hogy ez átok, ami rajtam van. De amit magamról gondoltam, komolyan gondoltam mindent.

A fiú hallgatott.

— Nem is valakitől — mondta aztán —, magadtól féltettelek már az iskolában is.

— Pedig beszéltem rendesen mindenkivel.

— Komolyabb vagy, mint a többi lány.

— Lány vagyok, mint a többi.

Trepsánszky sóhajtott:

— Hiszen ez az, hogy egészen remek lány vagy, elhiszed?

Katalin nevetett:

— El.

Amikor visszasétáltak a kocsihoz, Trepsánszky megcsókolta őt, s úgy szorította magához, hogy Katalin melle belefájdult.

— Sétáljunk el a szanatóriumig — kérte a fiú.

— Nem bánom.

A szanatórium építkezése bent, az erdő közepén folyt, nagy téglafalak emelkedtek a fák között a magasba. A gyógyfürdő felől hatalmas árkok vezettek ide, s az árkok partjain vastag betoncsövek feküdtek. Ők kívül maradtak az árkokon, úgy ballagtak. Távol villamos sikongott, hallani lehetett, mikor ér fel a viadukt tetejére, a mikor lódul meg az ereszkedő pályán. Még mindig az építkezés mellett haladtak.

— Még egy esztendő, és kész lesz — mondta Trepsánszky.

— Szép lesz — mondta Katalin. — Láttam a makettjét.

A fiú a vállát ölelte, s Katalin érezte, hogy Trepsánszky megborzong. Könnyű ingkabát volt a fiún.

— Fázol?

— Ugyan.

— Érzem — mondta Katalin. — Bújj hozzám közelebb.

Csend volt az erdőben most, nagy és mélységes hallgatás. Egy kicsi tisztáson, túl már a szanatórium építkezésén, a fekete lombok alatt le volt kaszálva a fű. Nyilván az erdész kaszálta le, s amint megszáradt, apró boglyába gyűjtötte.

A tisztás szélén Trepsánszky megcsókolta őt, hosszan és szenvedélyesen.

— Azt hiszem — mondta —, nem szeretnék elszakadni tőled egy pillanatra sem.

Katalin nem válaszolt. Ereiben zsibongott a vér, s nem tudta a gondolatait rendezni egyáltalán. Olyasmit gondolt, hogy: huszonkét éves vagyok, és ez néha már nagyon nehéz.

— Üljünk le — kérte a fiú.

Ott volt előttük a kicsi boglya. De Katalin nem mozdult, és nem válaszolt.

— Gyere no, kérlek szépen, Katalin, nagyon kérlek.

Katalin nem válaszolt.

— Most min gondolkodol?

— Nagyon jól tudod.

— De hiszen mi van abban, leülni a boglyára?

— Azt hiszem — mondta Katalin —, nem vagyunk mi olyan nagyon szerelmesek egymásba.

Trepsánszky ölelve tartotta őt:

— Ilyesmi hogy jut eszedbe?

— Inkább csak kívánjuk az egészet — mondta Katalin —, de mintha nem lennénk olyan igazán szerelmesek.

— S ha megcsókollak? Jó?

— Igen.

— Ha utálnál, nem lenne jó.

— Valószínű.

— Hát akkor mit mondjak még neked? Állapodjunk meg, mikor veszlek feleségül?

— Most ezt úgysem tudnánk eldönteni.

A fiú hallgatott.

— Pedig lehet, hogy az lenne a legjobb — mondta aztán. — Ha azt mondanám, hogy két hét múlva vagy két hónap múlva. Ha őszintén gondolkodom, úgysem tudnék meglenni nélküled.

— Ezt talán csak most gondolod.

— Nem.

Trepsánszky leült a boglyára, s kellemes szénaillat szállt fel. Fogta Katalin kezét, szorításából nem akarta elbocsátani.

— Igazán mondom, félek, hogy több ember leszel, mint én. Nem lehet véletlen a makacsságod. Szeretnélek magamhoz kötni. Önző vagyok, látod? Csak azt ne vedd a fejedbe, hogy nem ülsz le ide mellém.

Katalin nem mozdult.

— Kedves — mondta Trepsánszky —, egyszer úgyis meg kell, hogy adjad magad. Ha őszinte vagy magadhoz, ahogy mondod, úgyis megadod magad.

— Lehet — mondta Katalin.

Leült Trepsánszky mellé, de a hirtelen elhatározástól aztán nem mertek mozdulni. Se mozdulni nem tudtak, se szavak nem jöttek, csak ültek és a sötét lombokat nézték. S mintha Trepsánszky újra megborzongott volna.

Katalin végighúzta kezét a vállán.

— Fázol?

— Érted reszketek.

— Bolond gyerek — mondta Katalin.

A mellét féltette legjobban. Közeledett a tisztulása, s ilyenkor a melle duzzadtan kemény lett, és elviselhetetlenül fájt, ha hozzáértek. Hát a két kezével takarta és féltette.

Messze innen, az ég legtávolabbi alján már hajnalodott, amikor hazaértek. Nem volt megbánás benne, a teste egészen nyugodt volt és kiegyensúlyozott. Édesanyja megkérdezte tőle:

— Hol voltál ilyen soká?

— Egy kicsit elmaradtunk — mondta.

— Feküdj már, hisz mindjárt reggel lesz.

Mjelőtt eloltotta volna a villanyt, soká nézte Sklodowska képét. Ott volt közvetlenül az ágya felett. Ő ilyet nem tett, gondolta, ez bizony igaz, nem mintha kölönösebb jelentőséget tulajdonított volna neki. Mert alapjában véve, azt hiszem, nincsen is jelentősége.

S nem utálta magát, hanem a következő, még szabad napokra gondolt, nagy sétákra, kellemes beszélgetésekre, olvasásra, strandra, szóval mindenre, ami még a nyárból előtte volt, elmosolyodott egy kicsit, azután elaludt nemsokára.

Milyen is az emberi természet: Katalin hiába nem akarta, hogy életében a Trepsánszkyval történt ügyének különösebb jelentősége legyen, azért mégis remélte, hogy a fiú felkeresi őt. A nyarat már elvitte a kutya, Trepsánszky előbb üdülni ment, aztán az édesapjával külföldre, s máris megkezdődött az iskolaév. Bulgáriából, a tengerpartról küldött a fiú egy lapot, ennyivel jelezte mindössze, hogy él. Néhány nappal az év kezdete előtt, amikor már Katalin meglátogatta jövendő munkahelyét, édesanyja megkérdezte tőle:

— Itthon fogsz lakni?

— Azt hiszem, igen.

— Mennyire van az a Szentjános?

— Egy óra busszal.

— Ott áll meg az iskola előtt?

— Sajnos, nem. Onnan az iskola még jó fél óra járás gyalog. Ha nem több.

Anyja megcsóválta a fejét:

— Ilyen strapát a nyakadba venni.

— Nem olyan vészes — mondta Katalin.

De persze, ilyen körülményes helynek maga sem gondolta Szentjánost. A tanyavilág körülbelül hét kilométeres sugarú körben helyezkedett el. Nevét onnan kapta, hogy a kápolnáját, amely a homokút felett állt, az öreg iskolától kétszáz méternyire, Keresztelő Szent János fejevételének ünnepén szentelték fel. A településnek semmiféle határozott alakja nem volt. Területén százhetven család élt, elszórva, önmagába és a házába zárkózva, any-

nyira, hogy Katalinnak később olyba tűnt az egész, mintha egy messzi idő óta érintetlen rezervátumba érkezett volna. A község, amelyhez a tanyavilág közigazgatásilag tartozott, szintén messze volt, s ráadásul innen rossz utak vezettek hozzá. Amikor Katalin jelentkezett a tanácsnál, s megismerkedett a benti tantestülettel, a faluból a tanyasi agronómus vitte ki őt a csézáján. Ez az agronómus öregember volt, amolyan régi erkölcsű gazdatiszt, akit büntetésből vagy azért raktak ide, mert nem tudott könyökölni, mindenesetre az élet nem pusztult még ki belőle, a szeme látott, a füle hallott, s belül fel-fellángolt még néha. Zsögön Bélának hívták.

— Hogyan fogadták a faluban? — kérdezte.

— Sok sikert kívántak — mondta Katalin.

— És a benti kollégák?

— Ők is. Vigasztaltak, hogy ha messze van is az a tanya, jó fizetést fogok kapni. Hét osztály után pótlékot meg ilyesmi, szóval ezeket mondták.

A ló lassan poroszkált a homokban.

— Vigasztalni tudnak — mondta Zsögön —, s néha még pénzt is tudnak adni.

— Nincs szükségem vigaszra — mondta Katalin.

Zsögön bólintott:

— Azt el is vártam. Kényszerűségből vállalni valamit, nem megnyugtató dolog. Abból, ha nem elég erős az ember, elzüllés lesz vagy besavanyodás. Látja, néha már én sem tudom, hogy hol tartok. De hát én már öregember vagyok. Tudja, mi lenne itt a megoldás? Talán ha önálló tanácsunk lenne.

— Gondolja?

— Az ember sok mindent gondol, ha megpróbál kiutat keresni. Én szolgáltam tanyákon a régi világban: a majorsági élet, hát az sem volt megoldás. Még akkor sem, ha a nép, amelyik ott élt, nem tudta, hogy ez nem megoldás. Hát akkor a miénkre, a bokortanyák világára mit mondjon az ember?

Hallgattak.

Amikor már a saját határukban jártak, Zsögön leszállt a csézáról, bement a krumpliföldre, kihúzott egy bokrot, megszámolta, hány krumpli van alatta. Összeszedte az egészet, s idehozta az ülésre.

— Szép krumpli — mondta. — Bárcsak ki tudnánk szedni rendesen. Ez az én igazi gondom.

Később mégis visszatért a kezdeti szavakra:

— Régebben — mondta —, még a múlt világban, amikor megindult az ONCSA-akció, higgye el, én örültem neki. Volt abban messzebb tekintő szándék. Központosítási törekvés és egy lépcsőfok a szellemi haladáshoz. Az egész akciót, ha más formában is, befagyasztani semmiképpen nem kellett volna. Én megértem egy ország átszervezésének millió gondját. De vajon ez a gond, ami a miénk, csak a millió után következik?

Katalin a lovat nézte, a szépen homoruló hátát, a rengő tomporát s a békés poroszkálását. Néha Zsögönre sandított, s meleg fáradtság csapta meg, hogy hová szállott ő alá?

— Valami véglegeset szeretnék már — mondta az agronómus. — Nem menni már. Nem tekeregni egyik helyről a másikra. Megmaradni, dolgozni s megnyugodni egy helyen. De az ember egy helyet csak úgy szerethet meg, ha oda köti valami. Amire emlékezhet. Amire, ha visszatekintünk, a múltat is kitölti. De hát mit csináltam én itt? Egy házat se építettem. Lakok egy házban, amelyik mit tudom én, kié volt, s mellettem a szövetkezeti iroda. Hatvankét éves vagyok, negyven éve dolgozom, s nekem saját házam még soha nem volt. Egyik uradalomból ki, a másikba be, egyik szövetkezetből ki, a másikba be: másfél esztendeje most éppen itt. Mindig így volt ez.

Katalin arra gondolt, hogy egyszer álmodott, és azt álmodta, hogy valahol mindig várnak valakire, egy olyanra, akiben már nincsen várakozás semmi,

mert a változást hozza magával. És ha ide-most ő ezt hozta volna?

— Kössünk szövetséget — mondta.

— Mire?

— Arra, hogy ha én akarok valamit, maga is akarja.

— Látatlanban?

— Látatlanban.

Az öreg meghordozta rajta a tekintetét, és csippentett a szemével. Soha nem volt gyereke, s a fiatalos nekibuzdulás nagyon messze volt már az életében. De akármilyen messze volt, a friss hang beletolakodott a lelkébe, és elsöpörte a realitásokat. Odaadta a kezét, és csettintett a lovának, hogy kocogjon legalább, ne poroszkáljon.

— Az adott szó kötelez — mondta Katalin.

— Tudom — mondta az öreg.

Később megkérdezte:

— Na és: vice versa?

Katalin bólintott:

— Vice versa természetesen.

S azt gondolta: nahát, ezzel megvolnánk. Ennek ez a módja. Egy kicsit tetszem az öregnek, de hát ez nem baj. Ha egy nőben félannyi akarat van, mint egy férfiban, hamarabb célhoz ér, biztosan.

Beértek a szövetkezet központja elé. Valamelyik városi kisistené volt ez a villa régen, afféle tágas családi lak, kirándulóhely és nyaraló, amelyikhez húsz hold szőlő tartozott. Értelmes helyen feküdt, az Ér nem messze csörgedezett innen, s a harmadrendű kövesút mentén villanyvezeték futott fel, északnak. Néhányan, a tanyavilág értelmesebbje itt kért házhelyet, s itt épített házat magának. Tizenhét új ház sorakozott már kétoldalt szép rendben, s hatnak most vetették meg az alapját. Típustervek szerint készült, négyzet alakú, üvegverandás házak voltak ezek, s szemben pontosan a szövetkezeti központtal egy régi vincellérlakásba a

népbolt vállalat is befészkelte magát, amennyiben kocsmát és vegyeskereskedést nyitott. Itt állt meg a busz.

Katalinék érkezésére kijött a házból az elnök, egy magas, fáradt pillantású, horpadt arcú ember, akivel ugyan már találkozott Katalin, de komoly dolgokról nem beszéltek. Most lépést tartott velük, talán mert illendőnek tartotta, hogy beszéljen a lánnyal, vagy talán csak unatkozott odabent.

Zsögön ezt a kis központot büszkén mutatta a lánynak:

— Ezek a típusházak egyelőre nagyon megfelelnek. Az ONCSÁ-t is típustervekkel csinálták. Csakhogy erre rá kellene venni a népet. Hitellel, propagandával, minden eszközzel. Csak be és be. Ki kellene alakítani itt egy közösséget. Van itt kétoldalt elég hely. S keresztbe vágni az egészet az Ér partjáig egy másik úttal, hogy a település ne húzódjon széjjel. Ez igen.

Katalin ránézett az öregemberre:

— S ha építene magának házat, hol építené?

Zsögön megvonta a vállát:

— Nem tudom.

— Pedig vannak szép helyek. Itt a domboldalban?

— Jó hely — mondta Zsögön.

Akkor megszólalt az elnök:

— Kultúrházunk már van.

Katalin rápillantott, és úgy érezte, idegenkedik ettől az embertől. Ezt kár volt mondania, emlékezhetne rá, hogy a múltkor sem mondott semmi mást, csak ezt: kultúrházunk már van. Minek ismétli?

— Nem inkább iskola kellett volna előbb?

— Majd csak lesz — mondta az elnök —, nem tudom, különben minek hozták volna ide ezt az anyagot.

Az olcsó kis művelődési háztól feljebb, egy pusz-

tán hagyott telken nagy halom kő, köbméterbe rakott tégla, szalmával lefedett cseréphalom, gerenda- és lécrakás hevert. Megindult már itt valami, gondolta a lány, nem a semmibe érkeztem, s most már jó lenne azt a rendszerező elmét látni, akinek nem titok a jövendő. De hol van itt ilyen?

— Mikor akarnak hozzákezdeni? — kérdezte reménykedve.

— Nekem senki se szólt róla — mondta az elnök.

Hát kinek szóltak? A falusi tanács említett talán új iskolát vagy ilyesmit? Senki.

— Hogy fogok én kijárni amoda?

— Az iskolába?

— Hosszú az út gyalog — mondta.

— Ha nincs egyéb munka — tájékoztatta az elnök —, az itteni gyerekeket összeszedi egy kocsi. Felfér arra maga is.

— Köszönöm.

Elbúcsúzott s nekivágott a homokútnak, amely a Keresztelő Szent János fejevétele ünnepén felszentelt kápolna s az öreg iskola felé vitt.

Reggel hatkor kelt. Hat óra harminckét perckor indult az autóbusz. Hét óra húszkor érkezett meg a népbolt elé. Délután öt órakor indult el az iskolából, hogy elérje a befelé tartó járatot. Normális körülmények között nyolc óra előtt jóval otthon volt. Még szép idők jártak, s Katalin nem panaszkodott. Csak a reggeli fölkelést nem tudta megszokni. Ez a korai kelés egyszerűen elviselhetetlen volt a számára. Soha életében nem kellett még rendszeresen ilyen korán fölkelnie. S úgy érezte, nem fogja megszokni soha. Már a buszhoz igyekezett, mégis úgy érezte, hogy a feje bódító álmossággal van teli. Ezzel a korai járattal leginkább útépítő meg földmérő munkások igyekeztek a munkahelyükre. Katalint hamar megszokták, s nevetgéltek az álmosságán.

— Be kell venni egy fél decit, s nincs semmi baj — mondogatták. — Megpezsdül attól az ember vére mindjárt.

— Még csak az kéne — mondta Katalin.

— Hát nekünk tán tejfel ilyen korán kelni?

— Azt én nem mondtam.

Megbarátkoztak vele hamar, helyet adtak neki, s köréje telepedtek. Nem volt semmit érő dolog ilyen takaros fehércseléddel utazni. S Katalint megbecsülték érte.

Ha szalonnáztak, már kínálták:

— No, egy falatot?

— Isten őrizz.

— Ettől nem fogy le az ember.

— Én meg inkább fogyni szeretnék — mondta Katalin —, úgyis olyan vastag vagyok már, a fenekem nem fér a szoknyába.

Nevettek rajta:

— Vastag?

— Az ám.

— Hát bizony vastag — mondták —, mint a macska csőre.

S nevettek megint.

Az első tanítási napon, amikor leszállt a népboltnál, Katalin figyelte, lesz-e egyáltalán jármű, ami összeszedi a gyerekeket. A teherautó odaérkezett nemsokára. Ponyvája alól már kandi fejek kukucskáltak ki. Kiszállt a vezető a volán mellől, lecsatolta a kocsi hátulját, két ujját a szájába dugta, hosszan füttyentett, mire az új házak kapuiban megjelentek a gyerekek, s trappban igyekeztek a kocsihoz.

Amikor felszálltak, odament Katalin is.

— Engem se hagyjon itt — mondta.

A vezető hosszan nézett rá, mintha erre a találkozásra régen várt volna, a szája mosolyogva nyílt el:

— Az új tanítónő?

— Igen.

S olyan ismerős volt neki a férfi.

— Szálljon be — mondta az, s kinyitotta előtte a kocsi ajtaját. — Én meg Gaál Imre vagyok, traktoros, gépkocsivezető, mozigépész, amit akar. Egyszóval olyan mindenes. Mehetünk?

Jóvágású fiú volt.

Katalin nem tudta, honnan emlékszik rá. De ez az emlék jó és elzsongító volt. Sokkal kellemesebben gondolt erre a meghatározatlan emlékre, mint például Trepsánszkyra. Pedig nem tagadhatta, hogy mennyit gondolt őrá.

Azt hitte, ezzel a fiúval nagy beszélgetések közt érnek majd az iskoláig. De a bemutatkozás után mintha nem lett volna miről beszélniük. Zavar fogta el őket, ismeretlen gyökerű félszegség, meghatározatlan emlékek vibráltak közöttük.

— Maga idevaló?

— Ide.

— Mindig itt lakott?

— Mindig.

Ennyi volt az egész.

De mégsem lehet, hogy ennyi legyen, gondolta Katalin, hiszen nem szoktam magamat becsapni. Világosan látta, hogy Gaál Imrében is hasonló érzések tolulnak fel. Néha jó lett volna kinyújtani a karját, s megszorítani a másiknak a kezét cinkosan, jó lurkós barátsággal.

Amint leszállt a buszról, már csak erre tudott gondolni. Micsoda bolond helyzet, gondolta, idejövök, s mintha semmi más gondom nem lenne, elsuhanó és meghatározatlan emlékeken töröm a fejem.

Imre megjött mindig pontosan, s nem szólt semmit. Elindultak a népbolttól, mentek a hosszú homokúton a dombok és lapályok között, Katalint feszélyezte a fiú hűséges tekintete, bár tudta, hogy

nem tolakodó ez a tekintet, mert ha tolakodó lenne, megjött volna már az ő szava. De semmi.

Vezetett s néha nézte őt.

Jöttek és mentek. Köszöntek egymásnak a várakozásnak azzal az izgalmával, hogy találkoztak végre, aztán sem egymásról, sem a világról nem volt szavuk.

— Egyszer belemegyünk az árokba — mondta Katalin

— Soha — mondta Gaál Imre.

Ösztönös biztonsággal vezetett. Az út törvénye szerint megy, gondolta Katalin, egészen olyan pontosan, mint a fény, ha útjába olyan akadályt állítunk, amelynek hullámhosszai megközelítik a fény hullámhosszát, s akkor az felháborodás nélkül, egészen természetesen megadja magát a sorsának, elhajlik, hiába egyenesen ment addig.

Mentek és hallgattak.

Aztán egyszer azt mondta Imre:

— Nekem holnap már más dolgom lesz.

Katalin befelé figyelt, észrevette, hogy tulajdonképpen nem tetszik neki, hogy Imrének más dolga lesz.

— Ki szedi össze a gyerekeket?

— Talán a szamaraskordé.

— S engem?

Imre sokáig hallgatott.

— Nekem már bejött a nagy munka — mondta aztán —, szántás, betakarítás, itt van minden a nyakunkon.

Amikor letette őt az iskola előtt, azt mondta:

— Miért nem költözik ide?

Egy hétig gyalog járt mindennap. Kanizsai Pali bácsi szamaras kordéjára nem akart felülni. Nemcsak azért, mert lassan ment, s ő gyalog hamarabb odaért, de ez a kordé már annyira csak a gyerekeknek volt jó, hogy a nagyobbacska iskolás lányok is szégyelltek felülni rá. A hét végén hirtelen nagy

eső esett. Térdig sárosan tért haza. S akkor arra gondolt, nem tudja, miért kell neki hazajárnia mindennap.

Vár talán valamit ezektől a városi estéktől?

S mintha csak önmagának akarna válaszolni, amikor ilyen sárosan hazaért és megmosdott, megkérdezte az édesanyjától:

— Nem kerestek?

— Ki keresett volna?

— Csak úgy kérdeztem — mondta.

Mert hát végre is nem bírta megállani, hogy meg ne kérdezze. Imrével kapcsolatban furcsa és egyelőre tisztázatlan villódzások keltek benne, s szerette volna elhitetni magával, hogy nem bír érzelmi szövevényben élni. Áltatta még magát, habár a remény nem akarta őt már szétvetni eddig se, nem dörömbölt a mellén kétségbeesetten, az a halk és régi remény csendesen húzódott meg a napok tevékenységei alatt. Persze, aztán szembe kellett néznie magával, ahogy Sklodowskára pillantott. Az igazság az volt, hogy Trepsánszky elmaradását nem tudta önmagának megmagyarázni. Egy este lett volna csupán az egész, egyetlen éjszaka, s ezzel vége? Hiszen ha Trepsánszky úgy gondolta, hogy vége, rendben van. Talán ha nem gondolja úgy, Katalin zárta volna le. De nem szó nélkül. Beszélniük kellett volna róla. Gyáván elhúzódni és kikerülni a találkozást: mire való? Ezt Katalin nem tette volna meg.

Egy kissé fájt Katalinnak, hogy Trepsánszky szavait mind, elejétől a végéig hazugságnak kell vennie. De ha hazugság volt, miért nem érezte meg a hazugságot idejében? Vagy nem akarta megérezni egyáltalán?

Ám az is lehetséges, hogy Trepsánszky az adott pillanatban valóban nem hazudott. Katalinban nem volt hiba, a testében sem, ezt tudta magáról. A melle fájt, s ezért a mellét féltette egyedül. Mindaz

tehát, ami azóta történt, vagyis a semmi, Trepsánszkynál csak a józan másnappal kezdődhetett. Talán arra gondolt, hogy a kalandból ennyi elég volt. Ha tovább folytatja, esetleg komolyan kell számolnia kapcsolatuk következményeivel.

Hogy Katalin igényt tartott volna-e rá, más kérdés. Nem valószínű. De így megfutamodni minden elől: ezt valamirevaló ember nem teszi.

S akkor azt gondolta a kép előtt állva: zárjuk hát le végérvényesen az egészet. Ki kell költöznöm Szentjánosra, ahogyan már Rédeiné is, a régi nyugdíjas tanítónő javasolta. S ahogyan Gaál Imre javasolta.

Rédeiné felajánlotta neki az egyik szobáját.

Miért ne fogadnám el? — gondolta. Amit kér, meg bírom fizetni. Nem kerül többe egyáltalán, ha kint élek, mint hogy hazajárok mindennap. S az sem rossz dolog, ha az ember ott él, ahová a munkája köti.

Hogyan is képzeltem én el, hogy kijárok oda, mint egy vendég, reggel nyolctól tizenkettőig a felsősöket tanítom, délután meg az alsósokat, vagy éppen megfordítva, mert hetenként váltogatni kell őket. Hogyan képzeltem én, hogy a nyolc osztály hatvanhárom gyereke engem vigyen majd tovább, s én tanítsam meg őket az élet első lépéseire, ha csupán messziről nyúlok utánuk mindennap? Elegendő, ha kiállok reggelenként az iskola elé, s mosolyogva nézem, hogy fordul be az iskola elé Kanizsai Pali bácsi szamaras kordéja, s elhúzom a számat a rajta kuporgó gyerekek láttán? Elegendő, ha megvárom, míg kijön mellém Rédeiné, hófehér haját kiigazítja a homlokából, kezét szemellenzőnek használva messze néz, s megkérdezi:

— Megjött a majomfogó?

Elegendő, ha megtanítom őket ezerig számolni, megtanítom őket levelet olvasni s levelet írni: elegendő ez?

Elnézni a vén iskolát, amelyről Rédeiné azt mesélte: több mint száz éve épült? Megvastagodott, megtöppedt, kemény nádfedele van. Akkora a tető éppen, hogy megfér alatta a tanterem. Rédeiné lakása ott áll a végében, azon cseréptető van, de a padlója föld, mint minden házé itt.

Elnézni a gyerekek meztelen, harangozó lábait, ahogyan lenyúlnak a padok üléséről? Elnézni a mocskosságukat, a taknyosságukat, a rendetlenségüket: vajon ez elegendő?

Katalin lefeküdt az ágyára, s a mennyezetet nézte. Mint a vendég, gondolta, néha talán úgy is szólok hozzájuk, mint egy vendég.

Ahogyan például pénteken történt.

A nyolcadikosokkal olvastatott. Meglett, anyányi lányok voltak már ezek, közöttük Mátyus Piri is, de hát nem nagyon ment nekik még az olvasás sem. S hozzá a haja: rendetlen, fésületlen, az arca mosdatlan, a csipát sem törülte ki a szeméből. Katalin hozzáért a hajához:

— Miért nem törődsz magaddal? Ragad a hajad.

Néhányan nevettek.

— Mikor mosdottál?

— Vasárnap.

És most péntek volt.

— Mikor akarsz mosdani?

— Vasárnap.

S ezen nem nevetett senki.

Katalin felszólította a kedvencét, Mirki Ambrust. Kemény fejű, ragyogó szembogarú, értelmes kis fekete fiú volt ez a Mirki. Felállt a szólításra, hűséges kamaszarcát áhítatosan fordította Katalin felé.

— Te is csak vasárnap szoktál mosdani?

— Én?

— Igen, igen.

— Én többször.

Bizonytalanul mondta, és Katalin nem akarta

megróni, már csak azért sem, mert hozzá valahogyan kezdettől ragaszkodott. S mintha most vette volna észre, hogy Mirki a tanterem görcsös hajópadlóján meztelen lábbal topog.

— Nincsen cipőd?

— Van nekem csizmám is.

— Miért nem húzod fel?

— Nagyapám azt mondja: nyáron?

Valaki közbekiáltott:

— Nyáron csak a templomba kell húzni cipőt.

— Miért csak a templomba?

— Mert oda kell.

— Az iskola nem olyan szent, mint a templom?

Nem válaszoltak.

— Szentebb — mondta Katalin.

S ezzel napirendre tért a dolog fölött.

De vajon ennyi elegendő? Nem azt gondolta ő, hogy úgy jön ide, mint aki tudja, hogy ez a hely éppen reá várt, mert a változást ő hozza magával?

Hogyan, ha csak vendég lesz a tanyán?

Felkönyökölt az ágyon, s odaszólt édesanyjának:

— Alszik, mama?

— Nem, kislányom.

— Holnap kiköltözöm Szentjánosra.

— Vasárnap?

— Miért ne?

— S mégis, hogyan gondolod?

— Hetenként meglátogatom édesanyámat.

Aztán kinyújtózott az ágyán végig, s érezte, hogy jólesik kinyújtóznia.

Egyszer, amikor a fákról már pergett a levél, a szőlőtőkék aszottan nyújtogatták venyigekarjaikat, és sárgán világítottak mindenfelé a homokdombok, Katalin hazakísérte a Hajabács gyereket. Hajabács Kari rosszul lett az iskolában, s nem tudott egyedül hazamenni. Nem jött értük ezen a napon se

Gaál Imre, se Kanizsai Pali bácsi szamaras kordéja. Hajabácson nevetett a többi iskolás, mert a fiú az ő jelenlétében kezdett dúdorászni:

sikkom tarra pincelégy
barna kislány hová mégy

Énekelt összevissza meg nyafogott, mint akinek nincsen anyja: hisz nem volt még ember. Katalin a zakójában talált egy félliteres üveget már üresen. Fogta magát, és hazakísérte Hajabács Karit. Egy darabig még néhány nagyobb fiú meg lány ott ment mögöttük és vihogott. Katalin azt mondta nekik, menjenek innen. Mirki Ambrus kísérte legtovább, s megkérdezte:

— Ne segítsek?

— Menj csak haza.

Pedig nem boldogult egykönnyen a fiúval. A gyerek lábafejei befelé álltak, lábait bötén rakta egymáson keresztül, ha lépkedett. Most meg nem is volt józan. De Katalin nem akarta, hogy nevessenek a szerencsétlenen.

Hosszú volt az út Hajabácsékig, s a fiú danolászott, botladozott mellette. Néha megvetette magát egy fánál, s az istennek se akart tovább menni.

— Feküdjünk le — mondta.

S vigyorgott.

Katalin tovább cipelte.

Hajabácséknál nem talált otthon senkit. De a ház nem volt bezárva kulccsal, amikor lenyomta a kilincset, engedett. Körbe nézte a dombokat: nem látott senkit. Visszament a pitvarba, s a dikón, ahová leültette a fiút, le is fektette. Kari akkor hirtelen átölelte a nyakát, s kiszáradt szájával csókolni akarta őt. Belecsimpaszkodott egészen, két karját összekulcsolta a nyakán, s húzta le magához:

— Ó, a fenébe — mondta Katalin.

Rádobta a pokrócot a fiúra, ráhúzta az ajtót, és

menekült. Félt a gyerektől, nemcsak mert részeg volt, de a szemében felnőttesen rossz fényeket látott.

Az úton sárgállott a homok. Más ház nem volt a közelben, s ő sietett, mintha üldöznék. A szomszéd ház körülbelül ötszáz méternyire volt. Egészen addig sietett. Ámbár hát, amikor idefelé jött, s a népek közül, aki látta, hogy Karit kíséri haza, akkor sem törődött vele senki. Így van, hát így van. Most talán majd törődnek vele? Amikor már teljesen egyedül van és biztonságban?

Utolérte a teherautó. Gaál Imre szólt ki a volán melléről:

— Hol jár erre?

Katalin összerezzent:

— Istenem, úgy megijedtem.

Imre krumplit szállított a Táborhegy irányából. Megállt, kinyitotta az ajtót, s a karját kinyújtotta:

— Szálljon fel.

Katalin sietvén sietett felszállni.

— Merre járt?

— Hazakísértem a Hajabács gyereket.

— Berúgott?

— Be.

— Sok itt a rossz szőlő — mondta Imre. — Nova meg polyhos. Megbolondul tőle az ember. Legalább a novát ki kellett volna irtani már régen, s ültetni a helyébe jót. Én már mondtam egyszer az elnöknek, hogy telepítsünk hárslevelűt, de annyiban maradt.

A kocsi nehezen ment a homokban. Most nem volt a tetején a ponyva, csak a sok szép krumpli sárgállott. Prüszkölt és porzott a kocsi, Imre adta neki a gázt, és vastag, fekete füstöket hagytak maguk mögött. Lassan haladtak.

— Sokat rakattam rá — mondta Imre.

— Miért rakatott annyit?

— Bent lenne már a helye az egésznek régen.

Csak fogy odakint, lopják, viszik, a földeken nem lehet megőrizni.

Elhagyták Biriék házát, ahol az udvaron éhesen lármáztak a libák. A kutya kijött eléjük, és sokáig ugatta őket. Belekapott a kerékbe, de aztán vinnyogva ugrott vissza. Katalin azt gondolta, ha nem lenne ennyire megrakva a kocsi, Imre talán akkor is lassan menne.

— Eljön majd az esküvőre?

— Kinél lesz? — kérdezte Katalin.

— Itt, Biriéknél.

— Maga ott lesz?

— Én ott — sóhajtott Imre. — Rokonságban vagyunk. Meg a Jolán miatt is ott kell lennem. Nekem szánják.

Katalin ránézett. De Imre tekintete most előre szegeződött, hiába nem kellett vigyáznia az útra.

— Maga is magának szánja?

— Jobb lenne, ha nem szánhatnám.

Hallgattak. Sokáig úgy nézett engem, mint a madonnát, gondolta Katalin. Elfoszló, bizonytalan emlékek bujkáltak bennük, amit nem tudtak kimondani. Legalábbis Katalin sehogyan sem jött rá, hogy mi ez. Jó volt. De hogy Imrének szánnak valakit, nem volt egészen jó. Túlságosan rossz sem, csak hát nem éppen jó.

Aranyos volt az alkony. A házak békésen és lustán ültek meg a dombhajlatokban. Tulajdonképpen idilli ez a hely, gondolta Katalin. Egyik oldalon szőlők nyúlanak el meg elhasznált, redves fájú gyümölcsösök. Emezen az oldalon pedig apró, elsárgult kukoricatáblát zörget a könnyű szél. S házak mindenütt vannak: ötholdanként, tízholdanként — hát nem szép ez?

Ám nem tudta ezt a világot áttekinteni. S a tőkéken ott penészedtek a fürtök pókhálósan, rothadás emésztette őket, vagy lehullottak már a sze-

mek és a fürtök maguktól, puffadttá és kicsattanóvá éretten.

— Furcsa — mondta csendesen Imrének —, a levelek előbb hullottak le.

Gaál Imre arra nézett.

— Igen — mondta —, van itt jó is, amit le kellett volna már szüretelni. Ez a rész a Mirki famíliáé volt. Az öreg Mirki ért a szőlőhöz. De a polyhost sem kellene még kihajtani. El kellene adni pezsgőnek, pecsenyebornak. Érdeklődtem egyszer ezután, prést szállítottam ide a Duna—Tisza közéről. Voltam ott egy faluban, termesztenek ott egy sárfehér nevezetű bort. S mit csinálnak vele? Vagonszám küldik Franciaországba, ott meg elkészítik belőle a híres pezsgőt.

Minden szép volt, amit Imre mondott, s a hangját is kellemesnek érezte Katalin.

Már odaértek Gaál Imréék háza elé. De a fiú nem állt meg, be sem nézett, csak mentek csendesen tovább a homokban.

— Kint áll az édesanyja — mondta Katalin.

A fiú megvonta a vállát.

Gaálék házának kerítése venyigéből volt, szorosan fonták rá a venyigeszárakat a karókra. Úgy tűnt, mintha Gaál Imre anyjának nem lenne teste egyáltalán, álla ott feküdt a kerítés tetején, s a mély ráncokkal szabdalt asszonyarc meg a két, nagy fekete szem utánuk meredt.

— Magát tán tőlem féltik?

Imre a tekintetét ráemelte. Sosem beszéltek még ennyit. S a vallomás ott formálódott benne.

— Tudja, mit akartam én már magának mondani?

Katalin mozdulatlanul várt.

— Én a városban tanultam három esztendeig.

Hát akkor ott láttam biztosan, gondolta Katalin.

— A Rázmány-műhelyben — mondta Imre —, a

Rákóczi út sarkán. Hányszor, de hányszor odaálltam én a műhelyajtóhoz.

Katalin mosolygott. Akkor már tudott mindent.

— Ott mentek el a lányok előttünk. Nem volt messze a gimnázium. Akár volt munka, akár nem, én az ajtóhoz álltam, és néztem őket. Rázmány haragudott érte. De én szerettem bennük mindent. A táskájukat, a sötétkék köpenyüket, elnéztem volna estig, de csak reggel volt rá alkalom meg délben. Rázmány azt mondta, egyszer még elérem, hogy kék papírt szereltet az ablakokra.

Katalin mosolygott: hiszen mindaz, ami akkor történt, semmiség volt csupán. Már előre csiviteltek róla, amikor a műhelyhez közeledtek: ott lesz-e a fiú vagy nem? Fogadtak rá fagylaltban, csokoládéban, s találgatták: kit keres közöttük annyira? Téged? Téged? Téged? Hátba vágták egymást a táskával, s Katalin táskája kinyílott a műhely előtt, kihullott belőle a sok könyv és füzet, a fejes vonalzója messze csúszott. Abban a pillanatban kinyílt a műhely ajtaja, a fiú kilépett onnan, s egykettőre összeszedett mindent. Még fel sem ocsúdott, már a táskájában volt az egész cucc.

— Tessék — mondta a fiú.

— Köszönöm.

S egy kicsit a tekintete ott maradt a fiún.

— Magára is emlékszem — mondta most Imre. — Elsőbe járt, amikor én már harmadéves tanonc voltam. Egy esztendeig láttam mindennap. Egyszer felszedtem a könyveit.

— Tudom — mondta Katalin.

Aztán kinézett a kocsiból.

— Megérkeztünk — mondta.

Ahogy fölfelé ment a dombra, megvonta a vállát: hát ennyi volt az egész? De azonnal megbánta, hogy vállat vont.

Visszanézett az útra, s látta, hogy Imre még

mindig ott van. Nyitva tartotta a kocsi ajtaját, rágyújtott, s nézett Katalin után.

Szervusz, gondolta a lány, minden olyan, mintha még iskolás lennék.

Csak éppen már nem vagyok iskolás, és ma hazavittem egy részeg gyereket.

Rédeinénél az első szobában volt az ágya. Leült egy kicsit, amikor benyitott. Az öregasszonyt észrevette mindjárt. Fehér haja szinte kivilágított a belső szobából. Kijött, vizet öntött a lavórba nehézkesen, fél kezével a derekát támasztva, s intett, hogy Katalin mossa meg a kezét. A lánynál akkor már egy könyv volt, gusztálgatta, hogy belekezdjen-e. Hozott magával néhány könyvet, majd adok Imrének kölcsön ezekből, gondolta.

Mégsem kezdett a regénybe. Megérkeztek mostanra az újságok, kézbe vette az egyiket, belelapozott.

— Enni kellene — mondta az öregasszony.

— Jó — mondta a lány.

Megmosta a kezét, s közben lepillantott az útra. A teherautó nem volt már ott.

Rédeiné behozta a vacsorát, s enni kezdtek. Katalin közben is az újságot olvasta. A könyvet majd vacsora után, gondolta. Jó lesz. S nem nézett az öregasszonyra, tudta, hogy az a semmibe bámul, és fogatlan szájával sokáig morzsolgatja a harapást.

— Lehet — szólalt meg aztán —, hogy egyszer hazajön a fiam. Te, kislányom, tényleg nem ismered?

— Nem.

— Hogy lehet az? Ő a városban nagy ember.

— Nem ismerem — mondta Katalin.

Ettek tovább. Az öregasszony sóhajtott, s lebigyedt szájjal nézett Katalinra. A lány meggyújtotta később a petróleumlámpát, és belekezdett a regénybe. Időnként felpillantott a könyvből s elmerengett. Értelmes fiú, gondolta. s lehet vele be-

szélgetni. És csak annyi volt az egész, hogy egyszer összeszedte a könyveimet? Nem csoda akkor, ha ez az emlék annyira elmerült, hogy az új találkozásnál már csak értelmetlen foszlányai jöttek elő.

Már a világ csendbe öltözött egészen, amikor Rédeiné újra kijött a szobából, s kezében egy csomag krétát tartott. Nem sok hiányzott a csomagból, éppen csak fel volt tépve a burka.

— Ez még nálam maradt — mondta.

S letette az asztalra.

— Vigyázni kell rá, a kiutalás mindig kevés. Annyit kell csak használni belőle, hogy megtanulja mindenki a nevét leírni. Az a fontos.

Rózsafüzért vett elő, keresztet vetett, és imádkozni kezdett. De egy pillanatra mégis abbahagyta.

— Be kell osztani mindent — mondta. — Az embernek saját magát is be kell osztani, hogy jusson belőle ötven esztendőre. Így van ez. Hogy jusson az ötven esztendő minden napjára.

Katalin ránézett:

— Ötven esztendeje van itt?

Az öregasszony bólogatott:

— Kerek ötven esztendeig tanítottam itt.

Elgondolkodott.

— Ötvenig vagy ötezerig, néha nem is tudom. Néha azt hiszem, hogy ez teljesen mindegy.

Katalin megborzongott.

Rédeiné imádkozott tovább, ő meg nézte az öregasszonyt. Egy hang sem volt a világban.

Később Rédeiné bement a belső szobába, s ott folytatta, már a vetett ágyra dűlve, a rózsafüzért.

Addig homok a homok, amíg süt a nap. Ha eső jön rá, fellazul minden, s bokáig ér a sár. Katalin egyszer már tapasztalta, de akkor csak egy napig esett. Most már második napja szüntelen zuhogott, mintha nem akarna megállni soha. Verte a szőlőt, amelyet még nem szüreteltek le most sem. Néhány tőkén a fürtök már nyúlós, rothadó masszává váltak. A töretlen kukoricatáblán a csövek meggörnyedtek, s mint a vádló ujjak mutattak le a földre.

A harmadik nap reggelén sem vesztett erejéből az égi áldás semmit. Őszi eső volt. Az iskolában csak néhányan lézengtek.

— Az újtelepiek? — kérdezte Katalin, mert azok, akik a központ környékén laktak, pontosan küldték iskolába a gyerekeiket.

— Messze laknak azok is.

— Nem ment értük senki?

Mátyus Piri állt fel:

— Tanító néni kérem, a majomfogó elment.

— A teherautó nem ért rá?

— Cukorrépát hord be a faluba.

Egy kicsit még vártak, hogy majd csak megérkeznek. Nagy az út, ha reggel hétre kiért a Táborhegyen túlra Kanizsai Pali bácsi, a sárban nem ér be egy óra alatt. De aztán már kilenc óra felé járt az idő, s nem volt érdemes tovább várni. Nem volt ott Hajabács Kari sem, pedig ő nem lakott olyan nagyon messze, s a házuk felé még az út is jobb volt.

— Hajabács hol van?

Arra sem értek rá a gyerekek, hogy megvonják a vállukat, kinyílt az ajtó, és Hajabács Kari dugta be a fejét. Bakóját meglóbálta a kezében, de az ajtótól már nem jött beljebb, csak mintha rendkívül örülne valaminek, bekiabálta:

— Kanizsai Pali bácsiéknak berogyott a házuk.

S visszafordult. Sietett le a nagy útra. Megbolydult a tanterem, a gyerekek összekapkodták cókmókjaikat, s meg sem kérdezve, lehet-e, tódult mindenki Hajabács Kari után. Mirki Ambrus még visszafordult az ajtóból:

— Tessék jönni.

De akár hívta volna, akár nem, a tódulás elkapta Katalint is, esőköpenyt borított magára, fejére húzta a köpeny csuklyáját, úgy szaladt a gyerekek után a Kanizsai házhoz. A ház előtt két traktor állt az úton, meg emberek is voltak ott ásókkal, kapákkal, csákányokkal.

Katalin megpillantotta a házat. Hogy berogyott, szó szerint vehető, gondolta. A ház a földbe volt ásva, s a földtől körülbelül könyökmagasságnyira megnyújtották karók közé préselt venyigével. Ez a venyigefal be volt tapasztva sárral, s két helyen, amikor építették, apró ablakszemeket helyeztek el. Ilyet még Katalin sohasem látott, ilyen veremházat, ilyen iszonyút és sötétet, s most még ez is berogyott: földteteje, amelyből kihajtott kóró, szamártövis, beléndek s mindenféle gaz, most tört gerincét mutatta, a megnehezült földet nem bírta tartani tovább a gerendázat, erejét nem osztotta be ötven esztendőre vagy ötezerre, mint Rédeiné, tartott, ameddig tartott, s amikor nem bírta már, összerogyott, megadva magát a sorsának.

Kanizsai Pali bácsi ott állt a kordét cipelő szamarak orra előtt, simogatta önkéntelen mozdulatokkal a két állat pofáját, földszínű arcára lefolyt a könnye.

— Igen, bizony — mondogatta, s még ezt is: — Istenem, irgalmazzál.

Valahogyan mindene meg volt roggyanva a háznak, nemcsak a gerince tört el, az ajtaja elfordult ferdén, de úgy maradt zárva, és csend volt végtelenül. A csendben csak Kanizsai Pali bácsi szavai hallatszottak néha:

— Istenem, irgalmazzál.

Hát persze, ott ácsorogtak az iskolások mind, az újtelepiek kivételével. A hideg esőben összehúzódzkodtak, és lógó, taknyos orrukkal szipogtak, Katalin megkérdezte az öregtől:

— Van bent valaki?

— Fiam, menyem, feleségem. Istenem, irgalmazzál.

— Akkor meg miért állnak itt? — fordult Katalin az emberekhez.

Azok lassan mozdultak:

— Hát csinálunk valamit?

— Csinálhatunk.

Előbb megpróbálták, ki tudják-e nyitni az ajtót, de a tető túlságosan rádőlt a bejárati szerkezetre, félni lehetett, ha megbolygatják, tovább roggyan az egész. Nekiestek hát a tetőzetnek, hányták a vastag földet kapával, ásóval, lapáttal, míg aztán elérték a szalmát, a szalma alatt a venyigét, melyet belülről annak idején ismét csak sárral tapasztottak meg. Ekkor érkezett a házhoz Gaál Imre a teherautójával, leugrott az ülésről, s ment oda egyenesen, ahol az emberek dolgoztak. Imre után nemsokára kikászálódott az ülésről az elnök.

Gaál Imre körülpillantott, aztán a meztelenül mutatkozó gerendázatba fogódzkodva leereszkedett a mélybe. Kis idő múlva erős karjával kinyújtotta a fiatalasszonyt, a többiek pedig ennek a karját fogták meg, úgy húzták ki. Mélységes sápadtság ült a fiatalasszony sovány arcán. Aztán kinyújtotta Gaál Imre a férjét, Kanizsai Pali bácsi fiát,

aki tulajdonképpen még nem is tűnt férfiembernek. Kisebb volt a feleségénél, vékonysága meg különösen kitetszett az asszony viselőssége mellett. Riadtan pislogtak, mint a tűzből kimentett állatok. S ugyanúgy pillogott az öregasszony is, amikor kikerült a szabadba.

Nem sírtak, nem is szóltak.

Csak nézték a veremházukat.

Akkor Kanizsai Pali bácsi odament az öregasszonyhoz:

— A lapcsánka? — kérdezte.

— Bent van a lerben.

Az öregember a kibontott lyukhoz lépett:

— A spórnak a lerjében — szólt le —, a tepsiben a lapcsánka. Add ki. Meg az üveg a kredencen.

Gaál Imre kiadta.

A tepsiben még érintetlen volt a lapcsánka, amelyet reszelt krumpliból és lisztből készítenek, s napraforgóolajban sütnek meg, éppen csak fel volt vágva. Kanizsai Pali bácsi előbb az üveget húzta meg, amelyben denaturált szesz volt. Nyújtotta aztán a fiának meg a menyének.

Katalin nézte, hogy mit isznak.

S ettek, minthogy nyilvánvalóan nem ettek még ma. Megettek egy-egy szelet lapcsánkát, aztán ittak rá egy kortyot a denaturált szeszből.

Katalin közel ment, hogy jobban lássa az üveget: nem akart hinni a szemének. A vénember átnyújtotta neki készségesen. Katalin rájuk nézett, aztán az italt palackostól a teherautó kerekéhez vágta, mintha megundorodott volna valamitől.

Kanizsai Pali bácsi látta ezt, de nem szólt rá semmit, hanem abban a pillanatban sírni kezdett. A lapcsánka megrágva ott volt a szájában, már nem tudta lenyelni, csak sírt és jajveszékelt hirtelen:

— Hol hajtjuk majd le a fejünket? Nyugovóra

hol találhatunk? Istenem, irgalmazzál meg nekünk, fejünket nyugovóra hol hajtjuk mi most már?

S erre, amint Kanizsaitól látták, a három kimentettnek is megeredt a könnye, sírtak és zokogtak:

— Nyugovóra fejünket, én édes Szűz Máriám s minden szentjeid, hol hajtjuk mi most már?

Ilyen mindenek alatti életet Molnár Katalin elképzelni sem tudott, csak nézte őket. A sírás addig tartott, míg valaki egy üveg borral meg nem szánta őket. Akkor ittak és ettek tovább.

Gaál Imre a bútormotyókat adogatta kifelé. A porosan szétdűlő szekrényt, az ágyat, amelynek deszkáit már csak a szúrágta lyukak tartották összze, s kinyújtotta az ülőlócát, a dikót, a faragott kecskelábú asztalt, ezt a mindent-semmit-érő nullát, az egész megmutatkozó, iszonyú szegénységet.

Aztán kimászott ő is.

— Rakjuk a kocsira — mondta.

Az embereken egyáltalán nem látszott, hogy megrendültek volna, közönyös arccal tették, amit mondtak nekik, hogy tegyenek. S ahogy hurcolták a bútort, Gaál Imre meglátta Katalint. Hozzálépett, s úgy tűnt, mintha fájna neki, hogy itt találkoznak.

— Minek jött ide?

Katalin már kezdettől kísérte őt a tekintetével, s olyan jó volt, hogy láthatja ezt a másfajta embert, aki nem olyan, mint a többi.

— Hisz maga is itt van — mondta.

S nézett rá.

— Szégyen, ami itt van — mondta Gaál Imre.

— Bizony isten, én magam szégyenlem.

A tanítónő továbbra is ott maradt, pedig hát azon, hogyan pakolják fel egy család marékba fogható holmiját, nem nagyon volt mit bámulni.

Az elnök, akin változatlan fáradtság ült, cigarettázva toporgott, elnézte a mentést, s megkérdezte Gaál Imrétől:

— Hová viszed őket?

— A kultúrba.

— Nana.

— Hát hová? Hagyjunk az isten szabad ege alatt mindent? Az öltözőszobában úgy sincs semmi.

— Hát jó — mondta az elnök.

Katalin a nyílt utcán nem szokott cigarettázni, most mégis rágyújtott. Már széledni kezdett a nép, s Gaál Imre is elindult a teherautójával meg a kimentett családdal.

Az elnök csak szívta a cigarettáját, s mélyen behorpadt az arca. Nem szólt semmit, lehajtott fejjel elment innen.

Katalin magához intette a gyermekeket, sorba állította őket, s visszaindultak az iskolába. A tennivágyás, amely eredendően benne élt, mint a szív a testben, ott dörömbölt a mellén. Nem ment be a tanterembe, az osztályt Mirki Ambrusra bízta, ő meg körbejárta kívülről az iskolát. Az eresz vigasztalanul csepergett, sárgászöld lét csurgatva le a tetőről. Katalin félve-várva vizsgálgatta a falakat. Nagy, sárga festékdarabok voltak a falon felpüfösödve. Az egyiket megérintette: nedvesen s valahogyan mégis omlón hullott le nagy darabon a festék. S alatta megint festék volt, ugyanolyan sárga. Megkaparta, s könnyedén elvált a faltól az is, ám alatta újra csak festék volt.

Meddig még?

Hány réteg sárga festék van még itt?

S nem hagyta abba. Az ujjainak erőlködniük sem kellett, nem kellett attól félnie, hogy megrepedeznek a körmei. Csak éppen odakapart-érintett, s már zúdult a sárga festék.

Nem vette észre, mikor érkezett ki hozzá Rédeiné. Nézte, mit csinál a lány. Katalin az iskola hátsó fala mellett ment végig. Nyomában hullott és hullott a festék. Egy helyen megállt. A lezúdult, réteges meszelés mögött repedés tátongott a falon.

Fölnézett a gerendákra. A tető engedelmesen követte itt a gerenda süllyedését.

Akkor Rédeiné azt mondta neki:

— Én a rongálásért a gyerekeket el szoktam verni.

Katalin visszanézett rá:

— Igen?

— Igen.

— Köszönöm — mondta Katalin.

Bement a tanterembe. Ott is a mennyezetet nézte, hogy vajon nem szakad-e rájuk az egész. S bárha mozdulatlanul és megingathatatlanul állt minden, Katalin úgy érezte, hogy a munka elébe futott, mint ahogy elébe futott a föld Eliézernek, Ábrahám szolgájának, amikor leánykérőbe ment Káldeába.

Katalin fizetését még nem küldték ki, elhatározta, hogy bemegy érte a faluba, s egyúttal beszél a tanácselnökkel. Az iskolában beszámolt munkájáról az igazgatónak, aki az egészet unottan hallgatta, aztán felvette a pénzét, amiben nem volt semmi hiba, hiszen kétezer-négyszázhetven forintot kapott, a pótlék magasabbra rúgott az alapfizetésnél. A tanácselnökre sokáig kellett várni, de nem törődött vele. Amikor elébe jutott, megkérdezte:

— Mikorra épül fel az új iskola?

— Honnan tudjam én azt — mondta az elnök —, nem tartozik hozzánk, közvetlen a megye alá tartozik.

— Nem számoltak be maguknak róla?

Az elnök átnyitott a másik irodába, s megkérdezte a titkárt:

— Te, Jenő, tájékoztattak bennünket a szentjánosi iskola felépítéséről?

— Lehet, hogy tájékoztattak — mondta a titkár.

— Mikor?

— Nem hiszem, hogy ott voltam a tájékoztatón.

Az elnök visszafordult Katalinhoz:

— Ott kellene ezt megérdeklődni.

Hazafelé együtt kocogott Zsögön Bélával a csézán. Az agronómus a gépállomáson járt, a szövetkezet két saját traktora nem elegendő az őszi szántáshoz, hát ezt sürgette a faluban.

— Én nem megyek be a megyéhez üres kézzel — mondta neki Katalin. — Megígérnek valamit, az nekünk nem elég.

— Hát mit akar csinálni?

— Kérvényt.

— Hm — mondta az agronómus.

— Segítsen nekem, megfogalmazunk egy kérvényt, aláíratjuk az emberekkel, én meg beviszem.

— S mi lenne a kérvényben?

— Hogy azonnal építsék fel az új iskolát.

Zsögön a határt nézte.

— A kukorica jó része még lábon — mondta. — Éppen hogy a krumplit meg a cukorrépát ki tudtuk szedni. Régen meg kellett volna kezdeni a szüretet. Itt a nyakunkon az őszi vetés. De mit csináljak? Eltervezek én mindent, kiadom a brigádvezetőknek az utasítást. De egy nap, amíg a brigádvezetőket összeszedem. Másik nap, míg azok kihordják a hírt. Harmadnap aztán jön, aki jön. Ez az új iskola nem lenne rossz. Van már a központban művelődési ház, üzlet, kocsma, ha még iskola is lenne, jobban megindulnának befelé az emberek. Mert másképp ez nem megy. Csak ha együtt élnek.

Amikor beértek a központba, Katalin megkérdezte:

— Megcsináljuk?

— Mit?

— A kérvényt.

— Most?

— Most azonnal. Átviszünk magához egy írógépet az irodából. Minek húznánk az időt?

Zsögön mosolygott:

— Van nekem írógépem.

Átragadt rá a lány kedve, a gyeplőt odadobta az udvarosnak, s még le sem vetette a viharkabátját, már előre szólt a feleségének:

— Kérlek, egy kis kávét, aztán teát, teasüteményt. — Odafordult Katalinhoz: — Vagy egy kis erőset?

— Á — mondta Katalin.

Bevették magukat a szobába. Zsögön előszedte az írógépet a szekrény aljából, letörölgette róla a port, látszott rajta, hogy régen volt már kéz alatt. Tiszta papírokat keresgélt, válogatott közöttük, hogy melyik lenne a legalkalmasabb.

— Miniszteri papírra?

— Ósdi — mondta mosolyogva Katalin.

— Hát csak sima papírra?

— Sima fehér papírra — mondta Katalin.

— Rendben van.

Miután megjött a kávé, felvetette:

— Ki üljön a géphez?

— Én csak pötyögök — mondta Katalin.

— No, majd akkor én.

Amikor első változatban elkészültek a kérvénynyel, és Zsögön felesége behozta a teát, az agronómus hosszan nézett a lányra.

— Mondhatok valamit?

— Tessék.

— Miért jár maga mindennap haza? Én már beszéltem erről a feleségemmel. Nálunk van hely. És kényelmes lenne itt. Nem gondolja?

Katalin nevetett.

— Én már itt lakok.

— Hol?

— Rédeinénél.

— Ó — mondta csalódottan Zsögön —, nem is tudtam.

S kedvetlenül nézte a gép billentyűit. Sóhajtott

egy kicsit, megitta a teáját, harapott egyet-kettőt, aztán azt mondotta:

— Hát akkor tisztázzuk le.

Katalin boldogan sietett haza. Vágányon vagyok, gondolta, s jó rajta lenni. Köszönt Rédeinének, s figyelembe sem vette az öregasszony fürkésző pillantásait. A kérvényt több rendbeli árkus papírokkal, amelyre majd az aláírások jönnek, szépen összehajtva abba a könyvébe tette, amelyiket éppen olvasott.

Aztán vacsoráztak.

Katalin most sem törődött az öregasszonnyal. Ül, mint máskor, gondolta futólag, bámul a semmibe, aztán, ha megunja magát, kezébe veszi a rózsafüzért.

Pedig Rédeinében még most is benne volt a festék.

— Itt tanítottam meddig? — mondta. — Ebben az iskolában. Ide járt a fiam. Egyszer majd meglátogat, és akkor meglátod. Egy iskola nem semmi. Nem lehet csak úgy rongálni. A fiam körbejárja, ha megjön, és azt mondja: itt nőttem fel, anya.

Katalin mintha nem is hallotta volna.

— Egyszer majd meglátogat — mondta az öregasszony.

S mintha a vágyai keltek volna életre, egyszerre autó zúgott, megállt, elhallgatott a motorja. Nemsokára utána lépések közeledtek.

— Ő — mondta az öregasszony:

Vártak.

— Ez az ő autója volt — mondta Rédeiné.

És ha Trepsánszky? — gondolta Katalin. És ha Trepsánszky? Mondta vagy nem, hogy egyszer kijön majd hozzám? Egyszer? Nem is azt mondta, hogy egyszer. Ha egészen pontos akarok lenni, azt mondta: amikor tudok, kimegyek hozzád.

Kopogtak az ajtón.

Az öregasszony repesve szólt:

— Tessék.

Katalin előrébb lépett egy kicsit, s ő is azt mondta:

— Tessék.

Gaál Imre lépett be.

Kiöltözött szépen, hegyes orrú cipőt vett, pantallót, fehér inget s egészen remek pulóvert, nyitott, raglánujjú lódenja alól kilátszott az öltözéke. Még a haját is divatosra fésültette, talán bent a városban, mert az ittenieken Katalin mindig úgy látta, mintha egy bili karimája körül nyírták volna meg őket.

— Moziba hívom — mondta Katalinnak.

Katalinban még a csalódás rezgett, pedig úgy tudta, hogy mindezt már eltemette magában régen. Rédeinét számba sem vette, az ő csalódása nem ért el hozzá, magát vizsgálgatta még egy pillanatig, s dühös volt a csalódására.

— Hát van mozi?

— Megszerveztem mindent — mondta Imre.

Sklodowska képe most is ott volt az ágyánál. Nahát, gondolta, fantasztikus vagyok, hogy még mindig eszembe jut Trepsánszky. Kell ez nekem? Amikor egészen boldognak kellene lennem, hogy vágányon vagyok?

S nem kérette magát kétszer, öltözni kezdett, az öregasszony meg elszontyolodva pillogott, fogatlan szája keserves mosolyra nyílt, miközben szemében összegyülekeztek a könnyes fények.

Mire Katalin és Imre leért a homokútra, a teherautó mellett ott állott Biri Jolán.

— Hát te? — rökönyödött meg Imre.

— Engem nem akarsz vinni? — kérdezte a lány.

Imre megrántotta a vállát:

— Szállj be.

Rendkívül kényelmetlen volt az egész. Biri Jolán előrement, s Katalin nem tudta, hogyan férnek majd el a vezetőülésen hárman. De Imre azt mond-

ta Jolánnak, húzódjon hozzá egészen közel, s mivel a lány boldogan engedelmeskedett a szónak, jutott valamennyi hely Katalinnak is. Szótlanul mentek. Gaál Imre rágyújtott, s megkínálta cigarettával Katalint. Katalin elfogadta. Nem törődött Biri Jolánnal, hogy emiatt milyen pillantásokat vet rá. És egyáltalán: nem akart törődni Biri Jolánnal. Két kezét összetette a térde között, úgy nézte a messzire futó utat. Micsoda marhaság, gondolta mégis, még majd én állok itt két ember közé? Kívántam én ezt? De ott élt az emlék, és ez többet jelentett mindennél, hiszen Trepsánszky ellenében meg akart valamiben fogódzni.

Biri Jolán azonban nyílt volt:

— A kisasszony mit akar Imrétől?

A tanítónő ugyanolyan nyíltan nézett vissza rá:

— Imrének iskolára kellene menni. Szentjánosnak önálló tanácsra lenne szüksége. S hány igazi vezetőre lenne még szüksége!

— És ezt Imrétől akarja?

— Többek között például tőle.

— Arra már nem lesz idő — mondta Biri Jolán.

Imre búgatta a motort, csapatta a sarat a kerekekkel, aztán bosszúsan vetette közéjük:

— Tulajdonképpen és végre is mi rokonok vagyunk, Jolán.

— Rokonok, persze. Na és?

Imre kínlódott:

— Meg kellene ezt már értened.

— A nővérem kihez megy férjhez? — mondta a nagy testű lány. — Decsi Feri nem a rokonunk?

— Rokonunk.

Akkor a lány Katalinhoz fordult:

— Tessék azt nekem elhinni, hogy mi el vagyunk határozva már régen. Érti?

— Értem — mondta Katalin.

— A pokolba — mondta Imre. — Oda vagyunk mi elhatározva. Kellesz te nekem, azt hiszed?

— Hát persze — mondta nyugodtan a lány.
— A fenének kellesz.
— Várjuk ki a végét — mondta Biri Jolán.

Katalin nem szólt közbe: ki vehetné el tőle, hogy ő többnek látta itt Imrét mindenkinél? Pascal jutott eszébe: A közönséges emberek nem látnak különbséget az emberek közt. Én pedig látom a különbséget, gondolta, és ez nem lehet véletlen.

A művelődési ház előtt sokan voltak. Imre megnyitotta az ajtót, és a nép betódult tömegestől, alig engedve egymásnak utat. A jegyszedő csak aztán ment már sorról sorra, amikor mindenki elfoglalta a helyét, azt a helyet, amelyik éppen neki jutott. Katalin nem tülekedett, hát nem jutott neki más, csak állóhely. Ha meg állni kell úgyis, minek menjen még be? A hirtelen megtelt terem gőzölt a kabátoktól, odakint verdesett a csendes eső újra, sűrű és nehéz pára szállt mindjárt, s ekkor hirtelen kishitűségében arra gondolt, hogy jobb lett volna talán, ha nem jön el. Minek is jött el? Kell az neki, hogy állva nézzen végig egy filmet ebben a párálló kabát- és testszagban?

Megvárom, míg elcsendesedik minden, gondolta, és hazamegyek.

Megjött Zsögön Béla bácsi is a feleségével, s az agronómus öreg eleganciával kérte őt:

— Jöjjön beljebb, kedves.
— Ó, nem.
— Vagy van már helye?

Katalin mosolygott.

— Nana, a szövetségünk — mondta Béla bácsi. — Nekünk foglalt lócánk van, majd szorítunk magának egy kis helyet.

— Nem, nem — mondta Katalin.

Az öltözőszoba bejáratának vasküszöbén ott ült a Kanizsai család, belebámult a csendes őszi esőbe. Nem nagyon törődtek azokkal, akik betódultak a terembe.

— Minket a flim — s flimnek mondta valóban —, nem nagyon érdekel. Csak üljünk. Legyünk.

Az öreg pipázott, s néha odaadta a kiszívott, nikotinbarnára égett pipáját a fiának:

— Szívj te is.

Aztán felsóhajtott:

— Nincs már nekünk házunk, uramisten.

— Bizony, nincsen.

— Esik bele az eső, mint a nyílt verembe.

— Megáll majd benne a víz, mint a kútban.

Visszakerült az öreghez a pipa. A két férfi a két asszonyra rá sem nézett. A menyecske összekulcsolta kezét a nagy hasán.

— Csillagok — mondta. — Igaz, hogy felmennek oda?

— Micsoda marhaság — mondta az öreg.

Katalin nem állt messze tőlük, s hallotta őket.

— Hajabácséknál is gyerek lesz — vélte az öregasszony.

— Mikor?

— Már itt az ideje.

— Melyik asszonynak?

— Az egyiknek.

— A vénebbiknek?

— Tán a Marinak.

Katalin nekidőlt a falnak, s hallgatott. A mélység szélein állt minden tekintetben, s nem nagyon kívánkozott elmozdulni a faltól. De Gaál Imre kijött érte a gépházból, kereste előbb a teremben, aztán, amikor megtalálta, azt mondta neki, menjen fel vele. Amikor felmentek, Katalin látta, hogy az ellenőrző ablak előtt ott áll egy szék.

— Innen jól lehet látni — mondta Imre.

A tanítónő leült a székre, közelebb húzódott a kis ablakhoz, s azt gondolta: nem mentem haza, s talán nem is nagyon akartam hazamenni. Innen jól lehetett látni valóban, a vásznat is látta meg a termet is. Mellette megindult a filmszalag korongja.

A tárcsa berregése eleinte zavarta, de aztán nem törődött vele. Amikor tekercset kellett váltani, s elkezdődött a nagy film, Katalin megkérdezte Imrétől:

— Maga ezt is tanulta?

— Nem tanultam, de mindenhez szeretnék érteni.

No lám, gondolta Katalin, s még mondja valaki, hogy nem ismerem jól. A filmen egy dáma vetkőzött. Lassan és lágy zenében vette le a ruháit. Lent a kamaszok ordítottak:

— Na még, na még.

— Marcello, itt vagy? — mondta a nő a filmen.

— Itt, drágám.

— Hát valóban nem felejtettél el?

— Téged, kedves?

Imre odament Katalinhoz.

— Komolyan gondolta azt az iskolát?

— Komolyan — mondta Katalin

— Miért?

— Azt hiszem, jó lenne.

— Hogy több ember legyek?

Katalin bólintott.

— Úgy jobb lenne magának?

Katalin nem válaszolt.

— Ha nekem azt mondja — szólt halkan Imre —, hogy a tűzbe menjek, én bemegyek oda is.

— Senkinek sem kell a tűzbe menni.

Egy kicsit nézték a filmet.

A tárcsa berregett mellettük.

Még messze volt a tekercs vége.

Imre átkarolta őt, és megcsókolta a száját. Katalin nem ellenkezett. A közeli kísértés, gondolta, erősebb, mint százezer más, távoli kísértés. És arra is gondolt, hogy a lelke sokkal erősebb, mint a teste, hiszen nem a lélek kívánta ezt a csókot elsősorban, hanem a test. S mindamellett, hogy két

keze lecsüngött a szék mellé, a fejét, az arcát, a száját odaengedte.

Hát most csókol, gondolta, én meg nem tiltakozom. Mikor csókoltak meg utoljára? Fél esztendeje. Mind, akik azelőtt egy évvel végeztünk, összegyűltünk a régi Korona különtermében. Lehetne azt is mondani, hogy bolond éjszaka volt. Szűz voltam, és odaadtam magam egy férfinak. Az egészséges ember tizenöt éves korától kívánja, hogy megismerje valaki. Miért kellene hát mocskosnak mondani a Trepsánszkyval töltött éjszakát?

De ahogy a vágyak fölborzolták a vérét, eltolta Imrét magától. S aztán csak ült a széken. Imre mögötte állt, és hallgatott. Persze, feltolakodtak bennem kemény ítéletek akkor is, gondolta Katalin, mindjárt, ahogy elszállt az éjszaka mámora. De hát nem voltam hideg ember soha, és azon a napon egészen felnőtt voltam már. Kisebb lesz az ember az ilyesmitől vagy nagyobb? Mert ha feltolakszik is, egyszer elmúlik az undor, az emberi gyarlóságok és álszemérmes kötöttségek e belső zsarnoksága, és akkor a helyükre kell tenni az effajta dolgokat józanul.

Habár mámorosan, de szabadon cselekedett, s függetlenül a partner további viselkedésétől, a szabadság méltóságától, szabad-e vajon undorodni? Szabadon cselekedett, és számára a szabadság nem volt más, mint a szükségszerű emberi átlelkesítése. Tisztának érezte magát és igaz embernek, igaznak olyan értelemben, hogy a nem igaziak életének alapja a félelem és a várakozás, az igaziaké pedig a cselekvés minden területen.

És most?

Nem ezt várta és nem ezt akarta? Valahol mélyen, az ösztönökbe ágyazva, ahogyan a nem igazi életérzésektől jó okkal menekült, nem ezt a csókot akarta?

A filmszalag kifutott, tört szárnyakkal csattogott

a másik tárcsán, ő meg odanézett Imrére, hogy miért nem végzi a munkáját.

— Azt hiszem, reszket a kezem — mondta Imre. — És nem tudom befűzni.

— Mutassa, hová kell.

Odalent tapsoltak és kiabáltak:

— Mi lesz már?

Aztán ment a film tovább, s ők nem szóltak többet.

Nem szóltak az autóban sem, Biri Jolán hiába próbált fecsegni. Közöttük ült a nagy testű lány most is, s amikor megálltak az iskolánál, Katalin szótlanul szállt ki, s megindult fel, a domboldalon fekvő épületig.

Míg ment, hallotta az odalent maradottak vitatkozását.

— Engem nem akarsz hazavinni?

— Vissza kell vinnem a kocsit.

— Csak őt hoztad haza?

— Szállj ki, és menj már.

— Vigyázz magadra, Imre, jót mondok.

Katalin akkor már bement a lakásba. S persze, hiába mérlegelte önmagához hűen az Imrével való kapcsolatot és annak lehetőségeit, ha minden elmúltak — idők, vélemények, erkölcsi normák és megszokások — ezer karokkal húzták visszafelé őt is.

De hát akkor miért vagyok én itt? — gondolta. Ha múlt normákra és megszokásokra fogok adni?

A testi kívánságokat is nehezen tudta legyűrni. Fázósan bújt bele a hálóingébe, reszketett a takaró alatt, összegömbölyödött, két térdét összeszorította, de így sem maradhatott sokáig. Pihenni nem kívánt, aludni a legkevésbé sem, csak forgolódott, várva, hogy egyszer majd csak belemerül az öntudatlanba.

Késő lehetett már, amikor zörögtek. Fáradtan, dagadt szemmel nézett az ablakra.

— Tessék már kinyitni — hangzott odakintről.
— Ki az?
— Hajabács.
Katalin bement az öregasszonyhoz, megmozgatta a vállát, de nyilván Rédeiné sem aludt mélyen, mert érzékelte az ébresztést azonnal. Felült az ágyán.
— Hajabács van itt — mondta Katalin.
— Gyújtsál lámpát.
Később bejött a férfi, s ázott sapkáját szorongatta:
— Itt van az ideje a gyermeknek — mondta.
Rédeiné, mintha egy lenne a Moirák közül, úgy bólogatott, de azért hozzátette:
— No csak.
— Hát akkor tessék jönni.
Rédeiné már Katalinnak nyújtotta a ruháját:
— Készülj, lányom.
— Hová?
— Szüléshez.
— Én nem vagyok bába.
— Azt mondtad, az vagy, aminek lenni kell. Én is jártam, nyugodj meg. Nem lesz sok dolgod. Lesznek ott rajtad kívül elegen. Csak éppen te is légy ott. Így kívánják.
Hát felöltözött kábultan, nem értve, mi a dolga és kötelessége, s ment az emberrel. Hajabács odakint sem tette fel a kalapját, még mindig a kezében tartotta, s úgy ment mellette.
— Tegye fel a sapkáját.
— Tessék csak hagyni.
A szülés fájdalmas hangjai kitódultak az udvarra. Odabent a pitvarban és a szobában petróleumlámpa égett. A gyerek, aki Katalinhoz járt iskolába, azaz Hajabács Kari, a pitvarban levő dikón feküdt, azon, amelyikre annak idején Katalin letette őt, két fülét befogta a sírás, nyögés és nyöszörgés miatt, s riadtan pislogott a belépőkre.

— Aludj már — mondta neki az apja.

De Hajabács Kari csak a fülét szorongatta tovább, majd később az arcát is betemette a feje alatt levő báránybekecsbe.

A szobában az ágyon feküdt az asszony, takaró nélkül. Egy másik asszony vizet forralt a benti tűzhelyen.

— Vén Mirki Ambrusné nem jött még? — kérdezte Hajabács.

— Még nem jött.

Aztán bemutatta Katalinnak a vizet főző asszonyt:

— A feleségem.

Katalin nyújtotta neki a kezét, s az asszony nem értette, hogy miért nyújtja.

— Fogj vele kezet — mondta Hajabács.

Az asszony úgy adta a kezét, mint aki ilyet még soha nem tett. És köszönt hozzá:

— Dicsértessék a Jézus.

Katalinban most kezdett összebonyolódni a helyzet: ha ez az asszony, aki a vizet melegíti, a felesége Hajabácsnak, az ágyon fekvő akkor kicsoda? Ránézett a nagy, fekete emberre:

— És ő kicsoda?

— A feleségem húga.

— A férje hol van?

— Nincsen neki.

Hallgattak.

Hajabács megfogta a pálinkásüveget, amelyik az asztalon állt, töltött a poharakba, s odakínálta Katalinnak:

— Tessen fogyasztani.

Leült az asztal mellé, s nem törődve vele, felveszi-e még valaki a poharat, ivott, s ebben a szülő asszony kínlódása se nagyon zavarta. Amikor már másodszor is töltött, a következőket mondotta Katalinnak:

— A feleségemtől lett a Kari fiam. Láthatja

mindenki, milyen a lába. Gondoltam, a Marink épségesebb fiúgyermeket ad majd. Ilyen elhatározásból történt, és ez most ki fog derülni.

Ne fájjon a szíved, és ne félj, gondolt Katalin a Názáreti szavaira. A mélységekig jöttél, és nem engedted meg magadnak, hogy bármi is megzavarjon.

Megérkezett vén Mirki Ambrusné, aztán még Gaál Imre édesanyja, aki Katalint tetőtől talpig végigmérte. Odamentek az ágyhoz, felhajtották a szülő asszony ingét, megtapogatták a hasát, megvizsgálták a születő élet kapuját, aztán leültek és hallgattak. Gaál Imre édesanyja nem vette le a tekintetét Katalinról.

— Miért nem vitték be a kórházba — kérdezte Katalin — vagy valamelyik szülőotthonba?

— Minek? — mondta az ember.

— Miért nem hívnak orvost? Van a szövetkezetnek autója, akárki beszaladhatott volna a faluba.

— Orvos — mondta az ember —, minek az?

Hallgattak.

— Hogy fizessünk? — mondta a felesége. — Tán azért?

— Nem kell fizetni. Szövetkezetben vannak, nem?

— Abban vagyunk.

— Hát akkor nem kell fizetni.

Legyintettek:

— Orvos? Orvos!

— Sose mentünk hozzá.

— A jó komám — mondta az ember —, aki köpte a tüdejét, elment egyszer. S azután tán nem köpte? Köpte.

Hallgattak.

— Csak tessen itt lenni. Lásson. Ez épp elég.

A szülő asszony sírdogált fájdalmaiban.

— Én már aztán hány gyereket segítettem napvilágra? — mondta Mirki Ambrusné. — Hajaj!

— De mennyit — mondták.

— Egy se halt meg — mondta vén Mirki Ámbrusné.

— Ha meg el akarja venni az Isten, elveszi úgyis.

— Így van ez.

Hajabács ivott.

Katalin kiment a pitvarba, megmozgatta Kari vállát, hogy mutassa fel az arcát.

— Az irkáid hol vannak?

— Ahun, a bakóban.

Katalin leakasztotta a bakót a szegről, kivett egy füzetet, kitépett belőle egy lapot, s írni kezdett rá.

— Öltözz fel — mondta a fiúnak. — Elviszed ezt a levelet Gaál Imrének.

— Én?

— Igyekezz.

— Mit kapok érte, ha elviszem?

Katalin elővette a pénztárcáját:

— Itt egy tízes.

— Ez már valami — mondta Hajabács Kari, és gyorsan öltözni kezdett.

Néhány perc múlva már nem volt otthon.

Aztán vártak.

Éjfél után kezdetét vette a szülés. Katalin kiment az udvarra levegőt szívni s fülelni. Szerencsére még a gyerekből nem mutatkozott semmi, amikor Gaál Imre megérkezett az orvossal. Hajabács Kari is velük jött, aztán levetkőzött mindjárt, s bebújt a dikójába.

A házban levők nagy szemmel tekintettek az orvosra.

— Mi nem hívtuk — mondta Hajabács.

— Nem baj — mondta az orvos.

— Nem tudunk fizetni.

— Nem is kell — mondta az orvos.

Gaál Imre kint cigarettázott a teherkocsinál.

A szoba megtelt egészen a vízgőzzel.

— Nem lett volna itt semmi baj — mondta vén Mirki Ambrusné az orvosnak. — Nem szokott megtörténni. Jó erős asszony a Mari, nem lesz vele baj. Tiszta lepedő van. Törülköző van. Víz teljesen elegendő. Hát mi baj van itt?

Két óra tájban meglett a gyerek. Az orvos nem engedett az ágyhoz senkit. Majd aztán megfürösztötték a gyereket meleg vízben, s belemártották egy kis hidegbe. Amikor lepedőbe csavarták, Hajabács még mindig ivott.

Már elcsendesedett a szenvedő, békésen feküdt, nagy tekintetével körbe nézte az ittlevőket, amikor Hajabács odafordult az asszonyokhoz:

— Fiú?

— Fiú

— Na, hálistennek.

Odament, s kibontotta a lepedőből a gyerek lábát. Befelé állt mind a kettő, éppúgy, mint a Karié. Hajabács sokáig nézte, aztán lassan megindult a könnye, de a szaván nem lehetett érezni, hogy sír. Csak nézte a fiúcskát, s azt mondogatta:

— Milyen átokkal versz, Isten?

Felesége odament a fekvő asszonyhoz:

— Jól vagy, Marink?

— Jól.

— Hát csak aludjál nyugodtan.

Amikor kiment innen Katalin, a nagyobbik fiú, aki hozzá járt iskolába, és már tizenöt éves volt, megbékélve aludt a pitvarban levő dikón. S én még a magam bajain töprengtem, gondolta Katalin, mintha más dolgom nem is lenne. Pedig itt van. És mi lehet fontosabb annál, mint ezt a világot megszüntetni? Felszámolni minden eszközzel, minden erővel és minél hamarabb, hogy az ember szíve ne legyen kénytelen megfájdulni személyes okok nélkül, s ne kelljen félnünk többé az elébünk szaladó iszonyattól.

Hétfőre jó idő lett, és Zsögönnek is sikerült megmozgatnia a tagságot. Katalin minden gyereket reggelre rendelt iskolába, s kivitte őket szüretelni. Eleinte az iskolásoknak rendkívül tetszett a dolog, egészen addig, míg tele nem szedték a hasukat, aztán megcsappant a kedvük. De csinálták, mert ez volt az iskola. Olyan tempóban mindenesetre elvégezték a munkájukat, mint amilyet a szövetkezeti tagok diktáltak. Mert a legtöbben csak csipegették a fürtöket, mentek a sorokon szó nélkül, s amikor megtelt a vödör, kisétáltak vele a garádra. Megvárták, míg jön valaki puttonyos, s beleöntötték a szőlőt a puttonyba. De nem volt annyi puttonyos ember, hogy folyamatosan hordhatták volna a szőlőt a présház elé. Biri Jolán is puttonyt vett a vállára, igazán tempósan sietett vele, s nem törődött azzal, hogy férfiember munkája lenne ez.

Molnár Katalin elnézte őt: beleöntötte a puttonyába a szőlőt, s vizsgálgatta az erős lányt. Vastag szája volt, nagy arca, nagy haja s lassan pillantó szeme. Amikor a moziba mentek, ezek a vonások föl sem tűntek Katalinnak. De lehet, hogy csak azért, mert sötét volt. Biri Jolánnak a karja is izmos volt és vastag, mint egy férfié, nagyokat lépett és ment és csinálta a munkáját, úgy tűnt, nem tud meglenni munka nélkül, belefeküdt egészen, nem tudott megállni sem. Ráförmedt az ott lődörgő, fél puttony szőlőket vivő Kanizsai Pali bácsira:

— A két szamarat nem tudta befogni?

— Mibe?
— A kordéba.
— Hisz nem mondta nekem senki.

De aztán elbattyogott az öreg, s egy darabig nem lehetett látni. Biri Jolán meg hordta a szőlőt, szinte már futva. Katalin jó mosollyal nézte őt, s igyekezett, hogy mire visszatér megint a lány, az ő vödre is tele legyen.

Már valósággal versenyt futottak, s Katalin nem maradt le, mire Jolán visszatért, ő már ott várt rá a garádon.

A nagy testű nő megvágta őt a szemével:
— El se kéne, hogy vigyem a magáét.
— Miért?
Biri Jolán lihegett, s nagy szeme lustán nyílt ki:
— Csak.

Katalin az ő jellegzetes mozdulatával elhúzta a száját. Nem kötelességem nekem a tőkék mellé görnyedni, gondolta, ez még a Zsögönnel kötött vice versa szövetségre is csak olyan ráadás. Leginkább a delet várta, hogy az emberek összegyűljenek, s felolvashassa nekik a kérvényt. Arra számolt, és ez jó alkalomnak mutatkozott, hogy utána mindjárt aláíratja mindenkivel, s a hét közepén, ha értekezletre megy, beviheti már a megyéhez.

Most meg belebotlik megint ebbe a lányba. Szegény szerencsétlen. A tanítőnővel kell neki éppen szembeállni?

Már nem dolgozott olyan gyorsan Katalin. A gyerekeket biztatgatta, mert azok dobálták egymást, s a nagyobb fiúk mint a kakasok kotyogtak a nagyobb lányokkal. Hajabács Karit meg a kis Mirki Ambrust sehol sem látta. A glediciasövény felé ment, ahol a málna- és ribizkebokrok még sűrűn, tömötten álltak. A két fiú ott leskelődött, Mátyus Piri pedig a barátnőjével a bokrok között hűtőztette magát. Meleg volt valóban, mintha az ősz még egyszer össze akarta volna gyűjteni az erejét,

a lányok a szoknyájukat lebegtették, s a szoknya alatt nemigen volt rajtuk semmi.

Hajabács Kari vihogott:

— Figyeled, mijük van már?

Katalin rájuk szólt:

— Nem szégyenlitek magatokat?

Mint a dongócsípésre, úgy fordultak meg. A kis Mirki Ambrus elpirult, homlokát izzadság verte ki abban a pillanatban, hátrált Katalin elől, s azt mondta:

— Ne tessék haragudni.

Aztán elszaladt vissza a szőlőbe. Eltűnt a hangokra a két lány is, csak Hajabács Kari maradt ott hetykén.

— Feleségem lehet még nekem a Piri.

— Mikor?

— Hajjaj, akármikor.

S felkacsintott Katalinra:

— Maga nem hűtőzteti meg magát?

Katalin pofon ütötte őt. A fiú nem várta a pofont, meghőkölt tőle, aztán a rossz lábain elkacsázott előtte, vissza a sorok közé. Kicsit le is hajtotta a fejét. Katalin, ahogy ment utána, sajnálta őt. Tehet róla? Kitől látott volna jobbat és mást?

Mire visszaértek, megjött Kanizsai Pali bácsi a két szamárral meg a majomfogóval. A gyerekek ricsajozni kezdtek:

— Megyünk haza?

— A jó fenébe — mondta a kordés ember. — Oda.

A kordé nagy volt, minden oldala deszkából, s jó magasra építve, önthették bele a szőlőt. A puttonyosok letehették a hátukról a puttonyt, s beállhattak a sorok közé, vagy segíthettek a présház előtt. A kordé elnyelt egykettőre mindent. Mire felmentek a présházhoz ebédelni, már Biri Jolán is a kádban állt és taposott. Régi módon ment a munka nagyon, három kádban is tapostak, a ne-

gyedikben tömködővel nyomorgatták a szőlőt, a taposózsákokból meg öntögették át a fürtöket a présbe. Prés is csak egyetlenegy volt, bárha jó nagy, nem nagyon győzte a munkát. A prést Gaál Imre kezelte. Biri Jolán izzadt a kádban, de oda se hederített neki, csak Gaál Imrét leste, mit szól a munkájához. Katalin bámult rajta, hogy mennyit bír, és milyen akarattal csinálja.

Kijött ekkorra az elnök Zsögön Bélával.

— Ki itt a szőlészetben a brigádvezető? — kérdezte tőle Katalin.

— Ki is? — gondolkodott el az elnök.

Odafordult aztán Zsögönhöz:

— Ki itt a brigádvezető?

— Kis Paszuly Gábor.

— Hol van?

Körbenézték, kérdezgették, de azt mondták az emberek, nem látták még ma.

Molnár Katalin Biri Jolánra mutatott:

— Belőle kellene brigádvezetőt csinálni.

Az elnök legyintett:

— Nem vágynak ezek ilyesmire.

Mintha minden mindegy lett volna az elnöknek, arca fáradt volt most is és borostás, két szeme körül korai szarkalábak szálkásodtak. Mögötte Zsögön sóhajtott egy kicsit, fölemelte a vállát, mintha azt mondaná a lánynak: hát ilyen, s mit csinálhat egy ilyen mellett az ember?

Visszatért a tanítónő Biri Jolánra:

— Ennek a vérében van a munka.

De az elnök megint csak azt mondta:

— Nem vágynak ezek semmire.

Katalin odament a nagy testű lányhoz:

— Elvállalná, hogy maga legyen a brigádvezető?

Biri Jolán megállt a taposásban, nagy homlokáról feltörülte a haját, s ősgyermetegségében elvegyült a gyűlölködés:

— Nem akarok én kommunista lenni.

Katalin mögött az elnök elmosolyodott. Mikor meg Biri Jolán kiszállt a kádból, megfigyelte, hogy az elemózsiás kosarával odamegy Gaál Imréhez, s azt mondja neki:

— Sejtené ez, hogyan szúrja ki a szememet.

— Ki?

— A tanítókisasszony.

Imre ránézett, majd sóhajtva Katalinra, s elment a préstől.

— Gyere enni — mondta neki Jolán.

— Nem kell — mondta Imre.

Zsögön, Katalin és az elnök is félrehúzódott a hűvösbe. Katalin két szelet kenyeret hozott, a szeletek közé szalonnás rántottát tett Rédeiné, azt kezdte majszolni.

— Említettem már — mondta az elnök —, hogy én öt esztendeje csinálom itt a munkám. De ismerek mindenkit gyermekkoromtól. Kár itt a szóért.

Katalin azt kérdezte:

— Mit kaptak öt év alatt?

— Nem haltak éhen.

A gyerekek már csak fetrengtek, s nem ettek, ők hamarabb kezdték az ebédelést, a tenyerüket tartották a csöpögő must alá, úgy ittak, szürcsölve, összekenve magukat, s mutogatták, mennyire van tele már a hasuk.

— Egyébként furcsa — mondotta az elnök —, hogy maga úgy viselkedik itt, mintha magához tartozna a szövetkezet.

— Hiszen csak jót akar — mondta Zsögön.

— Mindenbe beleüti az orrát.

Katalin hunyorítva bólintott:

— Lehet, hogy igaza van. De nekem az az elvem, hogy kutyaszart se ér az a tanító, aki behúzódik az iskolája négy fala közé, s nem próbálja meg, hogy a területének szellemi vezetője legyen.

— Tán még engem is ellenőrizni akar?

— Magát?

— Mert az ilyen ködös szavaknak ilyen értelmük szokott lenni. Sejtem én.

Tekintetében türelmetlen félelem, csökönyös bizalmatlanság s megfáradt bizonytalanság vibrált.

— Félreérted, kérlek — mondta Zsögön.

— Én az ilyesmit nem szoktam félreérteni.

— Bocsásson meg — mondta Katalin —, ha megsértettem.

— Nekem az a véleményem — mondta az elnök —, hogy törődjön mindenki a maga dolgával.

Katalin azt mondta:

— Hiszen éppen erről van szó.

— Másba meg ne üsse az orrát.

— Úgy gondolom, nem mentem túl azon, amit kitűztem magam elé. Ha meg túlmentem volna, megkérem, engedje meg, hogy ebéd után még egy kicsit együtt maradjanak az emberek.

— Minek?

— Beszélni akarok velük. S aláíratni ezt a kérvényt.

Az elnök kikapta a kezéből a papírokat, s mohón belemélyedt. Majd amikor elolvasta, egy kis felszabaduló sóhajjal nyújtotta vissza, s legyintett:

— Nem lesz ebből semmi.

— Azért én megpróbálom.

— Felőlem — mondta az elnök.

Elfordult és rágyújtott.

— Szólok ennek a Gaálnak — mondta Zsögön —, hogy intézkedjen. Várjon csak itt addig.

Rágyújtott Katalin is. Reszketett a kezében a cigaretta. De aztán mélyre szívta a füstöt, hogy megnyugodjon. Két lépésnyire ott állt az elnök. Ő is cigarettázott, de már nem szóltak. Kis idő múlva visszajött Zsögön:

— Lehet jönni — mondta.

Katalin odament a nagy diófa alá, ahová Imre egy kis asztalt is odakészített.

— Arról van szó, emberek — mondta Katalin

—, hogy egyre sürgetőbben és sürgetőbben szükség van bent a központban az új iskolára. Nem tudom, mióta van már ott a kő, az építőanyag, minden. Megfogalmaztunk egy kérvényt, amiben az van: kérjük, hogy sürgősen építsék fel ezt az iskolát. Arra kérem magukat, írják alá ezt a kérvényt mindnyájan.

Az újtelepiek azt mondták:

— Végre, hogy eszébe jutott már valakinek.

S jöttek sorjában az asztalhoz. Katalin nyújtotta nekik a töltőtollat, s azok darabos betűkkel odaírták a nevüket.

Tizenheten írták alá, s ezek mind bent laktak már a központban. Az aláírók sora ekkor megszakadt, s nem mozdult tovább senki.

— Tessék, emberek — mondta Katalin.

De nem mozdultak.

— Jó nekünk a régi.

— Nem azért van a központ, hogy a mi gyerekeink is a világ végére járjanak — mondták az újtelepiek.

Emezek pedig:

— Nekünk már csak jó, ami megvan.

— Megrepedt a fala — mondta Katalin. — Amikor a nagy esőzés volt, megrepedt a háta, nézzék meg.

— Megrepedt az már máskor is. Betapasztottuk, bemeszeltük, jó volt.

— Ambrus bácsi — szólt Katalin a vén Mirkinek.

Mirki a bajuszát szopogatta.

— Hajabács — kérlelte a nagy, fekete embert Katalin.

Hajabács felszívta az orrát:

— Amíg ez a vén iskola megvan, mi is megvagyunk. Addig még a saját földünkön meg a saját volt telkeinken élünk. Jöhet egy kis változás köny-

nyen, hogyan szaladjon akkor az ember vissza? Így aztán tudja mindenki, hogy mi volt az övé, biztos.

Katalin az ilyen érvekre nem gondolt, hiszen számára egyáltalán nem volt valóságos, messzi volt, valahol a gyermekkora előtti múltban.

— Emberek — mondta —, hát nem értenek meg? Odabent van villany, üzlet, szép házakra lehetőség. Egy más világ az már ottan.

— Tegyetek rá egy nagyot — mondta Kanizsai Pali bácsi az embereknek.

Azok meg csak hajtogatták:

— Jó nekünk ez a régi iskola.

— Ha már egyáltalán van az az iskola!

— De egyszer úgyis fel kell, hogy építsék azt a másikat — mondotta Katalin.

— Azért még ez megmaradhat.

— Ambrus bácsi — szólt újra a vén Mirkinek Katalin.

Benne bízott, hiszen tekintélyes ember hírében állott, persze még a régi, gazdálkodó tekintélye miatt.

De az öreg csak a bajuszát szopogatta, s elkalandozott a lányról a zavart tekintete.

— Maga taníttatni akarja az unokáját.

Az öreg lecsüggesztette a fejét, pipáját kereste, aztán lassan elhúzódott innen. Gaál Imre édesanyja meg Hajabácsné meg Biri Jolán, de még a fiatalabbak közül Decsi Feri is úgy nézett a tanítónőre, mint valami pellengérre állított zsiványra, gyújtogatóra, aljasra. Mirkivel elhúzódtak a többiek is, s közben ilyen szavakat beszéltek:

— Iskola! Sz, még ezen fogunk gondolkodni.

— A kutyám gondolkozzék rajta.

— Neki könnyebb lenne az új iskola, biztosan. Az ő érdeke ez, senki másé.

— A tanító-kissasszonyé, bizony — mondta Biri Jolán. — Flangálhatna a városban, meg ki onnan autóbusszal.

Az újtelepiek közbeszóltak:

— Isten marhái.

Kanizsai Pali bácsi vihogva magyarázta:

— Mi aztán nem írunk alá több papírt. Elég volt az, amit egyszer már aláírtunk. Hehe, gondoljatok csak bele.

S egy másik:

— Jobb nekünk a helyünkön maradni.

Katalin mellett Zsögön Béla rágta a szipkáját. Nem szólt közbe semmit. Nem szerette a gyűléseket. Egyszer, nyolc évvel ezelőtt, még nagyon erősen felszólalt, amikor abban a szövetkezetben, ahol akkor dolgozott, az éhség miatt tüntettek a parasztok. Később azonban ráfogták, hogy a tüntetést ő szervezte. S a vádaskodás alól csak kellemetlen hercehurca után tudott megszabadulni. Azután kerülte a gyűléseket, ha meg mégis részt kellett vennie valamelyiken, hallgatott, és a hallottakat elraktározta magában. Jobb szerette, ha csendben eheti magát. Hiszen már nem volt fiatal ember, éppen eléggé öregember volt ő már ahhoz, hogy amit belül gondol, nyilvánosan ne merje kifejteni. Katalin érezte ezt, de azért még mindig szívesebben vette Zsögönt, mint az elnököt.

Közelebb ment hozzájuk Gaál Imre:

— Aláírhatom? — kérdezte.

— Miért ne?

— Merthogy még nincsen gyermekem.

— Nemcsak azoknak az ügye ez.

S aláírta a papírt Gaál Imre. De még ezzel is csak tizennyolcra szaporodott az aláírások száma.

Az elnök malíciával jegyezte meg:

— No, nem megmondtam? Nem vágynak ezek semmire.

— Maga sem írja alá? — kérdezte Katalin.

— Én a hivatalomnál fogva nem avatkozhatok ilyesmibe — mondotta az elnök.

— Gondoltam — bólintott Katalin.

Az elnök elment onnan.

A két szövetséges összenézett. Katalin közel járt hozzá, hogy elsírja magát:

— Most mit csináljunk?

Zsögön Béla leült az asztal mellé, előhúzta a töltőtollát, s odaírta a saját nevét. Aztán elkezdte, és tovább írta a neveket. Elferdített, darabos, szálkás betűkkel írt. Néha reszketett a keze, úgy vésett fel egy-egy nevet. Nagyon takaros és nagyon hiteles aláírásnak látszott az mind, amiket felrótt.

— Hogy mit csinálunk? — mondta. — Ezt.

— Ez hamisítás.

— Az.

Ezt könnyebben vállalta Zsögön, mint a nyilvánosságot.

Ezt közel sem érezte olyan veszélyesnek.

Amikor hazament, Katalin kitette az asztalra az íveket. Nem örült neki, bármennyi név volt is rajta. Miért kell ilyesmit tenni, ha az ember jót akar? Miért van szükség csalásra és törvénytelen dolgokra? Miféle törvény diktálja azt, hogy még a jó ügyekért is játszani és alakoskodni kell?

Rédeiné belenézett az árkusokba.

— Ó — mondta a neveket olvasva.

Katalin odanyújtotta neki a tollát:

— Tessék — mondta.

Rédeiné ránézett, hófehér haját megigazította.

— Hogy én is? — kérdezte.

Katalin bólintott.

De Rédeiné nem nyúlt a tollért.

— Látja, hogy kik írták alá?

— Látom.

— Megismeri a neveket meg az aláírásokat?

— Hogyne — mondta Rédeiné. — Hiszen én tanítottam őket.

Katalin még várta a csodát, hogy az öregasszony mégis érte nyúl a tollnak.

— Hogy én az esztendőimet magam irtsam ki? — keskenyítette el a tekintetét Rédeiné.

Katalin hallgatott.

Aztán megkérdezte:

— Mennyi ideig tanított itt, Rédei néni?

— Ötvenig — mondta a vénasszony. — Kerek ötvenig.

— Vagy ötezerig? — mondta Katalin. — Most látom csak, hogy ez úgyszólván teljesen mindegy.

Rédeiné hidegen nézett rá. Nem szólt többet. Ettek, ültek, voltak. Később az öregasszony előszedte a rózsafüzért, és imádkozni kezdett. A Jézusról szóló szenvedések rózsafüzérét mondta. A csend körülfogta őket vastagon és mereven, s ebben a vattapuha némaságban már az is jó volt, ha a rózsafüzér szemei megcsörrentek néha.

Csütörtökön vitte be a kérvényt, s azt az ígéretet kapta, hogy hamarosan válaszolnak rá. Az osztályvezetővel természetesen nem tudott beszélni, igaz, azt sem tudta, ki az, a nevét sem ismerte, de a titkárnő nagyon kedves volt hozzá, és minden jóval biztatta. Néhány héttel később, amikor már nagyon összezavarodott minden, Katalin arra gondolt, talán jobb lett volna, ha az osztályvezetőt és kapcsolatait hamarabb ismeri. De akkor már késő volt.

Amint kijött a titkárságról, az egyik ajtón felfedezte Trepsánszky nevét. Megdobbant a szíve. Azóta nem látta a férfit, s maga sem gondolta volna már, hogy a név egyszerű meglátása ilyen hatással van rá. Hát nem temettem el magamban? — gondolta. De hiszen ha nem temettem volna el, nem tudtam volna megengedni Gaál Imrének, hogy megcsókoljon.

Az ajtó mögül kihallatszott Trepsánszky hangja. Telefonon beszélgetett. Katalin állt egy kicsit az ajtó előtt, aztán elsétált a folyosón messze, meg

visszajött. S hitt abban, hogy semmi mást nem akar, mint megadni a lehetőséget Trepsánszkynak, hogy őszintén és nyíltan visszavonuljon.

Hiába sétált el azonban az ajtó előtt kétszer is, Trepsánszky nem jött ki. Katalin nem nyitott be hozzá.

Hazament és várt. Várta a választ a kérvényre, és Gaál Imrére akart gondolni, nem Trepsánszkyra.

De a válasz nem akart jönni.

Pénteken este, három héttel azután, hogy Katalin a megyénél járt, filmesek érkeztek Szentjánosra. Egy nagy teherautóval s két fekete, hatalmas személykocsival jöttek. Az elnök kalauzolta el őket Katalinhoz.

— Álljon a rendelkezésükre — mondta.

Katalin sorban kezet fogott az érkezőkkel.

— Maga úgyis olyan tisztán látó — mondta gúnyosan az elnök. — Mutasson meg nekik mindent.

Ezekben a napokban szép idők jártak újra, talán az utolsó szép napok a novemberi őszből. A homok újra homok volt és nem sár, a dombok sárgán világítottak, csak a szövetkezet munkái nem akartak véget érni. Az iskolán túl, a nagy táblában lábon állt a kukorica most is, s felszántott földek csak imitt-amott tarkították a határt, pedig a reggeli harmatot, különösen a völgyekben, már dérnek lehetett nevezni. A filmesek közül az, aki gyártásvezetőnek mutatkozott be, megkérdezte:

— Lepakolhatnánk az előtérben?

— Rendeljen holnapra szünetet — mondta az elnök Katalinnak. — Én nem érek rá velük járkálni.

— A cucc nagyját a kultúrházban már leraktuk — mondta a gyártásvezető —, ide csak néhány lámpát tennénk.

— Ne csináljanak nagy rendetlenséget — mondta Katalin.

— Nincs takarítónőjük?

— Nincs.

A beszélgetésbe bekapcsolódott mindjárt Stikker Gyula. Széparcú fiú volt, s adott is a szépségére. A rendező asszisztense volt, leginkább ő intézkedett, a rendező csak a tekintetét hordozta a suta tájon a felfedezés fájdalmaival. Rövid hajú, ősz fejét elnézte egy darabig Katalin, de aztán Stikker locsogásának nem tudott ellentállni, az asszisztens mindegyre követelte, hogy Katalin is beszéljen: merre s hogyan kezdjék; nekik ugyanis van egy elképzelésük a novaszőlőről és annak áldatlan hatásairól, meg általában a tanyavilágról, s úgy tudják, itt érdekes képekre számíthatnak.

Lesétáltak a nagy útra, a két fekete kocsi követte őket, az egyiknek a tetejét le lehetett nyitni, s az operatőr azon kibújva a kezében tartotta a gépét. Az úton akkor vonult el épp a szövetkezet nagy birkanyája. Az elnök is azt várta az út szélén, hogy a nyáj elvonuljon, takarta magát mindenki a portól és a szagtól, s csak aztán látták, hogy a nyáj befordul a kukoricatáblára, s az evésnek és a száraz szálak csörgésének hangját idáig hozta a könnyű novemberi szél.

— Miért engedik rá? — kérdezte az elnöktől a rendező.

— Ki törje le? — mondta az elnök.

— Nincs elég ember?

— Nem nagyon jönnek ezek dolgozni, az isten verje meg.

— Rosszul fizetett tán a szövetkezet?

— Kérem, azt nem lehet mondani, hogy jól.

— Miért?

Az elnök hallgatott.

— Az elvtárs az elnök. Hogy gondolja: miért?

— Kérem, az is haszon, ha a birka legeli le azt a tengerit. Kövérek lesznek tőle, jól tápláltak.

Az operatőrnek a szeme előtt volt a kamera.

Aztán az elnök elment, és Stikker Gyula azt mondta Katalinnak, menjenek le a kukoricáshoz. Katalin hallotta, hogy a rendező megkérdezte az operatőrtől:

— Sikerült?

— Ellenfényben volt — mondta az operatőr.

A rendező legyintett.

Aztán a birkákat fényképezték, ahogyan vágott patáikkal nekiestek a kukoricásnak: ledöntötték a szárakat, megkeresték a csöveket s ettek. Később arra kérték a juhászt, fordítsa ki a tábláról a juhokat, s eressze rá őket újra. Így is történt. Az állatok már ismerték a járást, s nem nagyon akarták még abbahagyni az evést, hát szinte futván-futottak a táblára ismét, a juhász meg a kutyája alig győzte követni őket.

Napszállta után a markukból vacsoráztak a filmesek, gondolták, visszamennek a városba, de már olyan éhesek voltak, hogy nem bírták tovább, hát ettek szárazat, erre még éppen fel fog férni a tulajdonképpeni vacsora. Stikker nem volt hajlandó elmaradni Katalin mellől.

— Nem gondoltam, hogy ilyen szép lánnyal találkozom itt, elhiszi? Valami vénkisasszonyt gondoltam vagy öregurat.

— Fél évvel ezelőtt még olyat talált volna.

— Nem régen van itt?

— Nem régen.

— Bejön velünk a városba?

Katalin rápillantott:

— Azt hiszem, nem megyek be.

— Félreért engem — mondta Stikker.

— Olyannak néz, aki az ilyesmit félreérti?

Stikker elmosolyodott, s fanyarul rágta tovább a szalámis kenyerét.

— Szeretném javasolni azért — mondta —, hogy legyünk jó barátok. Azt lehet?

— Lehet — mondta Katalin.

De a mosolyától tulajdonképpen Stikkernek el kellett volna kotródnia. Valahogyan mégsem tudott elmenni. Később odalépett hozzájuk a rendező, s megkérdezte Katalintól:

— Udvarol a gyerek?

— Azt akarta.

— Mindig ezt csinálja — mondta a rendező. — De azért rendes fiú. Egy tanítónőt egyszer már fölsegített a tanyáról.

— Szavamnak álltam becsületesen — mondta Stikker.

— Ez igaz — mondta a rendező.

Katalin megkérdezte:

— S mi történt a nővel?

— Dramaturg lett — mondta a rendező.

— Ért hozzá?

— Nem.

— Hány embernek feküdt le? — kérdezte Katalin.

A rendező, akit a barátai Dalai Lámának hívtak, mélyen nézett rá:

— Ott sem kívánja mindenki, hogy lefeküdjenek neki. Sőt nagyon kevesen kívánják. De ami igaz, az igaz. Ez a nő mindenkinek lefeküdt, aki csak kívánta. Nem ismerte Pascalt, s itt kezdődött végzetes tévedéssorozata.

— Maga szereti Pascalt?

— Senkit sem szeretek, de ismerem.

— Örülök neki — mondta Katalin.

A Dalai Láma érdeklődve fürkészte Katalint.

A tanítónő pedig úgy érezte, bizalommal lehet ehhez az emberhez. Olyannyira nyílt és őszinte férfihoz természetesen még soha nem volt, mint önmagához, most mégis megnyílásra készülődött, olyasmire, amit talán csak az apjának tudott volna

elmondani, ha ismerte volna élő valóságban, és vele él. De nem is érzett még férfit olyan közelségben, mint amilyenben egy apa lehet a lányával, s nem tudta magyarázatát adni, miért vonzódik ezzel az érzéssel s ilyen hirtelen ehhez a rendezőhöz. Pascal miatt? Ez nem magyaráz semmit. A rendező ugyanúgy kimondhatta volna Ady Endre nevét, s talán ez többet jelentett volna.

— Aki árván nő fel — mondta Katalin —, azt keményebb ütések érik, s nem melegszik egykönnyen. Én az elérhetetlen után nem vágyódtam soha. Bármilyen messze mentem is, az elképzelések a lehetőségen belül maradtak. Becsületes az életcélom, s most már csak az a kérdés, meg tudom-e állni a helyemet. Arra vágytam, hogy tanító legyek, ez papír szerint sikerült. De a papír még nem dönti el, hogy tanító leszek-e valóban. Eddig nem tettem sokat. Tanítottam persze a gyerekeket, de ez nem elég, annyit láttam itt, hogy néha összeborzadok. Valami rettenetesen nagy munkát kellene végezni, hogy ezt a népet felemelhessük az értelem színvonalára. Itt évezredek múltak el nyomtalanul. A sámánhit helyébe az istenhit lépett, de ez nem jelentett semmit. Ha azt mondanák nekik, hogy ezentúl kövön kell áldozni, hát ott áldoznának. Az emberhitre még nem tanította meg őket senki. Megindítani bennük az emberhitet, ezt kellene művelni, s nemcsak a gyerekekkel, mindenkivel.

A Dalai Láma megérezte az őszinteséget. De persze, gondolta, az őszinteség kényelmes. Mi lenne az emberiséggel, ha mindenki őszinte lenne, és természetes ösztönei számára az igazság méltóságát akarná igényelni? A tolvaj is lehet őszinte meg a részeges is.

Mindenesetre ennek a kislánynak az őszintesége vonzó.

— Nem késő ez a felismerés? — kérdezte.

— Semmi sem késő — mondta Katalin. — Ha eddig nem volt itt az ideje, most itt van.

— Hogyan?

— Eltüntetni a tanyákat. Az itteni élet nem méltó az emberekhez.

— Hogyan fogna hozzá?

— Befejezném gyorsan a központi iskola felépítését. Ezt meg lerombolnám azonnal. De a szó szoros értelmében: tankokkal vagy amivel lehet. Itt áll ez a régi iskola meg a kápolna. Én belenéztem az emberek szemébe, és tudom, hogy ezek már csak a minden múltat jelentik. A kápolnába a szomszéd faluból havonta egyszer kijön a pap. Az emberek odacsődülnek hozzá, de alig hiszem, hogy tudják, miért. Lelki vigaszt nem kereshetnek, mert nem tudják, mi az. Élnek, ahogy éltek beláthatatlan idők óta. A gazdasági változás csak felszín, s ez itt még annak sem a legjobb fajtájából való. Az új iskola talán valamit megmozdítana. De amíg ez a régi itt áll, jól tudom, hiszen tapasztaltam, a házak sem fognak megmozdulni. Ha ez az iskola nem áll itt többé, talán megmozdulnak lassan. Furcsa ellentmondás, de azt hiszem így van. Jelenleg az embereket még munkára se nagyon lehet mozgósítani. Magányosak itt az emberek. Isszák a rossz bort vagy a mérgezett szeszt, amitől hülyék lesznek. Hazamennek és befekszenek az ágyba. Nem is olyan ritkán a rokoni ágyba. Böte lábú gyerekek születnek. Csenevész fiak, akik az apjuk szájából kérik el a pipát, és tizenhét éves korukban csenevész utódokat nemzenek. Fel kell ezt számolni minden eszközzel.

A Dalai Láma hallgatott.

— Ezt látta itt?

— Meg még többet.

— És hozzá akar kezdeni?

— Nincs más választása az embernek, ha úgy érzi, azért van a világon, hogy betöltse a sorsát.

A Dalai Láma azt mérlegelte: ha az alsó rétegekben mindenki ösztöneinek igazsága szerint él, vad ősiség van ott, s a fejlett kor mit tehet? Határozza el az egyéniség korlátozását magasabb érdekből? Mai napság célravezető ez?

Megkérdezte Katalintól:

— Érdemes hozzákezdeni?

— Egy menthetetlenül túlhaladott életformáról van szó, társadalmi betegségről és bűnről. Mindenképpen hozzá kell kezdeni.

— Találkozott már itt olyan emberrel, aki ezt éppolyan bűnnek érzi, mint maga?

— Találkoztam.

— S mennyi idő kellene erre? — kérdezte.

— Nem tudom.

— Nem gondolt rá?

Katalin hátratúrta a haját. Megijedt, hogy túlságosan messzire ment, s vajon végeredményben az ő dolga-e mindez?

— Arra semmi esetre sem gondoltam — mondta —, hogy itt töltöm le az életemet.

A Dalai Láma bólogatott:

— Hol akar akkor cselekedni? Valamelyik városban? Vagy egy kényelmesebben kiépített falu is megfelel?

Katalin nem válaszolt.

Gaál Imre jött arra, s a tekintetével őt kereste. Látta, milyen beszédben van az idegenekkel, s nem mert közelebb jönni. Rágyújtott, lekókasztotta a fejét, ahogy szokta, és aztán csak állt. Katalin észrevette mindjárt. Trepsánszky nem volt ilyen, gondolta, megmondta az erdőben egyszerűen: szeretnék veled lefeküdni.

— Ha hatalmam lenne — mondta —, s rám bíznák, kiket válasszak ki, őt iskolára küldeném — s Gaál Imrére mutatott. — Százhetven család él itt, nem ártana egy önálló tanács, amit olyan ember vezetne, aki belelátott már ebbe a bűnbe.

A rendező elnézte Gaál Imrét.

— Van még ilyen más is?

— A gyerekek között biztosan — mondta Katalin. — Például a kis Mirki Ambrus. Orvos lenne vagy tanár vagy tanító, mindegy: valaki, aki egyszer elérné már innen Európát. De hát a gyerekekkel egyelőre a legnehezebb, hiszen azokkal élnek, akik enni adnak nekik. S a tanyán mi a helyzet? Az a jó, ha a kezükbe nyomják az ostort, s uzsgyi, őrizd a libát, kocát, tehenet, ami sorra jön. Én meg mit szeretnék leginkább? Kollégiumba rakni őket hatéves koruktól, amíg ennyire széjjel élnek. De persze, a két véglet között kiegyeznék szívesen valami jó középúttal is.

Rágyújtottak és hallgattak. A rendező megmozdult, odalépett Imréhez, s közelebb hozta a társasághoz:

— Miért árválkodik külön?

Imre félszegen kezelt az emberekkel, de valami öntudattal mégis, valamely keresetlenül természetes bájjal, s nemsokára Katalinhoz fordult.

— Én csak azt akartam magától megkérdezni — mondta —, hogy holnap eljön-e a lakodalomba.

— Holnap?

— Említettem már a múltkor.

— Jó — mondta Katalin. — Este?

S hirtelen úgy sajnálta a fiút, aki idegenül, messziről tudott csak itt lenni a társaságban, úgy sajnálta, hogy a sajnálat a szívéig szúrt.

— Hazamegyek és hozok magammal szép ruhát.

— Köszönöm — mondta Imre.

Katalin a rendezőt kérte meg:

— Bevinnének a városba? Ott lakik édesanyám.

— Hogyne, nagyon szívesen — mondta a Dalai Láma.

Katalin elszaladt, hogy összekészüljön. S amikor ő elment, elbúcsúzott a filmesektől Imre is. A ren-

dező sokáig nézett utána, majd magához intette a gyártásvezetőt:

— Holnap felvesszük. Beszéld meg vele.

Az operatőrnek meg azt mondta:

— Isteni feje van.

Stikker Gyula csak Katalint leste. Fanyarul szívogatta már a cigarettáját, s csak arra görnyedt fel, hogy a rendező nyílt tenyérrel nyakon vágta őt.

— Téged választott ki, mi? — kérdezte Stikker.

— Kicsoda?

— Ez a Molnár Katalin nevű tanyasi csirke.

— Hülye vagy, Stikker, mint rendesen — mondta a Dalai Láma —, s ennek következtében örök életedben asszisztens maradsz.

Katalin visszatért, s beültek a kocsiba.

— Ki ez a Gaál Imre? — kérdezte Stikker.

— Mindent csinál tulajdonképpen — mondta Katalin. — Behordja a gyerekeket az iskolába, vagy másfelé megy a teherautóval, de ő kezeli a mozigépet, és a traktorra is ráül, ha szántani kell. Tevékeny ember, annyit mondhatok.

De a kérdést önmagának is el kellett gondolnia: tulajdonképpen ki is számára ez a Gaál Imre? S mi köze hozzá? El kellene már ezt határozottan dönteni, Trepsánszkytól és Biri Jolántól függetlenül. S lerántani erről az emberről a tanulatlanságát, önmagáról pedig a kötöttségeket, s úgy felmérni a kettejük helyzetét.

A vére egyszer már lázongott érte, amikor Imre a moziban a szájára csókolt, s az ő keze lecsüngött a szék két oldalán bénán.

Bent a városban a hajdani Koronába mentek be, éppen oda, ahol Katalinék tartották az összejöveteleket, csak hát most ez nem számított külön teremnek. Az étterem másik részében már szólt a zene, a szárnyas üvegajtó nyitva volt, átláthattak oda. A rendező feketét rendelt meg gint. Katalin

elfogadta. Mint ahogy elfogadta a meghívásukat. S mikor Stikker táncolni kérte, nem vonakodott.

Tánc közben Stikker, mint ahogyan ez várható volt, újra próbálkozott.

— És ha azt mondanám magának, hogy szeretem?

Katalin mosolygott rajta.

— És ha őszintén mondanám, hogy szeretem?

— Nem vagyok már elsős gimnazista — mondta Katalin —, hogy ezt komolyan tudnám venni.

— Miért? Csak azok veszik komolyan?

— Üres ez a szó, kedves Stikker Gyula.

— Az, hogy szeretem?

— Igen. Üres.

S arra gondolt, éppen az hiányzana még neki, hogy a Trepsánszky- és Gaál-probléma mellé odavegye a Stikkerét.

— Hát akkor mi a nem üres? — kérdezte az asszisztens.

— Kívánom magának, hogy megtudja.

A táncnak egy idő után vége lett. Stikker már nem tudott miről beszélni, mert félt. Tartott tőle, hogy egyszerre minden, amit csak kigondol, üres lesz. Elbátortalanodott egészen.

Leült hát, megitta a konyakját — mert ő konyakot rendelt, nem gint —, s rögtön utána dupla konyakot rendelt.

A rendező természetesen nem volt annyira szkeptikus, ahogyan előzőleg mutatta. Mindaz, amit elmondott neki Katalin, megfogta őt, s amettől csak leültek a Koronában, gyakrabban szívta a cigarettáit. Rágyújtott egyre, aztán nemsokára elnyomta, hogy a következő pillanatban már másikra gyújthasson. Amikor meg Katalin visszatért a táncból, kezét rátette a lány kezére:

— És ha én segítenék magának?

Katalin ránézett.

— Tudniillik — mondta a rendező —, mielőtt

lejöttünk, arra gondoltam, hogy adok egy tanyasi zsánert a nova-borról s annak áldatlan hatásairól. De most beállanék magához ezzel a filmmel szívesen.

Katalin mosolya örömmel volt tele.

— Elmondaná nekem mindezt újra? — kérdezte a rendező.

— Mit?

— Amit az öreg iskolánál az itteni világról mondott.

— Természetesen.

— De magnóra.

— Az embernek a véleménye miatt — mondta Katalin —, gondolom, nem sül le a képe a magnó előtt sem.

A rendező a kezét nyújtotta:

— Nem biztatom azzal, hogy ez minden veszély nélkül való.

— Vállalom — mondta a lány.

Ebben maradtak.

Katalin tizenegy órakor otthon volt az anyjánál. Stikker vitte haza az egyik kocsin. Ő vezetett s a volánnál sem jutott eszébe semmi, amiről elmondhatta volna, hogy nem üres. Hát csak ült szótlanul, s tíz perc múlva már ott volt újra az étteremben, ahol újabb konyakokat ivott.

Másnap pedig korán reggel folytatódott a munka. Katalint persze magukkal vitték. Lefényképezték Kanizsai Pali bácsi összerogyott veremházát, odaállították mellé a családot, s még csak kérniük sem kellett őket, hogy bánkódjanak, bánkódtak kérés nélkül, amint a házukat viszontlátták.

Munka közben a rendező odament Katalinhoz:

— Nem aludt?

— Keveset.

— Én is — mondta a rendező.

Mert hiába volt meg az erős akaratuk, a Dalai Láma látta Katalin szemében, hogy a napvilágon

sajnálja ezeket az embereket, akik szerencsétlenségükben ott toporognak a gép előtt.

De az elhatározáson ezért szükséges-e változtatni?

Később elmentek Hajabácsékhoz. A család együgyűen és közönyösen tűrte, hogy tegyenek velük, amit jónak látnak. Még a férfi sem ellenkezett, akinek pedig jó hangja volt a Katalin gyűlésén. Csak rajta legyen a képen a háza, amit ő a két kezével épített, az a fontos. A második asszony, a Marink, két karral ölelve tartotta a párnába göngyölt gyereket. A kicsi sírt, a párnát nagy foltokban átvizelte már, s vagy nem volt másik huzatjuk, vagy egyszerűen nem törődtek vele, hogy áthúzzák, csak pislogtak bambán a gép előtt. Katalinban a sajnálat mellé feltüremkedett a szégyen, különösen amikor Karinak azt mondták: vegye a vállára a bakóját, s menjen el a kapuig meg vissza.

Vajon ezt kell ezekkel csinálni, hogy megváltozzanak, gondolta, pellengérre állítani őket, mint az állatkerti állatokat?

Katalin megmondta a rendezőnek:

— Tudja, hogy én szégyellem magam?

— Miattuk?

— Értük.

A rendező sóhajtott.

— A szennyes sem valami szívderítő látvány. A nagymosást mégis el kell végezni.

Stikker legyintett az egészre:

— Remek beállítások lesznek, az a fontos.

— S ha viszontlátják magukat? — kérdezte elgondolkodva a lány.

— Tapsolni fognak — mondta Stikker.

Hajabács Kari például már most is rendkívül örült, s azt kérdezgette mindegyre: mikor lehet ezt majd látni a moziban? Apja pedig szorgalmasan válaszolgatott a rendezőnek, éppúgy, ahogyan Katalinnak válaszolt a szülés éjszakáján. Csak ami-

kor már egy kicsit elhúzódott a dolog, akkor kérte, hogy igyekezzenek, mert a Decsi Feriék pincéjében várják őt. Be is lépett a pitvarba, hogy a jobbik nagyujjasát vegye fel: a Kari dikójának lábához két választási malac volt kötve, ráröfögtek a gazdára. — Nem készült még el számukra az ól — mondta Hajabács —, addig elférnek idebent.

Együtt tartott aztán Hajabáccsal a filmesek csoportja. A pince olyasféle volt csupán, mint a Kanizsai Pali bácsiék veremháza, szóval nem rendes pince, a tető némely helyen beázott, a hordókon penészfoltok ékeskedtek. Az ottlevők már nagyon lustán pillogtak, a bor zavaros-színtelenül állt előttük az üvegkancsókban, és töltögettek szüntelen, s ittak. A filmesek közül néhányan megkóstolták a bort, elhúzták a szájukat, de persze azok, akiknek minden mindegy, megitták, éppúgy, mint az idevalók. Decsi Ferinek végigfolyt a nyakán az ital, ahogy kortyolt, leöntötte a mirtuszcsokrocskáját, amelyet a gomblyukában viselt. Már az esküvőre volt öltözve.

Csipás és zavaros tekintetek bámultak a gépbe. Aztán énekeltek. Torkuk vastagra dagadt közben.

— Mindenki igyon — mondta Decsi Feri. — Ma már én törvényesen hálok az asszonnyal. Hijj, az anyja istenit, micsoda kemény dolog ez, fiúk.

— Köszörű nem kell?

— Mihez?

— Kihegyezni a szerszámot.

Katalinra sandítottak, s röhögtek.

Katalin kiment innen.

Ebéd után ünneplőbe öltözötten vonult ki a tanyavilág népe a Keresztelő Szent János fejevételéről elnevezett kápolna elé. Két sorban várták a lakodalmas menetet. A násznép gyalog közeledett. A menyasszonyt Gaál Imre karolta. A fehér ruha nem volt a menyasszonyra való, kölcsönkapták nyilván, s nagyon is régimódinak mutatkozott.

Akár egyik alma a másikhoz, úgy hasonlított a menyasszony a húgához, Biri Jolánhoz. Erős léptekkel közeledtek. Leghátul a vőlegény jött Biri Jolán karján. Nem valószínű, hogy Decsi Feri túlságosan sokat látott a ceremóniából, ment, mert vitték, s erőlködve tartotta nyitva a szemét.

A pap összeeskette őket a szertartás szerint, nem sokat teketóriázott, sietett ő is vissza a faluba, s bár a filmesek nem mentek be a kápolnába, nyilván az is zavarta őt, hogy kívül várakoznak. A stólával összezárta a fiatalok kezét, megáldotta őket a kereszt jelével, s azt mondta:

— Menjetek a szent kötelékbe békével.

A nászszülők összecsókolóztak és sírtak.

— A tisztelendő úr nem kísér el bennünket az ajtóig? — kérdezte a menyasszony.

A pap nem nagyon kívánkozott erre:

— Elbocsátottalak benneteket békével.

— Másokat miért kísért el? Mennyit kell fizetni érte?

A pap felvonta a szemöldökét, nem tehetett mást, közéjük karolt, s eljött velük az ajtóig. Ezzel a menyasszony meg volt nyugodva. A vőlegény bambán pislogott bele a kintről becsapó fénybe, s úgy tűnt, még most sem tudja, mi is történik voltaképpen. Mert amikor kiléptek, s megcsapta a levegő, megkérdezte:

— Megesküdtünk?

— Meg, meg.

— Na, hálaistennek.

Ölelgették őket, és sok boldogságot kívántak nekik a bámészkodók, összecsókolózott a kápolna előtt boldog-boldogtalan.

Aztán a vőlegény házába mentek.

Ettek és ittak tovább.

Összecsődült valamiféle zenekar is, egy hegedűs, egy kontrás meg egy bőgős. Nyávogtatni kezdték a hangszereiket, mert hát a cigányok bütykös ujja

sehogyan sem talált már rá a pontos hangokra. De azért nem panaszkodott senki, jó volt. Ital volt, dalolni lehetett, és ugrálni is lehetett.

Katalin, ahogyan ott ült a terített asztalnál, elnézte őket. Valahogyan nagyon idegenül érezte magát, mint ahogy Gaál Imre érezhette a filmesek között, és mégis idetartozónak. Hogyan lehetne az, gondolta, hogy csupán én egyedül lennék olyan, mint ők, s ezen az ágon a többi olyan, mint most én? Nem lenne megfelelően igazságos? Egyedül a sokak ellenében.

De hát sajnos, így is nagyon egyedül van a sokak között.

Imrének elmondta:

— Talán jobban érezném magam, ha mindenki olyan lenne, mint én, s csak én lennék olyan, mint ők.

Imre hosszan nézte őt:

— Szégyell bennünket?

— Nem.

— S engem?

— Ugyan, Imre.

— Tudom én, minek tagadja?

— Félreért.

— Nem értem én félre — mondta a fiú. — Én egyszer megcsókoltam magát, s utána tisztességesen nem is találkoztunk. Belém is csak a félelem száll, ha arra gondolok, hogy el kellene magához menni. Miért van ez? Indulnék iskolára szívesen, higgye el, beszéltem az agronómussal, de azért jó lenne, ha maga is beszélne velük.

— Beszélek.

— Hátha utána nem félnék, és maga sem szégyellne.

— De ha nem szégyellem, Imre. Nem szégyellem, nem érti? — S hozzátette: — Gondolkodni azért szabad még.

Már a fiatalok mind ugráltak. Imre sem tartóztatta magát az italtól, hát elmentek táncolni.

Por szállt, dübörögtek a párok az anyagpadlón.

— Hej, kié a menyasszony?

Imre csak Katalint nézte. Nem tudta elvenni a tekintetét a lányról, s csak suttogta:

— Katalin.

— Tessék.

— Elmennék magáért a világ végére.

— Ugyan, micsoda butaság ez? — mondta.

S azt gondolta: csupáncsak sajnálom, vagy mi? Ha ketten lennénk a világon, nyilvánvalóan könnyebb lenne.

Észrevette, hogy Biri Jolán Gaál Imre anyjával dugta össze a fejét. Őt nézte a két nő fekete tekintettel, aztán Biri Jolán nemsokára idejött, s azt mondta Imrének:

— Eleget táncoltál már a kisasszonnyal.

— Na és? — mondta Imre.

Jolán Katalinhoz fordult:

— Miért nem hagyja már ezt a férfit?

— Hallgass el — mondta neki Imre.

— Dehogy hallgatok, közöm van hozzád.

S erős karjával magához ragadta a fiút.

Imre szabadkozott:

— Hagyj nekem békét, azt mondtam.

— Majd hagyok én, csak vigyázz.

Újra magához húzta, s Imre újra kitépte magát a szorításából.

— Nem érted, hogy engedj el?

Biri Jolán pofon ütötte őt.

— Csak ne bírj magaddal — mondta —, kaphatsz még egypárat. — Ránézett Katalinra: — Magának meg jobb lett volna, ha nem jön ide.

Már akkor elcsendesedett a ricsaj, s kezdték körülvenni őket. Csupán a zene nyávogott még.

— Ugyanis ki hívta? — kérdezte Biri Jolán.

Imre a pofon megszégyenítő tüzében állt:

— Én — mondta.

— Mert mi nem — mondta Jolán.

Katalin megindult kifelé. De Imre nem maradt el tőle, és követte őt. Anyja utána kiáltott a fiúnak:

— Itt maradsz.

— Nem — mondta Imre.

— Azt mondtam, fiam, itt maradsz.

Imre nem hallgatott rá.

Hirtelen ütés érte hátulról.

Egy pillanatra elveszítette az egyensúlyát, de aztán megfordult mégis, és ütött. Nem nézte, kit talál. Egy szék leverte a lámpát. Visításba fulladt minden és káromkodásba. Reccsenések és ütések hallatszottak.

Katalin reszketve sietett haza. Stikker Gyula utolérte őt. Ment egy darabig mellette, szótlanul.

— Megfoghatom a karját? — kérdezte aztán.

— Menjen a fenébe — mondta Katalin.

S elöntötte a sírás.

Néhány nap múlva azt beszélték, hogy a Decsi Feri lakodalma igazán jó lakodalom volt, hiszen verekedtek is benne.

Még körülbelül egy hétig maradtak a filmesek. Katalin csak a tanítás szüneteiben foglalkozott velük. Aztán, amikor befejezték a munkát, elbúcsúztak tisztességesen. A Dalai Láma a magnón magával vitte Katalin szavait. Elutazás előtt még sokáig beszélgettek. Stikker ott lebzselt állandóan, meresztgette a szemét, és szeretett volna valahogyan közel férkőzni a lányhoz, de nem jutott hozzá; amikor belekezdett volna a mondókájába, mindig előbukkant valaki. Hát úgy ment el, hogy nem válthattak négyszemközt egy szót sem. S jó volt ez így. Katalin nem kívánta másként.

Tanított rendesen.

A lakodalom után egy ideig a gyerekek nagy szemekkel néztek rá, Hajabács Karinak koraérett, görbe mosoly játszott a szája sarkában, de aztán elmúlt ez is.

December közepén lehullott az első hó.

— Hát megjött — mondogatták az emberek.

Akkorra a birkák lelegelték teljesen a kukoricát. Nem maradt meg más, csak a sok puszta kóró.

Hamarosan bokáig érő hó temette be a világot. A posta üdvözlő lapot hozott Katalinnak Pestről. A lap nem volt teleírva, mindössze egy szó állott rajta: üdvözlettel. Na és persze az aláírás: Stikker Gyula.

Bolond — gondolta Katalin.

Nemsokára másik üdvözlő lap jött, s arra sem írtak többet, csak éppen rajta volt a Stikkeré mellett a Dalai Láma neve is.

Nem érdekes — gondolta Katalin.

Beledobta a lapot a tűzbe.

Karácsony és újév közben két napig egyfolytában hullott a hó. Betemette az utakat és a dombokat teljesen. A házak úgy ültek a hóban, mintha bújócskát játszanának a dombokkal. A gyerekeket újra Gaál Imre szállította az iskolába, teherautója kerekeire hóláncot szerelt. A lakodalom után nem nagyon szóltak egymáshoz. Imre rá-ránézett, aztán elfordult, de nem ment el, ott állt, és Katalin látta, hogy a nyakán, a vastagérben hogyan játszik a vér.

Múlt-e az idő vagy nem, mintha állt volna mindenesetre, mert egyformák voltak a napok. Tanítás, ebéd, tanítás és este Rédeiné szavai:

— Meglátod, egyszer meglátogat a fiam.

A teherautó kiemelkedett reggel a hóból, délben elment, és megint visszajött, s este újra elment. Más estéken Rédeiné azt mondta, mielőtt kezébe vette volna a rózsafüzért:

— Úgy kell beosztanunk magunkat, hogy jusson belőlünk ötven esztendőre. Csak ezt kell megtanulni.

Karácsonyra Katalin hazament, de otthon sem érezte jól magát, éppen a nagy hóesésben jött vissza. Itt még az a kikapcsolódása sem volt meg a szünet miatt, hogy taníthatott volna. Semmi. Végtelen némaságban feküdtek a tanyák.

Szilveszter előtt meglátogatta őt Zsögön Béla. A csézával jött, sokáig topogott mégis az ajtónál, mielőtt belépett volna. Kezet fogott az öregasszonnyal, s Katalinnak azt mondta:

— Hallottam, hogy itt van. Nem segítene nekünk?

— Miben?

— A zárszámadást készítjük elő.

De ez, úgy gondolta Katalin, csak ürügy volt Zsögön számára, hogy meghívhassa magukhoz,

hiszen a zárszámadás előkészítésével nem sok gondjuk volt már.

— Gyatra számadás lesz ez — mondta Zsögön.

— Mennyi jött ki?

— Tizenöt forint körül.

— Nem sok.

— Nem. Képzeljen el egy embert, aki rendesen dolgozott egész esztendőben, összegyűjtött magának háromszáz munkaegységet, s most felteszi magának a kérdést: hát tizenöt forintért kapáltam én naponta?

Hallgattak.

Odamentek az ablakhoz, kinéztek a havas tájra. Innen odaláttak arra a dombra, ahol az új iskola épületanyagai hevertek. Hogy mióta hevertek ott, Zsögön sem tudta pontosan.

— A kérvényünkre semmi válasz?

— Semmi — mondta Katalin.

— Nem kellene megsürgetni?

— Mit gondol, hányszor voltam bent?

— Meddig jutott?

— A titkárnőig. Legutóbb már kiabáltam. Hát annyit nem lehet megtenni, hogy két sorban válaszoljanak?

— Persze, biztatták, hogy nyugodjon meg.

— Igen.

— Így szokott történni — mondta Zsögön.

Teát ittak, s a teába egy kis rumot is tettek.

— Én sokáig nem tudtam elképzelni — mondta Katalin —, hogy valaki nem végzi el a munkáját. Minek él különben? Az az első, hogy elvégezzük a munkánkat, nem?

— A hanyagság utáni vágy éppen olyan, mint a munkavágy — mondta Zsögön. — Majd rájön.

— Maga is volt már hanyag?

— Voltam.

— Nincs menekvés előle?

— Ilyen az ember.

Katalin nem hitte, de nem akart vitatkozni.

— Gaál Imrét el kellene küldeni iskolára — mondta.

— Szóltam már az elnöknek — sóhajtott Zsögön.

— És?

— Azt mondta, jól van.

— Mindenre ezt mondja.

— Persze.

Később römizni kezdtek.

— Vagy inkább kanasztát játsszunk?

— Jobb a römi hármasban — mondta Zsögön felesége.

Egy idő után azt mondta az agronómus:

— Arra gondoltam, kocsit kellene venni.

— Van pénzük?

— Esztendők óta nem költöttünk mi semmire.

— Miért nem építenek házat?

— Hát igen. Az is felmerült.

Így telt el az este.

Katalin szilveszterre mégis hazament, és édesanyjával együtt a nyomdászoknál töltötte az óév utolsó napját. Sokat táncolt ezen az éjszakán, s két fiatal gépszedő tett neki házassági ajánlatot. Az egyiknek sikerült annyit elérnie, hogy megcsókolta a lány nyakát.

Más nem történt.

Amikor már újra tanított, az egyik nap, korán reggel a filmesek fekete autója állt meg az iskola előtt. Katalin akkor bújt ki az ágyból, ingvállban szaladt ki, hogy kiönthesse a lavor vizet, amikor meglátta, hogy a kocsiból Stikker Gyula száll ki. Bolyhos bundájának gallérját felhajtva, otthonosan közeledett Rédeiné ajtajához. Katalin bemenekült a házba, szoknyát és blúzt húzott magára hirtelen, s kézbe vette a fésűt, hogy rendbe szedhesse

a haját. Rédeiné közben beengedte Stikkert, aki vagy nem látta meg Katalint, vagy nem jutott más az eszébe, mert azt kérdezte:

— Katalin itthon van?

— Itthon.

Rédeiné hidegen mérte végig az urat.

— Elhoztam a filmet — mondta Stikker.

Egy kissé szipákolt; megfázott, mondta, amint belépett a melegre, mindjárt törölgetnie kellett az orrát. De mintha nem ért volna semmit a törlés, utána nedvesen szipogott megint. Kedves volt igazán, s nem lehetett rá haragudni a korai betoppanásért. De azért Stikker nagyvonalú megjelenése mögött ott úszkált egy kis félszegség.

— Kész van a film? — kérdezte Katalin.

— Készen, hálistennek, és lehoztam.

— Itt akarják bemutatni?

— Nahát, a bemutató — mondta Stikker — mikor lesz még az, hajaj.

— Hát akkor?

— Mindenesetre, én lehoztam.

Amikor egyedül maradtak, megkérdezte:

— Nem haragszik?

— Miért?

— Magáért hoztam le.

— Bolond fiú maga — mondta Katalin. — Ki tud arról, hogy itt ma filmvetítés lesz? Vagy csak nekem akarja megmutatni egyedül?

— Akár csak magának.

— Megérek annyit?

— Nekem meg.

Egy kicsit gondolkodott az asszisztens:

— De ha akarja — mondta —, megszervezem én a népet. Bejelentjük az iskolásoknak, külön a délelőttösöknek, külön a délutánosoknak Ahová meg így se jutna el a hír, beülök a kocsiba. A szervezést csak ide kell bízni.

Katalin nevetett rajta:

— Ahogy gondolja.

Gaál Imre megérkezett a gyerekekkel. Nagy szemet meresztett a fekete autóra, körüljárta, majd megoldotta a maga teherkocsijának a hátulját, hogy a gyerekek leszállhassanak, és visszatért megint a fekete autóhoz.

— Á — mondta neki melegen Stikker Gyula, amikor Katalinnal együtt kijött Rédeiné lakásából —, itt a film.

— Igen?

— Csak rám kell bízni az egészet.

Gaál Imre sokáig nézte őt meg Katalint.

— Lehet estére vetíteni? — kérdezte Stikker.

— Felőlem.

— Majd én megszervezek mindent — mondta az asszisztens —, maga csak legyen ott a gépnél.

Gaál Imre újra Katalint kereste a tekintetével, de a lány bement az iskolások után a tanterembe.

— Ez aztán fog tetszeni, remélem — mondta Stikker Gaál Imrének. — Istenien néz ki a vásznon.

— Én?

— Maga hát, majd meglátja. Meg a többi mind. A Dalai Lámának ez egy remek dolga, ilyen nagyszerű anyagot ritkán fogott ki. Ez aztán film, én csak annyit mondok.

Szervezésére valóban nem lehetett semmi panasz, estére már ünneplőbe öltözve ott szorongtak az emberek a művelődési ház előtt. Rengetegen voltak. Stikker cigarettázva szemlélte a tömeget; ha ő egyszer megmozgat valamit, gondolta, az meg van mozgatva. Kijött az öltözőszoba-lakásból Kanizsai Pali bácsi is a fiával, pipát tömött, Stikker tüzet adott neki, s megveregette a vénember vállát.

— Hát megnézi önmagát, öregem?

— A fene se kíváncsi rá.

S adott egy szívást pipájából a fiának.

Nagyszerűnek indult a dolog. Férfiak, asszonyok, öregek, gyerekek fürtösen álltak ott, nem maradt odahaza tán csak az ágyban fekvő, Gaál Imre kétszer fordult a teherautójával, hogy a messze lakókat kívánság szerint beszállíthassa. A leghátsó lócasort odabent természetesen fenntartották a vezető embereknek meg a családtagjaiknak: eljött az elnök feleségestül, Zsögön Béla bácsi és Rédeiné; őt Stikker tessékelte be a saját fekete kocsijába, amikor Katalint hozta, s elfért még a vén tanítónő mellett néhány gyerek is.

Cigarettáztak, topogtak, beszélgettek a hóban, míg végre Gaál Imre felnyitotta az ajtót. Aztán fölment a fiú Stikkerrel együtt a gépházba. Megkérdezte Katalint, fel akar-e menni, vagy beül a fönntartott helyre. Katalin azt mondta, Rédeiné és Zsögön mellé ül. Zsögönnek rendkívül tetszett ez a válasz, s kihúzta magát Katalin mellett. Persze, Gaál Imre azt szerette volna, ha vele megy, és úgy szerette volna, ha inkább Stikker Gyula nincs ott.

De Stikker intézkedett, szipogott, törülgette az orrát és rendezkedett. Jelzett a kapcsolóval, s leszólt az ellenőrző ablakon, hogy legyen csend, mert mindjárt kezdik.

Aztán sötét lett.

A vásznon megjelentek a feliratok. Ez a közeli s annyira ismerős táj az emberek tekintete előtt most valahogy mégis furcsán, ott vonult a vásznon.

— Ahajt e, a mi házunk — mondta valaki.

Nevettek a közbeszólón, aztán pisszegtek.

S nevettek a birkákon is meg a juhászon, ahogyan a juhokat ráeresztette a kukoricatáblára.

— Nézzétek, hogy somolyog a Marci bácsi.

De a közeli képek lassú egymásutánjából, ahol a birkák megnőttek már, és hatalmasok voltak, az értelmetlen és tehetetlen rombolás szele terjedt át a teremre. S feltűnt az elnök sziluettszerű alakja

az éles ellenfényben, ahogyan, mintegy a beletörődés és a mindenbe való belenyugvás szobraként, szemléli az eseményt. Jól van ez, ahogyan van. Így van, hát így van.

És a szavai!

— Miért engedik rá a juhokat?

— Hát ki törje le?

— Nincs elég ember?

— Nem nagyon jönnek ezek dolgozni, az isten verje meg.

— Rosszul fizetett tán a szövetkezet?

— Kérem, azt nem lehet mondani, hogy jól.

— Miért?

Az elnök hallgatott.

— Az elvtárs az elnök, hogyan gondolja: miért?

— Kérem, az is haszon, ha a birka legeli le azt a tengerit. Kövérek lesznek tőle. Jól tápláltak.

Katalin hallotta, hogy az elnök felesége hisztériás suttogással kérdezi a férjét:

— Ezt te mondtad el?

— Hallod, hogy én.

— Hülye — mondta az asszony.

Utak és szőlők. Házak és emberek. A fürtök aszottan csüngtek a tőkéken. Egy ember mozdulatlanul ült a háza küszöbén, feje a mellére kókadt, mellette egy denaturált szeszes üveg, és csak volt ott, és ült teljesen mozdulatlanul. Feltűnt Kanizsai Pali bácsi megroggyant veremlakása. Lassú és kegyetlen zene követett mindent. Ott állt az esett és szomorú Kanizsai család, ahogy a nyomorúságot nyomorúságos szótlanul siratja.

Aztán Hajabácsék következtek. A böte lábú nagy fiú kijött a házból, vállára dobta a bakóját, s ment a kapu felé. Aztán a kicsi gyerek lába látszott. Majd hirtelen váltogatni kezdte a kép a kisgyerek és a nagy fiú lábát. S váratlanul megszólalt Katalin hangja:

— Szellemi és testi nyomorúság. A szegénység

tette ilyenné őket? Annyit láttam itt, hogy néha összeborzongok. Valami rettenetes nagy munkát kellene végezni, hogy ezt a népet felemelhessük az értelem színvonalára. Itt évezredek múltak el nyomtalanul, átokban és szegénységben. A sámánhit helyébe az istenhit lépett, de ez nem jelentett semmit. Az emberhitre még nem tanította meg őket senki.

És ott volt ő maga a képen üdén, tisztán, fiatalon, szőkeségében tűzként lobogva, s rámutatott az öreg iskolára.

— Fel kellene építeni azonnal a központi iskolát, ezt meg lerombolnám. De a szó szoros értelmében, tankokkal vagy amivel lehet. Itt áll ez a régi iskola meg a kápolna. Havonta egyszer a faluból kijön ide a pap. Az emberek odacsődülnek hozzá, de alig hiszem, hogy tudják, miért. Lelki vigaszt nem kereshetnek, mert nem tudják, mi az. Élnek, ahogy éltek beláthatatlan idők óta.

És következett a lakodalom. Előbb a borospince, aztán a lakodalom. Közeledett a nászmenet. Hirtelen sötétre váltott a kép, és látni lehetett a pincebeli ivászatot, s azt, hogyan locsolja le mirtuszcsokrocskáját a vőlegény. S mintha ezalatt már beértek volna a kápolnába, most csak a kinti nép látszott, a várakozók és a bámészok, s fölöttük felmagasodott Keresztelő Szent János szobra. Vadul, a hit kényszerében intett le a népre a szobor.

Aztán visszatért a templomból a nászmenet. A vőlegény semmit sem értve bámult bele a világosságba:

— Megesküdtünk?

— Meg, meg.

— Na, hálistennek.

Lent a padsorokban nem nevetett senki. Iszonyodva nézték önmagukat, a döbbenet némaságával, a felismerés rettenetességével, amiben ott vibrált már a megszülető düh.

Következett a lakodalom. Ettek és ittak az emberek. A cigányok bütykös ujja nem talált rá a hangokra. A násznép mégis ugrált önfeledten. Gaál Imre elindult kifelé, s akkor valaki hátulról leütötte. Szék emelkedett, s elcsattant a lámpa. A verekedés hangorkánja töltötte be a termet. Ütések reccsentek. Elfojtott kiabálások hallatszottak.

S Katalin tisztán jelent meg a képen, olyan mozdulattal, ahogy a János-szobor mutatott a népre:

— Magányosak itt az emberek. Isszák a rossz bort vagy a denaturált szeszt, amitől hülyék lesznek. Hazamennek és befekszenek az ágyba. Nem is olyan ritkán a rokoni ágyba. Böte lábú gyerekek születnek. Csenevész fiak, akik az apjuk szájából kapják a pipát. Tizenhét éves korukban csenevész utódokat nemzenek. Fel kell ezt számolni minden eszközzel. Az új iskola talán valamit megmozdítana. De amíg ez a régi áll, a házak sem fognak megmozdulni. Furcsa ellentmondás, de így van. Jelenleg az embereket még munkára se nagyon lehet mozgósítani. Egy menthetetlenül túlhaladott életformáról van itt szó, társadalmi betegségről, amit mindenképpen fel kell számolni. Megvan az alap hozzá, hiszen ez új emberek kinőnek lassan itt is.

A képen Gaál Imre száguldott el a teherautóján.

Aztán a kis Mirki Ambrus battyogott a sárban az iskola felé.

— Orvos lenne vagy tanár vagy tanító, mindegy: valaki, aki egyszer elérné már innen Európát.

Gyerekek hajkurászták a képen a teheneket:

— De hát a tanyán mi a helyzet? Az a jó, ha a kezükbe nyomhatják az ostort mindjárt, ahogy járni tudnak, s uzsgyi: őrizd a libát, kocát, tehenet, ami sorra jön.

Áradtak és zuhantak és leütöttek a képek.

A teremben mélységes csend volt.

A képen az agronómus haladt a csézáján a határban, s úgy mondotta:

— Én megértem egy ország átszervezésének millió gondját. De vajon ez a gond, ami a miénk egy ilyen tanyavilágban, csak a millió után következik? Valami véglegeset szeretnék már én is, nem tekeregni egyik helyről a másikra. Megmaradni, dolgozni s megnyugodni egy helyen. De az ember egy helyet csak úgy szerethet meg, ha odaköti valami. Amire emlékezhet. Amire, ha visszatekintünk, kitölti a múltat. De hát mit csináltam én itt? Egy házat se építettem. Nem vagyok erős ember. Javasoltam már persze sok mindent. Önálló tanácsot. Központosítást erős ütemben. Új gazdálkodási rendet. Új szőlők és gyümölcsösök telepítését. S mindenre mi volt a válasz?

Az elnök válaszolt a képen:

— Jól van.

És újra az agronómus:

— Aztán minden maradt a régiben.

Katalin hallotta, hogy mellette az elnök felesége tűzszavakkal suttog:

— Ezt te mondtad?

— Hiszen hallod.

— Az én istenem veszítsen meg téged.

S felpattant az asszony, felrántotta maga mellől a férjét, s nagy zörgéssel kivonult. Bevágta az ajtót maga után, hogy csak úgy zengett.

A mozgolódás átragadt a teremre. Már a dühök és a megaláztatások tüzei az arcokon égtek. De Katalin szavai mégis visszatartották őket, mert a szavak felmerültek újra és újra, a sivár és szomorú képeket fenyegető ismétlésekkel kísérték már, mintha a kétségbeesést akarnák belezúgatni a fülekbe:

— Szellemi és testi nyomorúság. Annyit láttam itt, hogy néha összeborzadok. Valami rettenetesen nagy munkát kellene végezni, hogy ezt a népet

felemelhessük az értelem színvonalára. Itt évezredek múltak el nyomtalanul átokban és szegénységben. A tanyasiak mostohagyermekei voltak a társadalomnak mindig. Sajnos, azok is maradtak.

Emberek áradtak a vásznon. Értelmetlenül topogó lábak. Ereszek, venyigék, kerítések. Petróleumlámpák. Egy gyerek zsíros kenyeret evett. Taknyos orra, koszos ruhája, a világba bámuló értelmetlen pillantása iszonytató volt. Italok jöttek, zavaros borok, imakönyvek és rózsafüzérek. Száraz, döglött békát emelt fel egy kéz, babonásan megfordult vele, s áthajította önmagán. Aztán teherautó zúgott. Traktor szántott.

Csöpögött a náderesz. Egy öreg arc mereven nézte. Később a terem kivilágosodott. Egy moccanás sem hallatszott. Csak a döbbent csend ült a teremben.

Katalin meghordozta a tekintetét. Zsögön Béla félve nyúlt a kezéért, és megszorította. Most néhányan megfordultak a lócákon, s a pillantások őt keresték. Lassan az emberek felálltak a székekről, s gyűltek oda, gyűlekeztek hozzá, és néztek rá.

Katalin félt.

Az emberek néztek rá, aztán kiindultak lassan.

Elhaladt Katalin előtt mindenki, pillantásaik gyűlölséggel voltak tele, torokba szorult sírással, s valami szétszaggatni akaró indulattal.

Nem szólt senki egy szót sem.

Rédeiné sem szólt.

Csak nyeltek az emberek, s vonultak lassan kifelé.

Odakint azonban megálltak. Rá sem gyújtottak, csak álltak, és nem beszéltek.

Már üres lett a terem, Katalin még mindig ott volt a padja szélén, egyik karját Zsögön Béla fogta, a másikat az agronómus felesége. De mintha a levegő még mindig a szétszaggató gyűlölség indulatával lett volna tele.

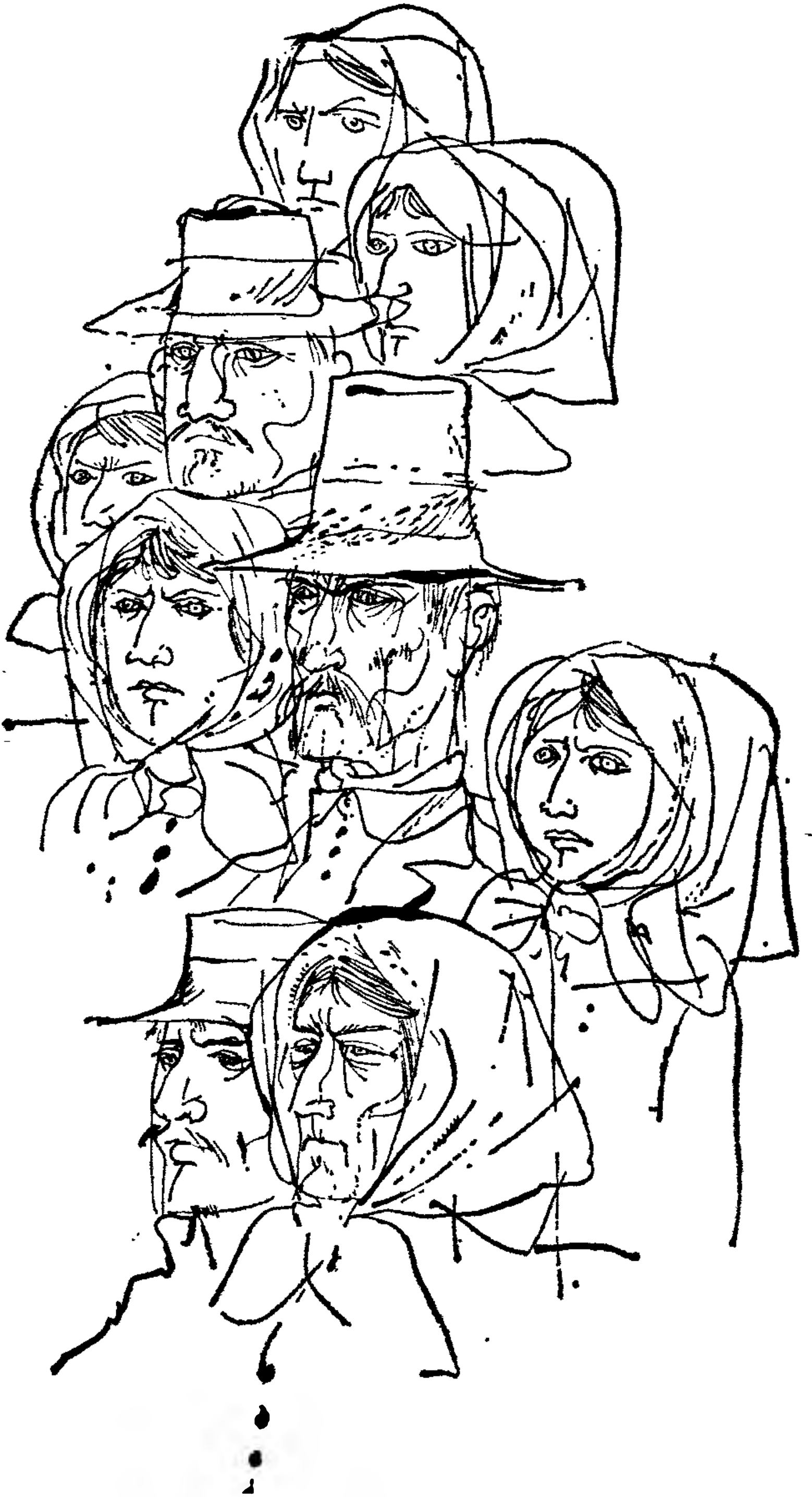

A csend volt a legelviselhetetlenebb.

A gépházból lejött Stikker Gyula, áttürekedett a népen, Katalint kereste, s amikor meglátta, örömmel kérdezte:

— Na?

Csend volt.

Stikker megfogta Katalin kezét, hogy az autóhoz vigye őt. S amikor kifelé mentek, az emberek utat nyitottak neki. Tulajdonképpen a lány nem akart a szemükbe nézni, de vajon tehetett volna-e mást? Igazat mondott vagy nem? S az igazság elől szabad-e elhúzódni gyáván? Így hát bele kellett néznie Biri Jolán szemébe. Gaál Imre anyjának szemébe. A Hajabácséba. Decsi Feriébe. Mindenkiébe. Mindenkiébe.

Már Stikker is a bőrén érezte a pillantások tüzét. Megizzadt bele a homloka. Alapjában véve nem nagyon értette ezt az egészet, ő is úgy vélte, az igazság tulajdonképpen könnyű dolog, s a hazugsághoz kell a legnagyobb bátorság.

Vagy nem?

Akkor Biri Jolán elvisította magát:

— Gyalázatos.

Ugrott volna Katalinnak, de egyik oldalon vén Mirki Ambrus, a másikon Gaál Imre fogta le.

— Ó, a gyalázatos.

És Katalinnak sikerült eljutni a kocsihoz.

Nem ment be a városba, Stikker akárhogy kérte. Ültek az autóban, döcögtek a havas utakon előre. Hátul a két filmtekercs doboza meg-megzörrent.

— Úgy vártam erre a napra — mondta Stikker.

— Mit csináljak?

— Maga nem hisz nekem most sem.

— Miben higgyek?

— Hagyja itt ezt az egészet.

— És?

Stikker túl volt már azon, hogy valamit is eltussoljon az életéből önmaga előtt. Egy nagy munkásvárosból került a főiskolára, s ott az első esztendőben feleségül vett egy táncosnő-növendéket. A nőt a második évben kirostálták, aztán ő az ösztöndíjából tartotta. Keserves élet volt. Kapcsolatukat szerelmesnek nevezni nem lehetett, hiszen azért vette el a lányt, mert az teherbe esett, s mivel a világban járatlanok voltak, a terhességet megszakíttatni nem tudták. A kislány megszületett, s anyagi körülményeik leromlottak a lehetetlenig. Stikker édesapja segítette őket, amíg lehetősége volt rá, de aztán a papa börtönbe került. A tárgyalás után Stikkert beszervezték, vagyis a rendőrség besúgó embere lett a főiskolán. Nem volt más kiútja. A lelki gyalázat mélységeiben élt, amíg végre ötvenhat megszabadította az egésztől. Feleségét elhelyezte egy könyvtárban, azután elvált tőle. A törvényes kapcsolatoktól fanatikusan irtózott ezután, s hiába jött rendbe anyagilag, érzelmi életében a kalandoknál többre nem futotta.

— Jöjjön fel hozzám.

— Minek?

— Mindketten felelősek leszünk önmagunkért — mondta Stikker —, de szeretnék magával élni.

Katalin elhúzta a száját.

— Nem érzek semmit maga iránt — mondta.

— Semmit?

— Az égvilágon semmit — mondta Katalin.

Stikker rátaposott a gázra:

— És ha azt mondanám, hogy feleségül veszem?

— Nem éri meg, hogy ilyesmit mondjon.

— Titkon abban reménykedek — mondta Stikker —, hogy megéri. Én egyszer már nagyon és irtózatosan befürödtem. Annyira, hogy egy asszony miatt spicliskedésre adtam magam. Az ember mégis olyan marha, hogy reménykedik. Jöjjön be velem a városba.

— Nincsen értelme — mondta Katalin.

— Pedig jót tenne, azt hiszem, ha nem maradna itt.

— Tegyen ki az iskolánál — mondta Katalin.

— Itt marad?

— Itt.

— Ilyen az én szerencsém — mondta Stikker.

Katalin felment a lakásba, kinyitotta az ajtót, meggyújtotta a lámpát, és leült a heverőre. A falról keményen és szigorúan nézett rá Sklodowska. Abban az asszonyi arcban nem volt semmiféle megnyugvás. De Katalin hirtelen olyan fáradtnak érezte magát, hogy azt hitte, nem tud mozdulni sem. Ellenükben történt mindez, gondolta, vagy érettük? S ha még ellenükben, akkor is mindenképpen érettük. Vajon mi kell egyáltalán a megértéshez, ha az igazság nem elegendő hozzá? A vadállat is enged vérszomjából, ha látja, hogy segíteni akarnak rajta, éppen csak az ember az, aki képtelen határvonalat húzni? S végeredményben nem ez, hanem vádirat kell ide? Vádirat, amelyet a legfőbb ügyészhez vagy a legfelső bírósághoz kell irányítani, vagy egyenesen magához a magyar néphez? Ők ítéljenek?

Előhúzott egy papírt. Gimnazista korában egyszer erőt vett rajta a vágy, hogy biokémikus legyen. Az egész nem tartott sokáig. Megpróbálta bevágni és megérteni a koenzim-A és ennek molekuláit felépítő alkatrészek képletét. A β-alanin: $H_2N—CH_2—CH_2—COOH$ és a thioetanolanin: $H_2N—CH_2—CH_2—SH$ még csak ment valahogy, de már a pantothensav és a koenzim-A egészében véve sehogyan sem. Én ezt nem értem meg, gondolta, és erőszakot tenni magamon semmiképpen sem fogok.

S azután a pályavágy már nem kalandozott el többé sehová sem.

S mégis, gondolta most, előtte a papírral, amire

felvéste a β-alanin és a thioetanolanin képletét, ezt sem érteném, amihez minden idegszálammal vonzódtam?

Nem lehet az.

Megérkezett Rédeiné, nyilván a teherautó hozta haza. Nem szólt a lányhoz semmit. Vacsorát sem készített, nem ült le az első szoba egyik székére sem, nem vette elő a rózsafüzért, egyszerűen bement mindjárt a másik szobába.

Katalin várt még egy darabig, aztán utánament, megnyitotta a belső szoba ajtaját, s azt mondta:

— Rédei néni ötven esztendeig tanított itt, ugye?

A vénasszony úgy nézett vissza rá, mint akinek összedőlt a vára, amit pedig, véleménye szerint, megdönthetetlen erősre épített. Katalin azonban most nem ismert kegyelmet:

— Mit csinált ötven esztendeig?

Rédeiné nem válaszolt.

— Magához emelte őket — kérdezte Katalin —, vagy lesüllyedt hozzájuk egészen? Mit tart erről?

Rédeiné kezébe vette a rózsafüzért, ledőlt az ágyra, és az olvasószemeket morzsolni kezdte.

— Jól van — mondta Katalin.

Rázárta az öregasszonyra az ajtót, s leült a maga helyén a lámpa alá. Ott voltak az újságok, a könyvek, de nem érzett semmi vágyat, hogy valamibe is belekezdjen.

Jól van, gondolta.

Nem volt eddig az életében semmi törés. Nem élt át semmiféle megrázkódtatást. Anyagi lehetőségeihez képest mindig szabadon mozoghatott. És tanult, míg az édesanyja dolgozott. Különleges napokra sem nagyon emlékezett. Ünnepek jöttek és hétköznapok, így múlt az idő. Trepsánszky azon a napon kivitte őt az erdei csárdába, ittak valamennyi italt, s aztán, amikor már a fák között sétáltak, ő azt gondolta, itt az ideje.

Egy évig falun volt, aztán tanyára került. Nem tiltakozott ellene. Az embernek, ha pályát választ, tudnia kell, hogy ott kell dolgoznia, ahol szükség van rá. Természetesen nem örült annak, hogy tanyára kerül. Mindig is tartott az ilyen lehetőségektől, de hát belekerült a szórásba, és ide jutott. Egyáltalán nem gondolt arra, hogy ötven esztendeig marad itt, ilyesmi fel sem merült benne, de hát ha itt van, akkor dolgoznia kell. És most?

Pakoljon-e azonnal, vagy megvárja, amíg elkergetik? Vajon ha most elkergették volna nyílt szóval és a karok nyílt mozdulataival, mit mondott volna Stikker Gyulának?

Nem érzett semmit Stikker iránt. Kedves fiú, tagadhatatlan, még a náthás szipákolás is illett hozzá s a felhajtott gallérú bunda, minden. Még valahogyan a spicliskedés is hozzátartozott. Hány ember sorsa nyomhatja a lelkét? S egyáltalán, érzi-e, hogy sorsok nyomják, vagy csupán a saját cikcakkos útjai érdeklik? Mindenesetre kedves volt, nem lehet tagadni. Kedves volt a gyermekes nyíltságával, ami odakölcsönözte neki a nagyvonalúságot. Furcsa, hogy vannak emberek, akik bármin esnek is át, megmaradnak gyerekeknek. Hogyan választódnak ki az örök gyermekek és az örök felnőttek? Van ennek valamilyen magyarázata? S hol van a pont, ahol már nem vagyunk gyermekek többé? Valóban igaz-e, hogy az emberiségnek in lumbis patrum van a múltja, egész erkölcsi érzékrendszere, s nem tehetünk mást, mint hogy megmaradunk örökölt tulajdonságainknál? S ha így van, van-e értelme a harcnak? Vagy benne vagyunk csupán a véletlenek sodrában, s más véletlenek vonzásértékétől függ a sorsunk?

De nem, gondolta Katalin, az én sorsom a munkától függ, bizonyos vagyok benne. Vállalok-e valamit, vagy nem, s ha vállalom, el tudom-e végezni: ennyi az egész. A mellékkörülményeket fő

problémákká előléptetni a gyengék szokták. Mint ez a kedves és gyenge Stikker Gyula.

Az erős ember semmiképpen nem társulhat egy ilyennel. Csak erőssel társulhat. Mint amilyennel Sklodowska.

Jó lenne, ha Gaál Imre erős lenne.

Észrevette, hogy lépések motoznak az ablaka alatt.

Stikker jött volna vissza? Nem hallott autózúgást, s nem lehetett Stikkerről feltételezni, hogy gyalog fölcaplat ide. Az asszisztens tehát nem lehet. Kimenjen és megnézze, ki az?

Valaki talán, aki ott ült a művelődési házban, és látta magát, és most kérdezni akar?

Akkor miért nem kopog?

És ha ütni akar?

Talán békát akar hajítani az arcomba, gondolta Katalin, ahogy a babona kívánja. Talán Biri Jolán akarja ezt. Úristen, meg akarja várni, míg kimegyek, és akkor zsupsz.

Nem lenne kellemes dolog. Képes rá pedig. Mindenre képesek. A házat felgyújtani nyilván nem akarhatja, hiszen a ház a Rédeinéé, és ezzel nem is érne el semmit.

Ki kellene menni hozzá.

Bármennyire félt s különösen a békától, kinyitotta az ajtót és kinézett. A hó kékesfeketén terült el, messze világítva és mégsem világítva az éjszakában.

— Ki az?

Remegett, mert a nem tudni mitől való asszonyi félelmét nem tudta legyűrni.

— Ki az hát?

Gaál Imre alakja bontakozott ki a kékesfekete világból. Odajött, meleg párát lehelt a szája, s megkérdezte:

— Van bent valaki?

— Van.

— Kicsoda?

— Rédeiné.

Gaál Imre eltolta őt az útból, s bement a szobába. Katalin utánaindult, s érezte, hogy ez az ember most jólesik neki.

Benyitott Gaál Imre a belső szobába is, és ott már sötét volt. De az innen bevetődő lámpafényben láthatta Rédeiné ágyát, rajta a púpos dunyhát, s érezhette a csendet.

— Azt hittem — mondta Gaál Imre —, hogy bement a városba.

— És ha bementem volna?

— Láttam a világosságot.

— És ha bementem volna?

— Nem ment be. És azt gondoltam, van itt valaki.

Hallgattak.

Késő re járt már, éjfél felé. Katalin alig akarta hinni, hogy ennyire jár. Nem tartott olyan soká a film, és azóta csak ült volna itt, és nem aludt el?

— Én tudom, hogy magának igaza van — mondta Imre.

Katalin sóhajtott. Nem tudta volna meghatározni ebben a pillanatban, mit jelent, hogy igaza van-e vagy sem.

Valami kedveset szeretett volna mondani Imrének, de abban a pillanatban autózúgás hallatszott. Lassan, csendes gázzal jött fölfelé a kocsi. Bevetült reflektorának fénye. Annyi hallatszott csak a zúgásból, mintha előttük légy repült volna. Aztán nemsokára kopogtak. Gaál Imre odahallgatózott, de aki kopogott, nem várta, amíg szabadot mondanak neki, benyitott mindjárt.

Stikker Gyula jött, és már nem volt józan.

Megnézte kettejüket, ahogyan ott álltak előtte, sután és öngúnnyal vigyorgott, aztán közelebb jött.

— Nem is tudom, miért voltam én olyan marha — mondta —, hogy csak úgy egyszerűen engedtem

kiszállni. Bele kellett volna taposni a gázba mindjárt a művelődési háznál. Ez a megoldás. Elszáguldani. Engem aztán nem érdekelt volna semmi. Bementünk volna a városba, s ott sem érdekelt volna semmi. De visszajöttem. Mert ez érdekel egyedül.

Gaál Imre a tanítónőre nézett. Anyátlan képet vágott ehhez az egészhez, s a pofacsontján meglátszott egy ín. Várta, hogy Katalin mond valamit ennek a fiúnak, de csak állt a lány is.

— Stimmelni fog a dolog, majd meglátja — mondta Katalinnak Stikker. — Ez a film nagyon jó, a Dalai Láma megfogta vele az isten lábát. Magát viszont én fogom meg. Bemegyek a városba, és ott megmutatom ezt a filmet mindenkinek. Magára nem nézhetnek úgy, mint egy gyilkosra. Ezt én garantálom. S akkor majd maga sem fog engem elküldeni, így van?

Katalin nem válaszolt.

— Tudom, hogy így van — mondta Stikker. — Magát én nem eresztem el, annyi biztos.

Leült a székre.

— Van valami ital?

— Ez magánlakás és nem kocsma — mondta Katalin.

— Na persze — mondta Stikker. — Hozhattam volna magammal valami italt, ez az igazság.

Katalin ekkor erős lett:

— Menjenek el innen — mondta. — Éjfél elmúlt, és ez lakás és nem kocsma.

Gaál Imre megértette, és indult abban a pillanatban. Megfogta Stikker karját, felemelte a székről, és kitolta maga előtt. Visszanézett még egy kicsit a lányra, aztán behúzta az ajtót.

Katalin csak akkor mosolyodott már el, amikor kimentek. Eloltotta a lámpát és lefeküdt. Valahogyan könnyebbnek tetszett most az egész és egyszerűnek, annyira, hogy elaludt mindjárt. Könnyű,

habos álmai voltak. Kiránduláson volt az osztályával, és egy nagy réten gyermekláncfű-pihéket fújdogált messzire.

Reggel az osztály félig sem telt meg. A gyerekek idegenül néztek rá, begubóztak nagykabátjukba, s a szemük, mintha álmosak lennének, kikerekedve fénylett. Máskor természetes volt ilyenkor, hogy Hajabács a kályhát piszkálja, de most a böte lábú fiút sem látta sehol.

— Hajabács hol van? — kérdezte.

— Nem tudjuk.

— Beteg?

— Nem láttuk.

Végigment a padok között:

— Mátyus Piri?

— Nem láttuk.

— A táborhegyi gyerekek?

— Nem tudjuk.

Mindenre csak ez volt a válaszuk: nem láttuk, nem tudjuk. Szembenézett velük egy darabig, aztán visszament a táblához.

— Számtanóra lesz.

Valaki szemtelenül megkérdezte:

— Melyik osztálynak?

— A nyolcadiknak.

— A nyolcadikból csak Mirki Ambrus van itt.

Végignézett a sorokon, és valóban csak Mirki Ambrust látta, az öreg Mirki unokáját. Ennek a fiúnak a szülei nem laktak itt, apja vagy nyolc éve már a bányavidékre ment dolgozni, s amikor két hónapig nem jött haza egyáltalán, a felesége is utánament. Aztán nem jött haza sem egyik, sem másik. A nagyapjával élt tovább a fiú. Néha a szülei írtak egy-egy levelet. Külön az egyik és külön a másik. Külön lakásuk van, úgy tudták idehaza. Ezt a kis Mirki nem nagyon értette, de aztán hozzá-

szokott, hiszen levél is csak nagyon ritkán jött, egy évben ha egyszer. Az öreg erről nem beszélt soha semmit. Nevelte az unokáját, mint a saját gyermekét.

— Melyik osztálynak lesz számtanóra?

— A hetediknek — mondta Katalin.

Nem is szemtelenül, egészen ellenségesen kérdezték már tőle, mintha végigverte volna őket nádpálcával az epeömlés oktalan szédületétől hajtva.

Azért valahogyan elmúlt a délelőtt. A délutánosokat meghozta Gaál Imre idejében. De ezekkel sem telt meg az osztály.

— Megállt mindenütt rendesen? — kérdezte Katalin.

— Persze.

— S mért nem jöttek?

— Talán a tél miatt — mondta Imre.

— A tél miatt?

Imre elfordult.

— Talán.

— Eddig még mindenkin láttam cipőt meg kabátot.

Tizenöten ültek be a padokba mindössze, hát hamar végzett velük. Amikor bement a lakásba, már félve a csendtől és a nem-tudom-hová-tenni pillantásoktól, Rédeiné, mintha átgyúrták volna tegnap óta vagy csak ma reggel óta, nem lelte a helyét. Mintha meg sem történt volna az az este, amikor nem szólt hozzá egy szót sem.

Forgott és rendelkezett, persze inkább csak magának parancsolgatott és a macskájának, s mondogatta magában:

— A fiam. Nahát, itt tisztaságnak kell lenni. Majd Gaálné hozza nekem mindjárt a tyúkot. Nem érzünk mi itt valami állott és avas szagot? Ki kell szellőztetni. Levágom a tyúkot egy-kettőre, mi az? Vizet feltenni, forralni, kést előkészíteni, zsírt

hagymát, cica, mi lesz? Lesz itt tyúkbelecske neked is.

— Segítsek? — kérdezte Katalin.

— Hajaj, van itt munka. Bort előkészíteni. Rendeltem Mirkiéktől rendeset és nem novát. Meghozták. Poharakat kimosni, asztalt leteríteni, van itt munka. Egy szalmaszálat látok az ágy lábánál? Micsoda rendetlenség. Porosak a székek? Hát persze, ki ült ezen és mikor?

Mint a lepke, aki a féntől szédülve kereng a lámpa körül, kerengett bódultan a találkozás régen várt öröme körül Rédeiné, belezavarodva már a várakozásba egészen.

Levágták a tyúkot, leforrázták, megpucolták.

— Most meg nincsen nádszálunk — mondta az öregasszony. — Ki kell húzni egy szép szálat az ereszből. Szép hegyesre elvágni. Tudod te azt, hogyan kell felfújni egy tyúkot? Hát ahhoz tüdő kell, persze, s nem csirkemell. Itt van már az a nádszál? Nahát, lássuk csak. Beszúrjuk a bőre alá, nekiveselkedünk, és fújjuk.

Katalin nem hitte volna, hogy ebben az öregasszonyban ilyen könnyed és nagy erő van. Mintha pihét hajtott volna el magától, a befújt levegőtől a tyúk bőre feszesen megemelkedett körben, elválva és elszakadva természetes kötöttségeitől.

— Jöhet a töltés pillanatokon belül. Be van áztatva a zsömle? Helyes. Borsot bele, tojást, zöldséglevelet. Ennek olyan íze kell, hogy legyen, mint amilyen csak a legfinomabb kolbásznak van. Ehhez érteni kell, és szív kell hozzá. Aztán egy kanállal alátölteni a bőr alá. Ezt úgy kell tudni elkészíteni, hogy az ember bele sem kóstol, és mégis tudja pontosan, milyen. Ez az. Hát itten lesz finom étel. Hát igen.

Betették sülni a tyúkot. Vadul égett a tűz, nagy hasáb száraz fákat raktak rá, annyira, hogy a platni már vörösben játszott.

Lámpát kellett gyújtani.

S akkor megérkezett végre Rédei Sándor.

Kiszállt a kocsiból, eljött az ajtóig és benyitott. Anyja repesve szaladt hozzá:

— Fiam. Édes kisfiam.

Negyven éven túl járt már a férfi. Magas, szőkésbarna ember volt, tokáján feszesen állt a bőr. Arca is fényes volt, szemhéjai duzzadtak, vastagok. Duzzadt szája szélét megnyalta néha, s lustán tekintett körbe.

Rédeiné remegve bújt hozzá:

— Édes kisfiam.

— Jól van, mama — mondta a férfi.

Rápillantott Katalinra.

— Szóval — és gondolkodott —, ő az?

— Ő — mondta Rédeiné.

— Az új tanítőnő?

— Igen. Ő lakik nálam.

— Há — mondta Rédei Sándor. — Sz!

Nyelvével kotorászott a szájában, visszasétált az ajtóig, megnyitotta, s kiszólt a sofőrnek:

— Bila.

Intett neki a karjával.

A sofőr egy üveg konyakot hozott. Fel volt már bontva, a dugó könnyen járt benne.

— Hiszen van bor — mondta Rédeiné nevetve. — Mirkiéktől jó bor, kisfiam. Gondoskodtam én, miért nem azt iszod?

— Gyenge — mondta Rédei Sándor.

— Lesz mindjárt sült tyúk.

— Rendben.

— Töltve, kisfiam, ahogy szereted.

— Helyes.

Ivott az üvegből, és nézte Katalint.

— Kivel is beszéltem én ma? — mondta. — Hogyis? Izével beszéltem én, mi? Na, jól van.

Leült a székre.

Töprengett, tekintete belemeredt a semmibe.

— Trepsánszkyval beszéltem. Hát persze. És előtte? Hm. Ja, hát az a film. Rendben. Iskola? Meggyorsítjuk. Téli építkezés azonnal, természetes. Rákalapálunk, igen. Psz, azonnal ülés volt. A megyén ám.

Katalin félni kezdett tőle. Nézte az anyát és a fiát. Rédei Sándor megereszkedett tagokkal, az ital fáradtságában töprengett valamin, ami rettenetesen messze van tőle, de van mégis, mert ma közel jött hozzá. Egyszerre azonban éber lett.

— Mirki? — kérdezte.

— Bort hoztam tőle — mondta Rédeiné. — Jó bort, nem novát. Tölthetek belőle?

— Mirkit ismerem. Jó gazda volt. Pénzes. Ide kell hozni. Jól tanul az unokája? Helyes. Középiskolába kell küldeni. Beszélek vele.

Katalin most szólalt meg először.

— Elmenjek érte?

— Egen — mondta Rédei Sándor.

Katalin indult mindjárt. A férfi elkísérte az ajtóig, és kikiáltott megint a sofőrnek:

— Bila.

Bizonytalanul intett a karjával:

— Autón.

A sofőr odakanyarodott pontosan a bejárati ajtó elé. Kinyitotta Katalinnak a kocsit, hogy beszállhasson. Aztán elhajtottak.

A mindent befedő hó kékesen világított, pedig még nem volt éjszaka. S én még megijedtem tőle, gondolta Katalin, pedig hát ki tudja, mennyi dolga van, s talán csak azért ivott most, hogy egy kicsit kikapcsolódhasson.

Rápillantott a sofőrre. A gépkocsivezető mereven, elgondolkodva ült a volánnál. Néha összeugrott a szemöldöke.

— Sokat jár a Rédeiné fiával? — kérdezte Katalin.

— Eleget.

— Tán ma többet ivott a kelleténél.
— Gondolja?
— Nem tudom, elvégezheti-e itt így a munkáját.
— Abban nyugodt lehet — mondta a sofőr.
— Magát tényleg Bilának hívják?
— Bélának — mondta a sofőr.

Ismeretlen eredetű feszültség ült a vezetőn.

Aztán odaértek a házhoz. Katalin nem látta vén Mirki tekintetét a vetítés után, de nem is félt tőle. Unokáját igazán mint a legjobb példát említették, s ez csak nem sértette meg őket?

Benyitott az udvarukra, amely majdnem olyan magasan feküdt a domboldalban, mint az iskola, csakhogy gyalog kellett fölmenni oda. Az autó lent várakozott. A kutya még nem volt szabadjára eresztve, csak a láncát csörgette mindegyre, nekinekifeszült a láncnak, a nyakörv ráhúzódott a nyaka tövére, ugatásában majd megfulladt, mire a kicsi Mirki kidugta a fejét.

— Tanító néni — mondta.

Odaszaladt a kutyához, összeszorította a száját, a kutya még akkor is trüszkölt s megmeredt az ugatás utáni vágyakozástól. Kijött mindjárt az öreg Mirki, és kedvesen fogadta Katalint. Míg Katalin a mondókáját közölte, módosan a nadrágzsebébe süllyesztette a két kezét, majd azt mondta:

— Hát akkor elmegyek.

Szántott arcú ember volt az öreg, magas olyannyira, hogy Katalinnak fölfelé kellett nézni rá, mint valami létrára. Mirki visszafordult a pitvarba, másik kalapot vett, de másik ruhát persze nem, a jobbik kalapjával akarta megtisztelni a hivatal emberét, a bekecsét összegombolta szépen, elrendezte a dohányzacskóját, pipáját, gyújtóját, s előjőve jelentette:

— Mehetünk.

Mikor már kiléptek a kapun, a kicsi Mirki utánuk szaladt, de nem kérdezett semmit, csak a nagy,

áhítatos szemét emelte föl Katalinra, s ment mellette egészen az autóig. Nem volt még ember, s tudta, hogy nincs még szava az emberek között, de sorsának sejtése ott vibrált az arcán, s boldog volt.

— Kezét csókolom, tanító néni — mondotta, amikor a lány a nagyapjával együtt beült az autóba.

Nézett a kocsi után, s feszítette a boldogság, mert olyan fiúnak tudta magát, akinek feltétlenül és elengedhetetlenül felsőbb iskolába kell mennie, hiszen lám, autóval jöttek a nagyapjáért, hogy elintézhessék az ő ügyét.

Mire Katalin megérkezett az öreggel, Rédei Sándor már a belső szobában ült, előtte a tálon fel volt darabolva a sült tyúk, azt piszkálgatta; a combot ette éppen. Talán nem volt elég idő arra, hogy átsüljön rendesen a hús, vagy már a tyúk sem volt egészen fiatal, mindenesetre a forgócsont körül szálkás inak maradtak, amit Rédei nem tudott leharapdálni, hát odadobta az egészet a macskának.

— Micsoda tyúk — mondta. — Nesze.

Mirki köszönésére felállt.

— Á, Mirki. Jó estét. Nocsak.

Mielőtt Katalin beérhetett volna az öreggel, Rédei Sándor bezárta az orra előtt az ajtót, s nemsokára kiküldte az anyját is. Álldogáltak ketten egy darabig Katalin szobájában.

— Bort kellene nekik bevinni, nem? — mondta Rédeiné. — Édes istenem, az a tyúk. Vén volt? Vagy valóban nem sült át? De hiszen át kellett sülnie. És nem volt vén. A többi része puha volt. A comb töve inas maradt, teremtő istenem. Ne vigyünk be nekik bort?

— Van még ott konyak — mondta Katalin.

— Igaz.

De a rossz érzés újra felébredt benne, s megbánta abban a pillanatban, hogy nem ajánlkozott a bor bevitelére. Miért kellett őt kizárni? S miért

kellett kiküldeni Rédeinét is? Titok talán egy tizennégy éves gyermek ügye? S ha valakinek, hát neki igazán köze van hozzá. Ország-világ előtt ajánlotta. És tudja, hogy az ajánlásában igaza volt.

Bentről nem hallatszott ki semmi.

Kis idő múlva, teljesen váratlanul, a szövetkezet elnöke kopogott be. Sápadt volt, amikor bejött, alakja meggörnyedt, Katalin pillantását elkerülte, valami gyámoltalan tehetetlenség sírt le róla, s mintha tilosban járna, olyan volt a szava:

— Rédei elvtárs?

— Bent van.

— Bemehetek hozzá?

— Jaj istenem — mondta Rédeiné —, még az egyik emberrel sem végzett, s már itt a másik. Nem jut már az én fiamnak más, csak a munka. A munka, hogy már nem tud elszabadulni az anyjához egy pillanatra sem. Meg sem tud pihenni. Csak az intézkedés szüntelen.

Az elnök felemelte a kezét:

— Isten őrizz, hogy zavarjam. Nem fontos. Egyáltalában nem lényeges.

És intett az öregasszonynak:

— Tessék már kijönni.

Rédeiné kiment vele. Katalin nem tudta, mit kezdjen magával. Odabentről nem hallatszott ki semmi.

Miért kellett őt kizárni, ha egyszer köze van Mirki Ambrus ügyéhez?

Leült a heverőjére, s a tekintete odafordult az ablakra. Az elnök akkor rakta be a kocsiba, amit magával hozott: egy nagy demizsont, szütyőféle zsákban valamit s egy megrakott, letakart kosarat. Közben, míg pakolt, szüntelen magyarázott Rédeinének. Katalin nem érthette őket. Látott. És akkor eszébe jutott a bor. Kiment a konyhába, tálcára tette a kancsót, két poharat kerített, s bement vele

a belső szobába. Óvatosan nyitott be. Már az ajtóban hallotta Rédei Sándor hangját:

— Kétezer, igen. Na és, sok? Hát mi az? És akkor el van intézve. Ugye? És akkor slussz.

Mirki Ambrus felemelkedett.

— Hogy mennyien jelentkeznek? — mondta az ablakpárkánynak dőlve Rédei Sándor. — Há! A kereskedelmibe is négyszázan. És mennyit veszünk föl? Negyvenet. Igen. Velem lehet beszélni. S el van intézve.

Katalin odavitte a bort az asztalra.

— Tessék — mondta.

Vén Mirki Ambrus kiköpött a csizmája elé.

— Gyönyörű emberek maguk — mondta, s a Katalin szemébe nézett. — Gyönyörűen szép emberek maguk.

Katalin csak állt. Rédeire kapta a pillantását, aki duzzadt szájával kínosan vigyorgott az ablaknál.

— És még maga beszél ország-világ előtt? — mondta neki Mirki Ambrus. — Az isten verje meg a bandájukat.

Elment.

Bevágta rájuk az ajtót, hogy döngött az egész ház.

— Mit csinált ezzel az emberrel? — kérdezte Katalin.

— Én?

— Mit csinált vele, halljam?

— Az ilyet? — mondta Rédei Sándor. — Az ilyet én, nocsak! Há, a zsugori parasztja.

Kiitta a konyakot mind az üvegből.

— Pénzt kért tőle?

— Én?

— A felvételiért?

— Tán nem adtam volna magának? — mondta Rédei Sándor. — Az ilyennek pénze? Mint a szemét. Még most is. Tudom én.

Katalin egyszerre bőgni kezdett. A világ szakadt

rá, az egész mennyboltozat, és túlságosan kemény volt, ő meg nem volt most olyan erős, hogy a szakadást felfoghatta volna. Kifordult csendesen, és csak bőgött, sírt, zokogott, nem tudta megállítani a sírását, a kezét harapta, lezöttyent a heverőjére, és rágta a kezét, hogy elfojtsa a belülről felfakadó vulkánt; de nem bírt vele, eldűlt a heverőn, húzósan és hörögve sírt, marta az ajkát, hogy abbahagyhassa, betömte a takaróval a száját, hogy ne hallatszon a vinnyogása, mégsem bírt magával.

— Uramistenem. Uramistenem nekem.

Hát minden illúziót el kell veszíteni?

Nem tudta, mennyi idő telt el. A mozgásokat maga körül nem érezte, a fejét belefúrta a heverő takarójába, bele a kis párnába, kívánta, hogy a világ is elmúljon, ez az egész homoktenger mélyre süllyedjen, úgy sincs itt semmi, fejét veszik itt minden szentnek, homokba száradt lelkek és testek vannak csak itt, kiszikkadt, érzékek nélküli homoksivatag, gyalázatos és gyilkoló, egy homokból való ország és világ, ahol nincsen már senki, csak homokszemek vannak egymáshoz maródva, lúgokkal kiszárítva, nincsen itt más semmi. Mit keressen ő itt? Mit csináljon és mit tegyen? Benne csak szent szándékok voltak, a bűnt meg nem kóstolta soha és meg nem ismerte, törés az életben nem létezett, máshová nem kapcsolódhat, csak ehhez a világhoz, hát ezért kell, hogy a feje lehulljon? Még én bizonyítsam itt a tisztaságomat? Milyen tisztaság már az, amelyiket bizonygatni kell?

Csend volt, amikor felnézett.

Rédei Sándor ott állott fölötte.

— A mama — mondta — öreg. Lefeküdt. Természetes.

A bor itt volt már kint, és jócskán hiányzott a kancsóból. Rédei Sándor tekintete véresen játszott.

— Nagy ember vagyok — mondta. — Borzasztó nagy. Innen a tanyáról. Nagyon nagy ember.

— Fel fogom jelenteni — mondta csendesen Katalin.

Rédei arca püffedt volt és szivacsos, két pöffedt keze kinyúlt, megmarkolta Katalin vállát.

— Kemény ember vagyok — mondta. — Részegség? Nuku. Nem számít. Erő számít. Van.

— Fel fogom jelenteni.

— Á — mondta Rédei —, nem igaz. Majd mi elintézzük ezt. Ágyon. Szépen.

Katalin megdermedt.

— Beszéltem — mondta Rédei —, kivel is? Na igen, Trepsánszkyval. Ahogy vele az erdőn. Na?

S lenyomta az ágyra a lányt.

S akkor Katalin erőt érzett a karjában, egyik karját kiszabadította hirtelen, s akkor már tudott ütni keményen, félelem nélkül: nem nézte ezt az embert a részegségében, a semmiségében, az elromlottságában és a bűnösségében, csak ütni tudta már két kézzel, nem bánta a vért sem, minden gát elszakadt benne, csak az ereje maradt meg; már dühöngött, és dühöngésének nem tudott határt szabni. Rédei nekiesett az asztalnak, a kancsó leborult, csörögve tört össze, a belső szoba ajtajában pedig rémülten jelent meg Rédeiné, hófehér haja világított:

— Kisfiam.

Katalin ránézett, mintha most ébredne rá, hol van, elhúzódott az asszony elől a kijárati ajtóig, kinyitotta az ajtót, és vértől, mindentől menekülve kifutott.

Nem érzett semmit.

Szaladt le az iskolától a nagy útra, amely most nem tudta a porát mutatni, mert hóval volt fedve, s ott szaladt tovább. Ösztönei arra vitték, amerre az autóbuszmegálló volt, de végtelennek tetsző s lelket szakító futása után reflektorfény vágott a szemébe. Igyekezett kihúzódni a fényből, bódultan, mint a nyúl. A kocsi azonban megállt mellette, s

Gaál Imre kiszállt a volán mellől. Átkarolta a lányt:

— Mi van magával?

Katalin nem jutott szóhoz.

— A városba akar menni?

Rábólintott, de a levegő még most sem volt elég a tüdejének, nagy harapásokkal lélegzett, s a teste remegését sem tudta megállítani. Engedte, hogy Gaál Imre tartsa.

— Nincsen már autóbusz — mondta a fiú. — Most jövök a városból, bort vittem a borforgalmi vállalathoz. A város alatt találkoztam az utolsó busszal.

A Táborhegy alatt voltak, amelyet tulajdonképpen nagyzolásból neveztek hegynek, bár ez emelkedett ki legjobban a homokdombok közül. Sehol fény nem égett már, a szétszórt házak vakon ültek a hóban.

— Bántották?

A lány hüppögött.

— Szálljon be hozzám. Ide, a hátsó ülésre. Kényelmes.

Katalin engedte, hogy fölsegítse őt Gaál Imre. S aztán is ott tartotta maga mellett a fiút, belekapaszkodott, mintha ő lenne az egyetlen, az utolsó szalmaszál, akibe még bele lehet fogódzkodni. Imre pedig nem értette, hogy nem a testével kapaszkodik a lány, sokkal inkább a remegésével, a félelmével, az egyedülvalóságával; nem értette, és ráhajolt, hogy a szájáról elcsókolja a pihegést.

Hát elfojtotta a pihegést, s hiába érezte, hogy a lány két karja fáradtan és bénán fekszik az ülésen, az ő vére felforrt, s nem hallotta a kicsi, erőtlen nyöszörgéseket.

A kocsi még sokáig vesztegelt előre csapó fénykévéivel, de aztán kihunyta fényszemeit, és sötétbe borult minden.

A lány arra kérte a fiút:

— Hadd vezessek egy kicsit.
— Tudsz te vezetni?
— Megpróbálhatom, nem?
— Le sem ér a lábad a gázig.
— Engedj oda.

Hajnali derengésben mentek. A fiú megállt, és engedte, hogy a lány odaüljön a volánhoz.

— Hát tessék.
— Hogyan kell indítani?

A fiú megmutatta neki.

— Lassan menjünk — mondta —, nem szeretném, ha az árokban kötnénk ki.

— No, az biztos, hogy nem megyünk az árokba.
— Volt már a kezedben volán?
— Egyszer, egy traktoré.
— Régen?
— Tavaly. Szántottam is vele.
— Kié volt az a traktor?

A lány rápillantott a fiúra:

— Teljesen lényegtelen.

Mintha sétálnának, úgy mentek. A kocsi kerekei kikerültek ugyan néha a kerékvágásból, de nem történt ennél nagyobb baj. S így értek el az iskoláig.

— Hogyan álljak meg?
— Vedd le a gázt.
— És aztán?
— Nyomd le a fékpedált.

A lány kotorászott a lábával, előre is csúszott a nagy kocsi ülésén, mégsem találta.

— Mondtam, hogy nem ér le a lábad.

A fiú nevetett, és behúzta a kéziféket.

— Mosdjál meg, elmegyek a gyerekekért.

Katalin lassan sétált fel az iskoláig. A fák csupasz ágain hópamacsok voltak. Felnyúlt egy ágért, lehúzta magához, s amikor elengedte, kisietett a hóesés alól. Csak akkor jutott eszébe, hogy most újra találkoznia kell Rédei Sándorral. De a sze-

mélykocsi már nem állt ott az udvaron. Hallgatag s néma volt minden

Amikor odaért Rédeiné házához, az ajtó előtt látta, hogy két bőröndje ki van téve a küszöbre. Egy kicsit nézte a táskákat, aztán rátette kezét a lilincsre.

A zár engedett.

Odabent, az első szobában Rédeiné az ő heverőjén ült. A rózsafüzért szorongatta, feje nem volt bekötve, fehér hálóinge egybeolvadt hófehér hajával.

— Miért tette ki a táskámat?

— Te ringyó — mondta az öregasszony —, pusztulj a házamból, te ringyó.

Igen, gondolta Katalin, ez várható volt Ha lefeküdtem volna a fiának. nyilván nem lennék az.

Sklodowska képe ott maradt a heverő felett. Katalin levette onnan és kiment. Az ajtót sem zárta be maga után.

És most hová?

Rédei nyilván akciót kezd ellene, hogy megelőzze. De bármit tehet, őt innen nem fogják leváltani. Mert ettől már nincsen lejjebb. Ahhoz pedig, hogy mégis leváltsák, az kellene, hogy előbb a tanítói pályára erkölcsileg alkalmatlannak nyilvánítsák. De akkor fegyelmi tárgyalást kell összehívniuk. S nem valószínű, hogy Rédei ilyesmit kockáztatna. Nem, ezt nem fogja megtenni. Maximum olyan döntést hozhat, hogy ide száműzi őt beláthatatlan időkre. Hisz az emberekkel már ilyen mélyen nem nagyon tudnak dobálózni, mert ilyen mélyen már túlságosan is kevés van belőlük.

Csak az kérdés, meddig lehet ezt bírni. Senki sem kötelezheti őt arra, hogy lakás nélkül járjon ki ide.

Mi lenne hát a célszerű? Az, ha most felvenné a betyárbútort, s meg sem állna az anyja házáig? Ezt minden további nélkül megteheti, persze. S aztán?

Nem az lenne a legjobb, ha bemenne a faluba, felülne a vonatra, s meg sem állna Pestig? Stikker hívta őt: felelősek lennénk mindketten önmagunkért, de szeretnék magával élni. Befagyasztanám életcélomat, gondolta Katalin, pályámat a kutyának hajítanám, s élnék. Stikkerrel vagy mással, mindegy. Mindenesetre olyan körülmények között is, amilyet Stikker ajánl, át lehet vegetálni az életet. Vannak ilyen emberek, nem is kevesen. Amíg a testem ép és a farom mozogni tud, nyilván nem

lenne semmi bajom. Néha víg társaságban elbeszélném, hogy fiatal koromban milyen hülye voltam. Nevetnének rajtam nagyokat, megveregetnék a vállamat: milyen jópofa vagy. Talán éjszakánként, néha, elővenne egy kicsit a sírás. De azt is ki lehet bírni.

Csakhogy, öltött fel benne, ki tudnám-e egyáltalán mondani valamikor, hogy fiatal koromban hülye voltam? Hát el lehetne innen menni? Gyáván és félve? Meghátrálni a tekintetek elől? Milyen hír maradna énutánam? Lepocskondiázott egy tanyavilágot, mondanák, s amikor a nagy szavakhoz támasztékot kellett volna építenie, elment, hiszen csak amolyan felelőtlen, kellemes-kellemetlen, de mindenképpen izgató játék volt számára ez az egész. Talán csak azért jött, hogy elhúzódhasson ismerősei elől, belefeküdjön egy kemény karú fiú ölébe, aztán pedig, mint aki jól végezte dolgát, elmehessen innen.

Meg lehetne próbálni mást is. Elmehetne az országnak egy másik részébe, ahol kaphatna olyan állást, amiért tanult, s nem kellene eldobnia azokat a célokat, amelyeket mindig is kívánt magának.

De hát hagyjon itt egy munkát félben?

Imre nyolc óra előtt visszajött a nagy kocsival. A ponyvás teherautó megállt az iskola sárga falai előtt, a fiú kiszállt az ülésről, de nem ment hátra, hogy lekapcsolja az autó hátulját, mint máskor szokta, nem is ugrált le onnan idő előtt egyetlen ügyeskedő sem, csak Imre sétált ide hozzá.

— A gyerekek? — kérdezte Katalin.

— Nem jöttek.

— Egy se?

— Egy se.

Hallgattak.

Imre a bőröndökre pillantott, melyeket odaállított Katalin az iskola eresze alá.

— Rédeiné kitette a táskádat?

— Igen.
— Gondoltam.
Katalin felnézett rá:
— Miről?
— Beszélik már.
— Mit beszélnek?
Imre elfordult, úgy mondta:
— Hogy kísértés történt a Táborhegyen.
Katalin elhúzta a száját.
— Érdekes — mondta —, én azt hittem, hogy itt a kerítésükig se látnak az emberek. Most meg majd kiderül, hogy mindenkinek különleges radarberendezése van. Csak azt nem tudom, miért nem használják akkor, amikor munkára szólítják őket.
— Valaki arra járhatott — legyintett Imre. — Ne törődj vele, kérlek.
— Én hiába nem törődnék, ha mások úgy érzik, nekik mindenképpen törődniük kell.
Leült az egyik bőröndjére.
— Mit akarsz tenni? — kérdezte Imre.
— Nem tudom.
— Nálunk van hely. Ott fogsz lakni, míg összeházasodunk. A nagy szoba üres úgyis.
— Gondolod, hogy jó lesz?
— Igen, így lesz jó.
Kérte mindjárt, hogy adja oda neki a két bőröndöt a lány, hadd tegye fel a kocsira. Az úton akkor jött fölfelé Mátyus Piri, az egyik azok közül, akik viszonylag közel laktak az iskolához, és nem szoktak várni se autóra, se szamaras kordéra, hanem gyalog jártak.
— A többiek hol vannak? — kérdezte Katalin.
Mátyus Piri vigyorogva vonta meg a vállát.
— Nyolc óra elmúlt.
— Tudom — válaszolta a csitri.
— Ilyenkor kell jönni?
— A zsilipnél jó kis jegek vannak. Nagyon jól tudunk ott csúszkálni.

— Ott vannak a többiek is?

— Naná.

Katalin begombolta a kabátját, s elindult. Gaál Imre még utánaszólt, hogy a bőröndöket hazaviszi.

— Jól van.

Nagy havakon kellett átgázolnia, erre nem volt út. S azt sem tudta, a gyerekek merről járnak be a zsiliphez.

Elég messze kellett mennie az iskolától, át az útszéli dombokon, s az öntözéses kertészet földjeihez pompásan odalátszott a Táborhegy. A hófödte domb a kis ér partjáról valóban olyannak tetszett, mintha szabályos hegyecske volna.

Az előbb még úgy vélte, hogy többen vannak, most meg már csak egyetlen gyereket látott csúszkálni a zsilip jegén. Megismerte messziről Hajabács Karit a böte lábáról. Furcsán meggörnyedve s mégis különös biztonsággal mozgott. Úgy tett, mintha nem látná, ki közeledik feléje, mégis, Katalin biztos volt benne, hogy a kamasz várja őt. Amikor hozzája ért, a böte lábú fiú felnőttesen kacsintott rá.

— Ide jöttél te iskolába? — kérdezte Katalin.

— Dehogy iskolába — mondta a gyerek —, apám nekem megtiltotta az iskolát.

— Igen?

— Mindenkinek megtiltották az iskolát.

— A csúszkálást nem tiltották meg?

— Nem kérdeztük.

— No, jól van — mondta Katalin.

— Iskola addig nincs, hálistennek — mondta a kamasz — , amíg egy tisztességes ember nem jön ide.

Katalin hunyorítva nézett rá; egy pillanatig azt hitte, elönti szemét a könny, de aztán erőt vett magán. Elfordult mégis, hogy küszködését a fiú észre ne vegye.

Hajabács Kari azonban rászólt:

— Kisasszony.

Katalin már vissza is nézett.

— Mi bajod még?

— Engem nem kísért meg? — monda a fiú.

Katalin akkor már nem bírta tovább.

— Kísértsen meg engem is — mondta a fiú.

Az érpartra felhúzódtak a többiek, és nevettek. Láttam elejitől, hogy többen vannak itt, gondolta Katalin. Csak a jó heccet várták, hogy előbújhassanak. Ki véd meg, miféle hatalom egy tanítónőt a vásott suhancok ellen, ha azoknak nem cél, de teher az iskola?

Arcán végigfolyt a könnye. De a szája nem torzult sírásra, torkában sem érzett semmi kaparást, szeméből szabadon omlott a fájdalom. Közelebb ment Hajabácshoz. A fiú még nevetett, de aztán, az ő közeledtével, reszketni kezdett a szája. Arca pirosban égett teljesen, megereszkedve várta az ütést, de a tekintetében még mindig ott égett a megszégyenités piszkos akarása. Katalin nem ütötte meg őt. Felment a többiekhez.

— Sajnállak benneteket — mondta. — Jobban, mint a magával tehetetlen, szenvedő állatot. Ti meg csak lám, röhögni tudnátok azon is. Nincs tibennetek semmi szégyen?

Szeme még mindig könnyes volt.

— Sajnállak benneteket, pedig értetek történik minden. S ha ti sem értitek meg, kiben bízhat még az ember? Az anyatejjel örököltétek az értelmetlenséget? Sajnálom, hogy nem tudtatok mást örökölni.

A gyerekek álltak, s nem nevettek már, ő meg elindult onnan. Így nőnek majd fel, gondolta, a mások bántásának és a mások szenvedésének örömében.

De persze, nem tudta gátját vetni, hogy fel ne toluljon benne a düh. Hát korbács kell idę? Úris-

ten, hát mikor lesz már jó más eszköz is arra, amire csak a korbács jó?

S ezzel a dühvel tért be a házakhoz. Bement az elsőbe, s tudta, hogy másképp nem tud már beszélni, csak fenyegetve.

— Miért nem küldték a gyereket iskolába?

— Mi, kérem?

— Válaszoljanak bátran.

— Hogy is tetszik képzelni, hogy mi?

— Tudom, a gyerek elmondta.

— Majd adok én neki.

— Ne neki adjon, hanem saját magának. S ezzel vállalta is a felelősséget, úgy vessen rá.

Nem kért és nem könyörgött. Nem kell sok házhoz elmennem, gondolta. Ha más nem, a felelősségre vonástól való félelem majd szétdobja a fenyegetésem hírét. S ha ez kell nekik, ugyan milyen más eszközhöz tudnék még nyúlni?

Hajabácsékhoz is bement.

— Maguk itt sztrájkot szerveztek az iskola ellen — mondta. — Így van?

A fekete ember nem szólt.

— Ezt maga nagyon jól tudja, Hajabács.

— Én nem tudom.

— Majd a törvényen fogja tudni.

— De kisasszony.

— Majd ott magyarázkodjon még, ha tud.

Nem törődött a hóval, a fáradsággal, az éhséggel, járta a tanyákat, elment néhány olyan helyre, ahonnan a hír tovább mehetett, s ahonnan gyerek járt az iskolába. Tudta, hogy ha foganatja lesz a fenyegetésnek, nem fogja feljelenteni őket. De azt is tudta, hogy megijednek, mert sajnos, a mélyben levő élet gyáva. Behúzódnak a maguk piszkába, egymás között suttognak, de ha napvilágra kell lépni, nem vállalják. Gyávák, nyomorúságosak, szerencsétlenek.

Még abban a nagyszerű emberben is csalatkoz-

nia kellett, akit vén Mirki Ambrusnak hívtak, s akiről azt hitte, hogy értelem fénylik a homlokán.

— Maga elhitte, hogy nekem pénz kell az unokájáért?

— Láttam én mindent.

— Mit látott?

— Maga jött el értem.

— Egy részeges, hivatalra és méltóságra nem való embert látott. Egy roncsot.

— Maga nekem ne tessék kimagyarázkodni.

— Jól van. A gyereket miért nem küldte iskolába?

— Beteg.

— Igen?

Félretolta az öreget, s bement.

Ifjú Mirki Ambrus a tüzet rakta, összetördelte a venyigeszárakat apróra, hogy betehesse a spórba. Nagyanyja ölbe rakott kézzel ült, s nézte az unokáját. Amikor belépett Katalin, felkapta a tekintetét, s furcsábban nézett rá és sötétebben, mint akkor, amikor a lány a szüléshez elhívta az orvost.

— Beteg vagy? — kérdezte Katalin a fiútól.

A gyerek félve nézett a nagyapjára, majd őreá. Aztán igenlően bólintott, de a tekintetét elfordította.

— Te szeretsz tanulni, Ambrus, igaz?

— Igen, kérem.

— Szeretsz iskolába járni?

— Hiszen kell.

— Fogsz is — mondta Katalin. — Igaz szívvel mondom. És azt se szeretném, ha ezért a nagyapádnak börtönbe kellene menni. Hidd el nekem.

— Én elhiszem.

Az öreg ott állt az ajtóban.

— Csak tisztességes iskolába küldöm — mondta.

— Nehogy későn jöjjön rá — mondta Katalin —, mi az igazi tisztességtelenség.

S kiment.

Délutánba hajlott, mire a Gaál Imréék házához ért. Nem lepődött meg egyáltalán, amikor a küszöb előtt meglátta a két bőröndjét. Nem tudom még, meddig kell fölfelé menni a kálvárián, gondolta, de hogy nem én fogom megtenni az utat végig, az biztos. De Imrét se látta sehol. Az ablak mögül és az ajtó üvege mögül arcok figyelték őt. Látta Gaál Imre édesanyjának arcát. Meg a Biri Jolánét. Meg a húgáét. És még a Decsi Feriét is.

Jól van, gondolta.

Felvette a két bőröndöt, és elindult vele. A házból csak akkor érkezett ki hozzá Gaál Imre kiáltása:

— Katalin.

S hallotta, hogy erős kezek rángatják az ajtót. Nem kellett volna eltűrnie, hogy becsukják, gondolta Katalin. Minek engedte? Micsoda férfi az, aki az ilyesmit eltűri?

Nevetséges.

Nehéz volt a két bőrönd, éppen elég volt elvinnie az autóbuszmegállóig. De hát persze elért vele, nem volt olyan nehéz, amit az ember nem bírna el, ha már más terheket is elbírt. Sem a fáradságot, sem az éhséget nem érezte egyáltalán. Még talán a hideget sem.

Az én szövetségem, gondolta, itt lakik nem messze. Most csak be kellene kopogni hozzá: hát Zsögön elvtárs, hívott, hogy lakjam itt.

De nem.

Még egy csalódást? Minek állítsam olyan helyzet elé, hogy esetleg csalódnom kelljen?

Az autóbuszra sokat kellett várni, hiszen nem idő szerint érkezett ki. De persze, egyszer mégis csak megjött a busz, s ő felszállhatott. Visszatekintve látta, hogy Gaál Imre fut utána és kiabál, de a szavát már nem lehetett hallani. Az autóbusz elindult, s a kalauz kérte tőle a jegyet.

Amikor beért a városba, a hajdani Korona kü-

löntermében, ahol az összejövetelük volt, meg ahol a filmesekkel is leült már, feketét ivott. Amikor már megrendelte a feketét, kérte, hogy hozzanak egy konyakot is. Mindez nagyon jólesett. Fel sem bírta eddig fogni, hogy a lelki és testi fáradtságra az ital ilyen jóleshet az embernek.

Aztán hazament.

Édesanyja kérdezte tőle, mi baja. Ő azt mondta, hogy nincsen semmi.

— Miért jöttél haza?

— Hiszen az otthonomba jöttem — mondta.

— Itthon fogsz lakni?

— Igen.

— Örülök neki — mondta az anyja.

Vacsorát készített, és hívta nemsokára Katalint.

— Mindig féltem, hogy elszakadsz tőlem — mondta a mama. — Igazán örülök, ha itthon fogsz lakni. Bárcsak otthagynád azt az iskolát is.

— És mit csináljak?

— Korrektort keresnek a nyomdában éppen.

Ezen Katalin elgondolkodott.

Vacsora után bekapcsolta a rádiót, és hallgatott egy kis zenét. Közben eszébe jutott, hogy ki kellene pakolni a bőröndöket. Hozzá is kezdett.

Már elrakott mindent, amikor eszébe jutott, hogy a Sklodowska-képet nem tette vissza a helyére. De hol van? A bőröndben nem volt, hiszen észrevette volna.

Megnézte a kabátja zsebeit. Nem találta ott sem. Máshol nem férhetett volna el, csak a belső zsebben. És a vékony kis keretét érezte volna eddig is.

Emlékezett rá, hogy Rédeinétől elhozta. Hát akkor hol felejtettem? Bementem én ma a tanteremben egyáltalán? Hol hagyhattam el? Talán amikor kifelé mentem a zsiliphez? Vagy amikor a tanyákhoz mászkáltam a hóban?

Nyugtalanul aludt egész éjszaka. Reggel, amikor

felébredt, csak a kép hajdani helyére eshetett a pillantása.

— Hány óra? — kérdezte az édesanyjától, aki már készülődött.

— Gondoltam, nem keltelek fel — mondta az anyja. — Majd én szólok bent ma az igazgatónak.

Katalin megkereste az óráját. Tíz perc múlva lett volna fél hat. Lustán bújt ki az ágyból. Odament a tükörhöz, és belenézett. Hiszen én szép vagyok, gondolta, még ilyen álmosan is. S valóban, nem volt az arcán töprengés, gyűrődöttség, semmi. Semmi fájdalom nem látszott rajta.

Hát akkor öltözni kell, gondolta, de nagyon gyorsan. Szép ruhát kell felvennem, hogy tiszta legyek és üde.

— Elmégy? — kérdezte az anyja.

— Nem találom a Sklodowska-képet — mondta Katalin.

— Ó, istenem, istenem — mondta a mama.

Futván kellett futnia az autóbuszhoz. A munkások, akikkel azelőtt is járt, s akik már elfoglalták helyeiket, csodálkozva néztek rá.

— Se hétfő nincs, semmi. Hogyhogy velünk?

— Nem fogadnak tán szívesen?

— A kis nyavalyáért ne fogadnánk.

Mikor már mentek, falatozni kezdtek a munkások.

— No, egy harapást?

— Szívesen fogadom — mondta Katalin —, nem értem rá otthon enni.

— Egy kortyot előtte?

— Jó.

— Na és — kacsintott egyik — , nem fél, hogy terebélyes lesz a szalonnától?

— Nem — mondta Katalin — , azt hiszem, néhány kilót leadtam.

— Tiszta haszon a vidéki élet.

— Az — mondta Katalin, és elgondolkodott.

Amikor leszállt a buszról, ámulva vette észre, hogy a munkások közül jó néhányan szintén leszállnak. S indultak a domb felé, ahol ki tudja, mióta volt már felhalmozva az új iskolához az építőanyag. De nemcsak az anyag, gépek is álltak már ott, s Katalin utánament a munkásoknak.

— Hát maguk?

— Ide e, ide jövünk. Azt mondják, ezt egy pillanat alatt fel kell húzni. A tél se számít, semmi. Van itt a munkához minden, láthatja. Meleg habarcs, kokszkályha, nádlemezek a falak védésére, fel vagyunk mi készülve.

Katalin hirtelen megcsókolta a munkást. Az egy kicsit felkapta a fejét, de a lány már messze járt, s ugrándozva ment, mint aki megütötte a főnyereményt.

— A teremtésit — mondta az öreg munkás —, ilyen csókot legénykoromban sem kaptam. Érdemes volt élni.

A többiek harsogva nevettek rajta.

Katalin az üzlet előtt ácsorgott egy kicsit. Arra várt, talán megérkezik az autóval Gaál Imre. De vagy már elment, vagy nem jött egyáltalán, mert hírét sem látta.

Hát begyalogolt az iskolához. Nyolc óra már elmúlt, amikor odaért. Gaál Imre az autójával ott állott az iskola előtt.

— Miért nem vártál meg? — kérdezte a fiútól.

Imre megvonta a vállát.

— Vackorba haraptál?

Imre megint csak nem szólt semmit. A motorház fedele nyitva volt, s a gyújtógyertyákat piszkálta.

— Tegnap még szaladtál utánam — mondta Katalin.

Akkor Imre megfordult, a szája megnyílt, és a szemében ék alakú fények villogtak.

— Igaz az — mondta —, hogy mással is, és nemcsak velem?

Katalin hunyorítva nézett rá.

— Például kivel?

— Valami Trepsánszkyval.

— És ha igaz? — mondta Katalin.

Imre elfordult. Emelkedett meg süllyedt a válla.

— Szeretném kérni — mondta Katalin — , hogy ezután a kocsi jöjjön el értem az autóbuszállomásra. Ez nekem kijár. Szeretném, ha holnap már ott lenne az autó.

— Természetes — mondta Imre.

— Sőt már este is, ámikor megyek.

— Természetes.

Aztán bement a lány az osztályba Ott volt mindenki. Nem volt beteg a gyerekek közül egy sem. Csendben várakoztak.

— Számtanóra lesz — mondta Katalin.

Az iskolások meg sem moccantak. A tanítónő azt gondolta: nincsen vége semminek. Az iskolát építik, a gyerekek eljöttek. A munkásokat olyannak láttam már, mint a megváltó küldötteit, szerettem volna mindegyiket összecsókolni, nemcsak azt az egyet. De lám, nincsen vége semminek. Megütköztünk és most farkasszemet nézünk egymással.

Az asztalon hirtelen felfedezte Sklodowska képét. Mikor hagyhatta ott? Valóban bejött ő tegnap reggel az osztályterembe? Megfordította a képet, s a nagyasszony keményen nézett vissza rá, mintha azt mondaná ő is: nincsen béke.

Úgy fuvarozta őt Imre a megállóhely és az iskola között, hogy közben nem szóltak egy szót sem. Valahogyan így ültek egymás mellett akkor is, amikor Katalin még újonc volt itt, csakhogy akkor még nem volt közöttük semmi a jóleső talányokon kívül. Imre változatlanul és előzékenyen kinyitotta neki a vezetőülés ajtaját, felsegítette őt a magas lépcsőre, aztán beült vissza a volán mellé.

— Köszönöm — mondta Katalin.

— Szívesen.

S ezzel kapcsolatuk szavai kimerültek. Útközben a férfi nem nézett rá, mindegyre csak a keréknyomon tartotta a tekintetét, mintha félne, s mintha valami nagy forgalom lenne itt. Sőt, Katalin azt gondolta, a fiú tán fogadalmat tett, hogy többé nem néz rá.

— Köszönöm.

— Szívesen.

Ennyivel voltak.

Közben az új iskola szemlátomást nőtt, néha, amikor délután a városba menő autóbuszt várta az újtelepiekkel együtt, megnézte az építkezést.

Emiatt mégiscsak örülnie kellett. S ilyenkor benne bujkált az ördög, hogy szóra bírja Gaál Imrét. Egyszer egy dalt kezdett dudorászni, amit az édesanyjától tanult, és az édesanyja azt mondta, ezt szerette Katalin apja a legjobban. Katalin nem tudta a dalt hová tenni, különös volt, furcsa, talán egy kicsit könnyű is és felszínes, mégis olyan jó volt.

Hát eldúdolta:

bolond virág az csúful
ki egy méhet vár bolondul
bolond virág az mondom
csókolj csak kis bolondom

De Imre nem reagált rá egyáltalán.

Aztán, amikor múlott a hó és nagy sarak támadtak, Imrének már a gazdaságban volt dolga a teherautóval. Akkor újra elő kellett szedni a szamaras kordét. De azzal meg Kanizsai Pali bácsi olyan lecsüngő fejjel s annyira megrokkanva járt, mintha már nem is e világban élne. Katalin megkérdezte tőle:

— Beteg tán, Pali bácsi?
— Tudom is én.
— Rosszul néz ki.
— Rosszul néz ki a házunk is — mondta az öreg —, olvad a hó, összegyűl benne a hólé.

Katalinnak megszorult a torka: hát ő még mindig azon a veremházon bánkódik?

S azontúl még sokszor elnézte Kanizsai Pali bácsi lekókadt fejét.

Az autóbuszmegállóban találkozott egyszer Zsögön Bélával. Lassan közeledett az agronómus, a foltos tájat fürkészte, de Katalinban az is felmerült, talán nem akarja őt észrevenni. Pedig akkor az iskola falai már magasan álltak.

Katalin nem tűrtőztethette magát tovább, elébe ment Zsögön Bélának.
— Üdvözlöm, szövetségesem.
— Á, Katalin, jó estét.
— Elfelejtett engem?
— Hogyan is gondolja.
— Egyszer felajánlotta nekem, hogy költözzek magukhoz. Tudja, hogy autóbusszal járok?
— Hát ha felajánlottam — mondta Zsögön Béla —, természetesen beszélgettem én a feleségemmel újólag is. S hogy őszinte legyek, már akartam magának szólni.
— Én meg be akartam kopogni.

Zsögön beleszívott a cigarettájába:
— Hát látja, ilyen világ ez.
— S maga mire határozott — kérdezte Katalin —, fog építkezni?
— Egyelőre még várok.

No igen, gondolta Katalin, természetes, hogy egyelőre vár még. Amíg nem lesz egészen pontos a világ ítélete, addig nyílt szóval nem fogja kimondani azt sem, hogy költözzem hozzájuk. Pedig szeretné kimondani. Csak hát egyszer felszólalt egy gyűlésen, és akkor megégette a száját.

— Mintha belenyugodott volna a helyzetbe.
— Én? — kérdezte Zsögön.
— Mintha el akarna húzódni a világ elől.
— Lehetséges az ilyesmi az én szakmámban?
— Amikor mi szövetséget kötöttünk, nemcsak a szakmáról volt szó. Mindenről.

Hallgattak egy kicsit, várták a buszt. Szombat este volt, s a művelődési ház elé sokan gyülekeztek. Katalin felnézett a gépház ablakára, s látta, hogy az nyitva van. Mintha Gaál Imre fejét is látta volna egy pillanatig, éppen akkor, amikor elhúzódott az ablaktól.

— Hát mikor költözik hozzánk? — kérdezte Zsögön Béla.
— Nem költözök.
— De hát miért?

Katalin bánta, hogy kikényszerítette belőle ezt a meghívást.

Minek kellett őt ilyen helyzet elé állítani? Hiszen ez egy tisztességes ember, s nem tehet arról, hogy az, aki, és ha eleinte segítette is, utána már nem bír vele lépést tartani.

— Hiszen a feleségemmel beszéltünk erről — mondta Zsögön Béla. — Bár neki eleinte az volt a véleménye, hogy tulajdonképpen mindegy, hogy a városból jár-e az iskolába vagy mitőlünk. Innen is elég messze van, s az út, hát mit mondjak?
— Igaza volt a feleségének — mondta Katalin.
— Azt hiszi?
— Feltétlenül.
— Én meg azt hiszem — mondta Zsögön — , hogy nem volt igaza.

Katalin szerette volna megkérdezni, hogy: de ugye, ezt nem mondta meg a feleségének? Aztán letett róla. Minek még mélyebbre sodorni? Aztán pedig megérkezett az autóbusz, és felszálltak. Minthogy szombat este volt, nem voltak sokan a

buszon. A munkások nyilván hazatértek már a délutáni járattal.

— A városba jön? — kérdezte Katalin.

— Lesz egy kis összejövetelünk.

Megváltották a jegyet mindketten, aztán nem tudták, hogyan történt, amikor már megindult a busz, egyszeriben kiabálás hangzott odalentről. Az autóbusz hirtelen fékezett, Katalin nekiesett a legelső ülésnek, de a kiabálás odakintről még akkor sem múlt el.

— Pali bácsi — kiabálták. — Pali bácsi.

Leszálltak mindannyian.

Kanizsai Pali bácsi ott feküdt az autóbusz előtt. Arcáról csendesen szivárgott a vér. A sofőr ölelgette őt magához, pofozgatta, élesztgette, s közben magyarázott:

— Én nem értem, mint aki megszédült, mint a lepke, csak jön elibém, hiába dudálok neki.

Mások is élesztgették már az öreget, valaki pálinkát hozott a kocsmából, oldalra vitték a vénembert, s a családja sírva vette körül. Az új, az épülő iskolával egy vonalban voltak.

— Jaj istenem, kellett nekünk bejönni — sírt Pali bácsi körül a családja —, kellett nekünk ide jönni, a halálba. Látjátok, most mi lett vele? Ki fog már gondoskodni mirólunk? Panaszos szavunkat ki hallgatja meg?

Katalin odament az öreghez. A pálinkával, amit a kocsmából hoztak, letörölgette arcáról a vért. Közben a sofőr csak a magáét mondogatta:

— Mint aki megszédült, csak jön elibém.

— A halálba jöttünk mi, nem az életbe. Oda van a szegény házunk, oda a szegény emberünk, ki fog már ezután gondoskodni mirólunk?

A tömeg egészen körülvette őket.

— S még vannak — hallatszott —, akik mindegyre csak mondogatják, hogy befelé. Mindenkinek csak befelé.

— Ide? — mondták.
— A halálba?
— Azt is le kéne dönteni, ottan, ni.
— Hát le. Az lenne a legjobb.
— Még idejiben kellene.
Zsögön Béla akkor kiállt eléjük:
— Nana, emberek. Gondolják meg, miket beszélnek. Különben sincsen itt magukra semmi szükség. Csak a levegőt veszik el a beteg elől. Menjen mindenki szépen a dolgára.
De nem nagyon akartak mozdulni.
— Tán törvényt akarnak a fejükre — mondta Zsögön Béla —, hogy ilyesmit gondolnak? Azt mondtam, menjen szépen mindenki a dolgára.
Katalin akkorra tisztára mosta az öreg arcát. Halántékától az álláig volt felhasadva bőr. Az orra alá tartotta Katalin a pálinkát, s az erős szag visszatérítette az öreget.
— Ó, édes uram, hát élsz?
— Vigyük a kórházba — mondta Katalin.
Felsegítették a vénembert a buszra, s utánamászott a fia is, menye is, csak a felesége maradt le, s onnan síránkozott:
— Halálba kellett nekünk ide jönni, mi másba?
— De hiszen nem halt meg.
— Ó — sírt az asszony —, nem látják, hová viszik?
Decsi Feri meg tromfolt neki:
— S még vannak, akik csak mondogatják, hogy befelé. Mindenkinek csak befelé. Ezért?
Kanizsai Pali bácsi zavarosan nézett körül a buszban. Katalin nem tartotta valószínűnek, hogy az öreg tiszta fejjel került a kerekek elé.
— Hol a pipám? — kérdezte.
A menye becsavarta valami fehér ruhával az arcát. Aztán az öreg nyugodtan ült. A kalauz megengedte neki, hogy pipázzon. Amint rágyújtott, olyan lett, mintha az égvilágon semmi nem történt

volna vele. A sofőr meg, szegény, mindegyre csak hátrapillantgatott: vajon hogy érzi magát az áldozat? És lassan hajtott végtelenül, minden kis döccenőnél vigyázott, minden kátyút kikerült.

— Hát igen — mondta Katalinnak az agronómus —, tudom én, hogy minden változás magával hozza a szenvedést. Az ember bele sem láthat teljesen, mik játszódnak le a lelkekben akár öntudatlanul. De ha már nem láthat bele, mivel olyan területre téved, ahol elnyelheti az ingovány, merje-e vajon vállalni a felelősséget a fájdalmakért?

— Merje — mondta Katalin.

— Ilyen hirtelen és meggondolás nélkül?

— Maga is gondolkodott már rajta.

— S hátha nem eleget?

— Maga nekem az ONCSÁ-ról beszélt. Ez a folyamat nem most kezdődött el. S azóta volt már rá elég idő, hogy alaposan meggondoljunk mindent. A sok töprengés megöli a cselekedetet.

Zsögön hallgatott.

Aztán azt mondta:

— Tulajdonképpen örülök, hogy a szövetségesévé fogadott. Sajnálom, hogy ezt az örömöt nem tudom eléggé kimutatni.

Kanizsai Pali bácsit bekötözték a kórházban rendesen, és azt mondták: nincsen semmi baj. A sárhányó felkarcolta az arcán a bőrt, néhány nap alatt begyógyul. Egy kis ijedtség az egész, az ijedelem nyilvánvalóan nagyobb volt, mint a tulajdonképpeni seb. Szóval elmúlik. Kanizsai Pali bácsi nem szólt minderre semmit. A kötözés után újra a pipáját kérte.

A kórházból hazaengedték mindjárt. Az autóbusz vezetője taxit fogadott nekik, és a bérkocsit a saját zsebéből fizette. Beszélték aztán, hogy másnap még a vénember járkált az udvaron. Hétfő hajnalra azonban meghalt.

Beszélték, hogy más szót nem lehetett tőle hal-

lani, csak azt: hol a pipám? Ettől többet nem beszélt, és nem is válaszolt semmilyen kérdésre. Vasárnap este megvacsorázott rendesen, elég korán lefeküdt, s reggelre a művelődési ház öltözőszobájában halva találták. Így történt.

A temetés idejére a család elsírta már a könnyét, s itt alig hallatszott a sírás. Az emberek is leginkább Katalint nézték, és a lány érezte, milyen vastag körülötte a csend.

Rédeinét hétszámra nem látta Katalin. Mások még csak be-betértek hozzá, de a tanítónő előtt zárva volt az ajtaja mindig. Pedig a lányt a szükség is odakényszerítette volna néha. Ám egy pohár vizet sem kaphatott Rédeinétől.

Az öregasszony alig-alig mozdult ki a házból. Amikor pedig megtudta, hogy a fiának tárgyalása lesz, egyáltalán nem engedett be magához senkit. Ha Mirkiné hozott számára egy tányér levest, az ablakpárkányra tette le, s Rédeiné bevette, amikor bevette. Egyszerűen eltakarta az arcát a világ elől. Néha több asszony jött és zörgetett nála. Nem nyitott ajtót. Hangja nem hallatszott. Csak az ételről sejtették, hogy él. Nem látták ugyan, mikor veszi be a párkányról, az üres tányér mégis azt mondta: szüksége van még az ételre.

— A tetű fogja megenni — mondogatták a tanyasiak.

Közben elolvadt teljesen a hó, és kezdett az utakon felszáradni a sár. Rédeinéhez különösen az öregasszonyok jöttek el, egyszer imádkozni is kezdtek, hogy talán erre ajtót nyit. De az imádságnak sem lett foganatja.

Katalin is odament az ajtajához újra és újra.

— Ha úgy gondolja, hogy vétettem magának — mondta a lány —, kérem, bocsásson meg.

Nem érkezett rá válasz.

A fia akkor már egy hónapja letartóztatásban volt.

Szép kora tavaszi nap sütött, amikor Katalinnak és vén Mirki Ambrusnak el kellett menni a tárgyalásra. A törvényszék folyosóján legalább ötven ember szorongott. Ezek mind tanúnak jöttek. Hallgatagon ültek a lócákon, riadtan figyelték, mikor veszi kezdetét a tárgyalás. Jobbára nyűtt ruhájú parasztok, kis városi alkalmazottak, de mindenképpen szegényebb sorsú emberek ültek ott.

Tíz órakor vette kezdetét Rédei Sándor bűnügyének törvényszéki tárgyalása. Katalinék előtt huszonhét embert hallgattak ki. Ebéd ideje jóval elmúlt, amikor Mirki Ambrusra sor került. Talán jobban telt volna az idő, ha a bíróság megengedi, hogy elejétől részt vegyenek a tárgyaláson. De az egész zárt ajtók mögött folyt, tekintettel Rédei Sándor volt beosztására. Mirkitől a személyazonosság megállapítása és az igazmondásra való figyelmeztetés után egyenesen azt kérték:

— Mondja el, hogyan történt az eset.

— Milyen eset, kérem?

A bíró Rédei Sándorra mutatott:

— Ismeri ezt az embert?

— Az öreg tanítónőnk fia.

— Mikor beszélt vele utoljára?

— Nem szoktam én azt észben tartani.

A bíró már fáradt volt a hosszúra nyúló tanúkihallgatásoktól, s kissé ingerülten olvasott a vén ember fejére:

— Mirki Ambrus — mondta —, ön az eljáró ügyész előtt azt vallotta, hogy az unokája középiskolai felvételéért Rédei Sándor kétezer forintot kért.

Mirki sóhajtott egy kicsit, aztán hallgatott.

— Így volt?

— Nem emlékszem én ilyesmire, kérem.

A bíró odafordult az ügyészhez:

— Hát ne bolonduljon meg az ember? Ha egyszer az eljáró ügyész előtt azt vallották, most mért vonják vissza?

— Ki emlékezik elmúlt időkre? — mondta vén Mirki Ambrus. Végigsimított a bekecsén, hogy vajon be van-e gombolva minden gomb, aztán megvizsgálta a jó kalapját is.

— Kért magától, vagy nem: erre feleljen.

Mirki Rédeire sandított. Rédei Sándor lehajtott fejjel ült a vádlottak padján.

— Hivatkozott a vádlott ön előtt arra, hogy ő nagy ember, sőt túlságosan is nagy, és ha ő el akarja, el is tudja intézni, hogy felvegyék az unokáját?

Mirki nem szólt.

— Hallgasson ide — mondta a bíró. — A vádlott visszaélt hivatali hatalmával. Egyetemi és középiskolai felvételeket árusított. Erre a bíróságnak bizonyítékai vannak. Mitől fél? Kérte magától a kétezer forintot?

Mirki odanézett Rédeire.

— Én tudom — mondta — , hogy a Rédei elvtárs nagy ember. Mindenki tudja azt nálunk. Arra pediglen ki emlékezhet már, hogy miről beszélgettünk?

— Fantasztikus — mondta a bíró.

Keményen szólt rá a vénemberre:

— Mitől fél?

Mirki nem válaszolt. Csak gyűrögette a kalapját, világos, nagy homloka meggyöngyözött, s nem szólt.

A bíró sóhajtott, és azt mondta:

— Molnár Katalin.

A tanítónő előrébb lépett.

— Jelen volt ön azon az inkriminált estén?

— Igen — mondta Katalin.

— Önnek a vádlott hivatali felettese volt?

— Igen.

— Közölje a bírósággal, ha el akar tekinteni a tanúvallomástól.

— Miért akarnék? — mondta Katalin.

Amióta Katalinék bent voltak, Rédei Sándor most pillantott fel először. Nézte a lányt. Most nem volt duzzadt sem az arca, sem az ajka, sem a szemhéja. Egy riadt tekintetű, szánalmas bűnöző ült ott.

— Molnár Katalin — mondta a bíró. — Ön ment el azon az estén idős Mirki Ambrusért?

— Igen.

— Hogyan történt?

— Előzőleg Szentjánoson filmesek voltak. Miután a film elkészült, az alkotók ezt bemutatták odalent és itt a városban, de itt csupán néhány meghívott előtt. Mint később megtudtam, a film után a megyebizottság tárgyalásra ült össze. Itt azonnali határozatok születtek. S még ezen a napon lejött a tanyavilágba Rédei Sándor. Már nem volt józan. Szó esett arról, kiket kellene ebből az elmaradott világból iskolára küldeni. Mire ő kérte, hogy hívjuk át hozzá Mirki Ambrust. Én elmentem érte, aztán Rédei bezárkózott vele az anyja szobájába. Minthogy azonban a viselkedése nem tetszett nekem, egy kancsó borral benyitottam hozzájuk. S ekkor a következőket hallottam:

— Kétezer, igen — mondta Rédei. — Na és, sok? Hát mi az? És akkor el van intézve. Ugye? És akkor slussz.

Rédei szavaira Mirki Ambrus felemelkedett.

— Hogy mennyien jelentkeznek? — tette fel akkor a kérdést Rédei Sándor. — Há, a kereskedelmibe is négyszázan. És mennyit veszünk föl? Negyvenet. Igen. Velem lehet beszélni. S el van intézve.

Katalin megállt, majd folytatta:

— Ekkor vittem oda az asztalhoz a bort. Mirki Ambrus, gondolván, hogy én is benne vagyok ebben az ügyben, kiköpött előttem, s azt mondta:

Gyönyörű emberek maguk, gyönyörűen szép emberek. És még maga beszél ország-világ előtt. Az isten verje meg a bandájukat.

Csend volt. Mirki nem nézett senkire.

— Így történt — mondta Katalin. — S később, félve a következményektől, Rédei felkínált az esetleges pénzből nekem is.

— Mire ön?

— Közöltem vele, hogy fel fogom jelenteni.

— Miért nem tette meg?

— Gyakorlatilag nem tudok rá válaszolni — mondta Katalin. — Tény, hogy a tanyavilágban nem egyszerű a helyzet. A bizalom megszerzésének ezer és egy módja és akadálya van. Amikor meg erre lelkiállapotom szerint sor kerülhetett volna, már az eljáró ügyész kihallgatásra hívatott.

— Rendben van — mondta a bíró. — Mondja a vallomását Rédei Sándor szemébe.

Katalin odament a férfihoz.

— Így történt — mondta.

Rédei szemében kigyúlt a gyűlölet:

— Hazudik — mondta. — Hazudik.

— S miért hazudna?

— Mert nem fogadtam el szeretőmnek.

Katalinnak bíborra gyúlt az arca. De a bíró megkérdezte Rédeitől:

— Mióta ismeri Molnár Katalint?

— Hogyis. Ismerem.

— Akkor este ismerte meg?

— Nem tesz semmit — mondta Rédei.

— És ő azonnal felajánlkozott magának? Egy részeg embernek egy ilyen fiatal nő? Nem gondolja, hogy ez sántít, Rédei?

A vádlott visszazöttyent a székre.

A bíró újra Katalinhoz fordult:

— Mondja a vallomást a szemébe Mirki Ambrusnak is.

Katalin megfogta az öreg kezét:

— Így történt, Ambrus bácsi. Miért nem mondja el az igazat? Nem olyan ember maga, aki félne az igazságtól.

De az öreg mellre ejtett fejjel állt.

— Nincs mondanivalója, Mirki? — kérdezte a bíró.

Az öreg hallgatott.

Amikor a tárgyalást felfüggesztették, elbocsátották a tanúkat. Vén Mirki Ambrus a lejárati lépcső falához dőlve várta meg Katalint. A szégyen meg a gyámoltalanság megszínezte az arcát. A lány mégsem volt hozzá elnéző, amint a közelébe ért, azt mondta neki:

— Nem gondoltam volna én ezt, Ambrus bácsi.

Az öreg magyarázatot keresett, s megreszketett a hangja:

— Tessék belegondolni: én hetven év alatt megtanultam, a hivataloktól félni kell. Az ember mit érez? Csak az ütéseket. Az ostor vajon kin csattan? Mindig rajtunk csattan, akik lent vagyunk. Így volt ez mindig. Így van ez. Ami meg még nekem az életből hátra van, szeretném békésen leélni.

— Így most békében van?

— Kívülről én már békében vagyok, biztos.

— És belülről?

Az öreg lehajtotta a fejét, és csendesen lépkedett Katalin mellett. Katalin sietett. Nem ügyelt többé a vénemberre. Nem érdekelte már, hogy Mirki Ambrus lépést tart-e vele vagy sem.

Most újra érezte, hogy jó lenne betérni a régi Koronába. Bemenni a különterembe, ami valójában nem különterem, csak ők nevezték el annak, amikor asztalt rendeltek az összejövetelükre. Jó lenne bemenni, és jó forró kávét inni, és talán egy kis konyakot is. De emlékezett, hogy a konyak csak akkor esett jól, amikor a testi és lelki fáradt-

ság annyira elborította, hogy már nem érzett semmit.

S ahogy elgondolta, bement a hajdani Koronába. Leült az egyik asztalhoz, és feketét rendelt. Kézbe vette az újságot, ami ott hevert az asztalon. Rédei Sándorról és az ügyéről nem volt benne semmi. A megyei lap Afrikáról cikkezett, s kötelességének tartotta, hogy tudósítást közöljön a zanzibári műhold-kísérő állomásról. Árnyék esett a lapra, Katalin azt gondolta, már a feketéjét hozzák.

— Megengeded, hogy leüljek?

Katalin felnézett. Trepsánszky volt ott.

— Szervusz — mondta a fiú.

— Szervusz.

— Régen láttalak.

— Nahát, most láthatsz.

Katalin figyelte magát, s tapasztalnia kellett, hogy legalábbis úgy, ahogyan régen, vérének egyetlen cseppje sem rezdült meg. Szánalmasan kisszerű ember volt ez a Trepsánszky.

— Jól ment a tárgyalás?

— Miért nem voltál ott?

— Gondoltam rá, hogy elmegyek — mondta Trepsánszky —, de tudod, hogy nem szeretem a feltűnő históriákat. Apám is mondta: Minek mennél? Kell az neked, hogy mutogasd magad?

— Te meg nem szereted mutogatni magad, igaz?

— Mire való az — mondta Trepsánszky.

Katalin látta rajta, hogy azt szeretné a fiú, ha higgadt, megállapodott, komoly férfi benyomását kelthetné. De igyekezetét felborította szüntelenül ugráló, nyugtalan és zavart pillantása. Kedveskedni akart a lánynak:

— Tudod, hogy üresedés van nálunk?

— Honnan tudnám?

— Hát kérlek, Rédei, ugye, lebukott. Ezáltal most az osztályon mindenki előrébb lépett egy fo-

kozatot. Többek között én is. Így aztán egy hely üresen maradt.

Katalin csak most kapta meg a kávét.

— Nem lenne kedved hozzánk jönni?

— Mit kell fizetni érte?

— Ne marháskodj már — mondta Trepsánszky.

— Netalán feküdjek le veled, hogy eldicsekedhess velem a feletteseidnek?

— Hogy képzeled, Kata.

— Nézz csak a szemembe nyugodtan, Trepsánszky.

— Na és miért nem néznék? — mondta Trepsánszky. — Remek kislány vagy te, jól tudod.

Katalin elhúzta a száját:

— Azt hiszem, tudom.

— Akkor meg?

Trepsánszky őszibaracklét kért a pincértől.

— Tulajdonképpen tudnom kellett volna idejében — mondta a lány — , hogy merre tartasz te.

— S merre?

— Most vagy a Rédei útjának legelején.

— Finom kis társalgó vagy — mondta a fiú. — Még jó, hogy nem ígértem neked házasságot. Nem szeretnék a jövendő férjed bőrében lenni. Kellemetlen házastárs lennél.

— Egy disznóhoz nem is illene egy ember.

Trepsánszkynak kicsire húzódott a szeme egészen.

— Jó ott a tanyán? — kérdezte.

— Jó.

— Egy évre? Két évre? Ötven évre? Hogy számolod?

Katalin a pimasz arcába nézett:

— Remélem, te is megkóstolod egyszer. Tíz évre vagy ötven esztendőre, egyszer majd mindenkinek kijut.

Még evett Katalin valami süteményt, s csak aztán fizetett. Trepsánszky, mint áldozatától a bűnös,

nem tudott elválni tőle. Azt mondta, majd ő kifizeti az egészet.

— Nem szükséges — mondta Katalin.

Nem sietett a lány egyáltalán. Trepsánszkynak már nagyon melege volt, s Katalin élvezte ezt.

— Végre persze elmegyek, ne félj — mondta aztán a fiúnak. — Nem foglak soká izzasztani.

— Ugyan kérlek, kellett már egyszer találkoznunk.

— Persze.

Felvette a kabátját, s odabiccentett neki:

— Hát, szervusz.

— Ne legyen rossz véleményed rólam — mondta a fiú.

— Csak amilyen van — mondta a lány.

Amikor kilépett az ajtón, látta, hogy Mirki Ambrus ott vár rá az étterem falához dőlve.

— Maga még nem ment haza?

Az öreg nagy levegőt vett:

— Kérem szépen, egyedül most már hogyan menjek én haza?

Nem nézett a lányra, várta, hogy az mit szól. Katalin sajnálta őt, éppúgy, mint Gaál Imrét egyszer, amikor az nem mert a filmesek közelébe jönni. A sajnálat a szívéig ért.

— Menjünk — mondta az öregembernek.

S megfogta vén Mirki Ambrus kezét, s úgy vitte a nagy embert az autóbuszállomás felé, mint valami gyereket. Az öreg engedelmesen követte. Talán ez tette, hogy amikor az iskolában belenézett Katalin a gyerekek szemébe, mintha ott is bizakodó fényeket látott volna.

Még nem rügyeztek ki a fák, amikorra az új iskola felépült teljesen. Két tanterem volt benne. Fényes, tiszta padokkal rendezték be. A falon csi-

gán járó, kettős tábla volt. A műanyagpadló szürkéscirmos szinekben játszott. A széles, nagy ablakokon betódult a napfény. A bizottság, amely a falusi tanácselnökből, a benti iskolaigazgatóból, az itteni szövetkezeti elnökből, Zsögön Bélából, Katalinból és az építővállalat igazgatójából állott, sorba járta a helyiségeket. Hibák hogyne lettek volna? A falak nem voltak tökéletesen kiszáradva, hiába, hogy az egész építkezés folyamán kokszkályhákkal tüzeltek. Kívülről még nem volt bevakolva az épület, a vállalat igazgatója azt mondta, nem is fogják bevakolni, csak ősszel, hadd süsse addig a nap. A szövetkezeti elnök szinte szédülve csetlett-botlott a bizottságban.

— Ugye? — mondta Katalinnak. — Tudunk mi. Mi aztán, ha belekezdünk valamibe, megy, mint a karikacsapás.

Katalin rápillantott, s mintha az lett volna a szemében hogy: neked ugyan mi részed van ebben? Az elnök el is hallgatott, kis idő múlva azonban összeszedte magát. Katalin nem bánta a szavait. Szerette volna, ha segíthet neki.

— Mi aztán tudnánk együtt dolgozni — mondta az elnök. — Soha nem voltam olyan véleményen, hogy nem tudnánk. A feleségem hányszor mondta, hogy jöjjünk össze, barátkozzunk, ismerjük meg egymást. Az ilyesmi elengedhetetlen. Több szem mégiscsak többet lát. Én meg, ha néha ingerültebb lettem volna, ne emlékezzen rá. A munkában megesik, hogy összekoccan az ember.

— Így van — mondta Katalin.

Aztán megkérdezte:

— Mit gondol, mikor lehetne ebben tanítani?

— Hétfőn.

— Már?

— Azonnal — mondta az elnök.

— Akkor tudja, mit kérnék én magától?

— Nos?

— Hétfőn reggel két óra hosszára az egyik lánctalpast.

— Mi célból?

— Ledönteni a régi iskolát.

Az elnök egy kicsit gondolkodott:

— Milyen módszerel?

— Nekimegyünk és ledöntjük.

— Minthogy úgyis meg van repedve a fala — mondta az elnök —, hát természetes.

— Így lesz ez jó — mondta Katalin. — A padokat és minden más berendezést ki kell hordani onnan. Ajtókat, ablakokat leszedni, valahol talán fel lehet használni majd.

— Helyes gondolat.

— S a következő lépés — mondta a lány — , hiteleket szerezni családi házak építésére. Ez lesz még nehéz.

— De nem rossz — mondta az elnök.

Mintha szárnyakat kapott volna az új iskolától, a maga módján persze. De miért ne örült volna ennek Katalin?

A bizottság már elment, s ő még akkor is ott maradt az új iskolában. Megjárta a termeket újra, s benézett a tanítói lakásba. Puszták voltak még a falak, de frissek, szépek, jó szagúak. Hát ezután majd nem kell megkérni senkit, gondolta, hogy lakást adjon. Ha éppen úgy akarom, itt lakhatok. Ámbár két tanteremhez idehelyeznek majd egy másik tanítót is. Lehet, hogy családos ember lesz, és akkor nem kívánhatja egy magányos nő, csak azért, mert ő volt itt az első, hogy övé legyen az egész nagy lakás.

De ez még messze van.

Nekidőlt a mészszagú, puszta falnak, és lehunyta a szemét. Mégiscsak jó, hogy itt maradtam, gondolta. S a nagyobbik tanterembe, a tábla fölé oda

kellene tenni Sklodowska képét. Szép lenne ott. S éppen oda illene.

Hétfőn, mire kiért az autóbusztól a régi iskolához, már sokan álldogáltak ott. Az iskolások természetesen mind, alsósok és felsősök egy bokorban. A padokat kihordták már az udvarra, az ajtókat és az ablakokat leszedték. A lánctalpassal Gaál Imre volt ott. Ujjnyi vastag, kétszárú drótkötelet kötöttek már a tűzfal közelében levő ollófára; Zsögön Béla úgy magyarázta, hogy előbb a tetőt kell leráníani a régi épületről. A drótkötél még petyhüdten lógott, de Imre már fent ült a traktorülésen. Katalin ránézett. A fiú biccentett neki.

A lány akkor bement még az épületbe. Megnézte, nem maradt-e ott valami. De teljesen üres volt az és sivár, valami ódon piszokszag terjengett mindenütt. Megnézte a falakat, mint valamikor, a nagy esőzések idején, amint visszajött Kanizsai Pali bácsi veremházától. Repedéseket látott a mennyezeten és már a belső falakon is. Nem kell sajnálni, gondolta a lány.

Le kell dönteni azonnal.

Amikor visszatért az udvarra, az elnök intett Gaál Imrének, s nagy hangon mondta:

— Húzasd meg!

De akkor megjelent Rédeiné. Kijött több hetes börtönlakásából véznán, soványan, égőfehér hajával. Fehér hálóinge egészen a földig ért. Katalin megijedt tőle. Odabújt Zsögön Bélához, és megfogta a karját. Rédeiné meg odaállt a régi iskola volt ajtajához, és száraz visítással kiáltotta:

— Ne engedjétek.

Az egyre szaporodó tanyasiak nézték őt.

— A neveteket tudjátok leírni, annyi kell — mondta az égő hajú asszony. — Az én Istenemnek s nekem higgyetek, annyi elég. Nem kell több sen-

kinek. Ne vágyjatok semmi másra. Bújjatok el házaitokba, a föld alá bújjatok minden más elől. Higgyetek nekem s az én Istenemnek, aki megvilágosított engem. Én már mindent tudok, emberek, amit tudni lehet. Semmire se vágyjatok. Bújjatok el, hogy ne lásson senki benneteket.

— Megbolondult — mondta Zsögön Béla.

Rédeiné fehér haja lobogott, lefogyott, megnyúlt alakja mint a kísértet járta be az iskolaépület elejét.

— Álljatok ellent a csábításoknak. Én édes Krisztusom, szent sebedre kérlek, adj nekik eszet. Sújts le rájuk, hogy ne vágyakozzanak semmire a te szent testeden kívül. Intsd meg őket, hogy bújjanak el és feküdjenek le a te ítéletedig.

Katalin elengedte Zsögön Béla karját, s odament Gaál Imréhez. Erős szavakkal szólt rá:

— Húzasd már, mit állsz itt?

Imre beindította a traktort. Megvárta, hogy a motor teljes erővel zúgjon, de akkor az édesanyja eléje állt:

— Imre.

A fiú csendesen indult meg.

— Kire hallgatsz te, Imre fiam? Énrám vagy a jöttmentekre? Imre fiam, kire hallgatsz te? A mi sorsunkat nézzed, és gyermekem; kinek a szava fontos neked? Itt áll az anyád, itt áll a te rokonságod mind, a te igazi párod. Kire hallgatsz te?

Csendesen ment tovább a traktor kereke, a petyhüdten lógó drótkötél mindjobban megfeszült.

Édesanyja leszakította ruhája gombjait, s a két mellét mutatta fel a két kezével:

— Én szoptattalak, én neveltelek, egyetlen gyermekem. Az én tejemet szívtad. Őrá hallgass, akinek fehér lett a haja, és a neved leírására megtanított. Miránk hallgass, akik itt állunk. Pusztaság lesz a kertjeinkből, házunk helyén a szél hord majd homokot. Ne vegyél bűnt a lelkedre. Anyá-

dat nézd, aki szoptattalak. Én parancsolom, hogy nem mégy el itt.

Imre Katalinra nézett.

— Menj csak tovább nyugodtan — mondta a lány.

Imre megállt.

— Tiszta szívvel vagyok hozzád, Imre — mondta a lány. — Tudod te azt. Senki nem érdekel engem, ha akarod, csak te. Miért nem mégy tovább?

Az édesanyja és Biri Jolán felkapaszkodott hozzá a traktorra, ölelték a karjaikkal, és húzták le az ülésről a fiút.

— Édes fiam, ne végy bűnt a lelkedre.

S már lent volt Imre a traktorról, és a két nő elvezette őt onnan. Meddig terjed a fény? — gondolta Katalin. Nem terjedhet tovább senkinek, csak ki-ki ameddig lát.

Közelebb jött hozzá az elnök.

— Úgy látszik, nem megy ez. Majd egy szép, csendes éjszakán ledöntjük. Minek felkavarni a népet?

Katalin Zsögönre nézett:

— Maga mit mond?

— Én úgy vélem — mondta Zsögön —, hogy a bújkálásnak nincs semmi értelme, mert az a halál.

Katalinnak Gaál Imre fájt a legjobban. Nézett utána, hogy talán még elkaphatja a tekintetét, de Imre hiába fordult vissza az épület felé, pillantása elkerülte a lányt.

Katalin elsősorban miatta lépett fel a traktorra, hogy igazán megmutassa neki magát. Meghúzta az indítókart, és a lánctalpas megugrott. Akik előtte álltak, hirtelen spricceltek el onnan. A lány szemében nem volt kegyelem. Nem hallotta többé a kiáltásokat. Semmit sem hallott, a hangokat elnyomta az erős traktor dübörgése. Látta Rédeiné véznán felemelt két karját. Nem törődött vele A motor bő-

gött, Katalin érezte, hogy a kötél pattanásig feszül, aztán robaj és porfelhő szállt fel.

Még ment előre egy darabig, recsegések kísérték, a traktor, mintha vastuskókba ütközne, meg-megrándult, aztán érezte, hogy a földre zuhan a tető. S mint valami áldozati füst, úgy szállt fel a tiszta égre a torkot szorító, száraz por.

Visszanézett. Leállította a traktort. Már nagy csend volt.

A csonka falak pusztán, meztelenül kuporogtak a nagy ég alatt. Katalin a gyerekekhez ment. Már nem kereste Gaál Imre tekintetét. Csak az iskolásoknak szólt oda:

— Gyertek.

Elindultak az új iskola felé.

Mirki Ambrus megfogta az unokája vállát, s a tanítónő után indította a gyereket. A kis Mirkit követték a többiek. Legutoljára Hajabács Kari csatlakozott hozzájuk, s böte lábával kacsázva, néhány lépés távolságra elmaradva kísérte őket.

Tartalom

Átok vagy áldás 7

Ötven vagy ötezer 23

Le a mélységekig 44

Nagymosás 66

A bumeráng 95

Meddig terjed a fény 130

A kiadásért felel a Kossuth Könyvkiadó igazgatója
Szerkesztette Szabó Mária
A sorozatterv Erdélyi János munkája
A szöveg közti és a címlapon levő illusztráció
Kass János munkája
Műszaki vezető Szécsi Andor
Műszaki szerkesztő Rudas László
A szedést 1971. VI. 23-án kezdték meg
Megjelent 1972. I. 15-én, 45 000 példányban
Terjedelme 8,4 (A/5) ív
PL — 54 — H — 7274
2185—71. Szikra Lapnyomda, Budapest

10. - Ft

GALAMBOS LAJOS

Szent János fejevétele

A regény főhőse egy szép fiatal lány. Tanítónő. Bátor, erős teremtés, de nagy szüksége is van a bátorságra: alighogy átlépi az iskola küszöbét, rászakad teljes súlyával a felnőtt élet, az aktív, harcos élet minden terhe. A harc terepe a tanya, célja pedig az embertelenül elmaradott, tanyasi életforma felszámolása. Molnár Katalinnak ezt a harcot egyedül kell megvívnia, s látszólag azokkal szemben, akikért a harc folyik.

Feszült, drámai küzdelmet ábrázol ez a regény, az első győzelemig: amíg felépül, már benn a faluban, az új iskola, s a tanya porába ledől a régi, rossz vályogviskó.

A regénynek, amelyből nagy sikerű film is készült, ez a második kiadása.